

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Atahan TAŞKIN

E-DEMOKRASİ UYGULAMASI OLARAK KATILIMCI BÜTÇELEME: “KOMŞU
MECLİSİ” MODELİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Atahan TAŞKIN

E-DEMOKRASİ UYGULAMASI OLARAK KATILIMCI BÜTÇELEME: “KOMŞU
MECLİSİ” MODELİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Alptekin DURU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Atahan TAŞKIN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ceren Kalfa (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Alptekin Duru (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Tolgahan Aydın (İmza)

E-DEMOKRASİ UYGULAMASI OLARAK KATILIMCI BÜTÇELEME: “KOMŞU MECLİSİ”
MODELİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 08/02/2023

Mezuniyet Tarihi : 23/02/ 2023

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “E-demokrasi Uygulaması Olarak Katılımcı Bütçeleme: “Komşu Meclisi” Modeli” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza
Atahan Taşkın

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

20/02/2023

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Atahan Taşkın
Öğrenci Numarası	201952018001
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Alptekin Duru
Yüksek Lisans Tez Başlığı	E-demokrasi Uygulaması Olarak Katılımcı Bütçeleme: “Komşu Meclisi” Modeli
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2018722579
Rapor Tarihi	20.02.2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 9 Alıntılar dahil: % 17
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 118 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Alptekin Duru	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
GÖRSELLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	ix
TEŞEKKÜR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK DEMOKRASİ YAKLAŞIMI

1.1. E-devlet	5
1.1.1. E-devlet Kavramı	8
1.1.2. E-devletin Yapısı ve Temel Unsurları	10
1.1.3. E-devletin Amaçları ve Faydaları	12
1.1.4. E-devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar	14
1.2. E-demokrasi	15
1.2.1. E-demokrasi Kavramı	16
1.2.2. E-demokrasinin Gelişim Süreci	16
1.2.3. E-demokrasiden Elde Edilen Kazanımlar ve Fırsatlar	17
1.2.4. Siyasal Katılımın Yeni Boyutu: E-Katılım	19
1.2.4.1. E-katılım Düzeyleri	20
1.2.4.2. E-katılım Araçları/Teknolojileri	22
1.2.5. E-Demokrasiye Yönelik Olumsuz Eleştiriler/Senaryolar	24
1.2.6. E-demokrasinin Yerellik Üzerindeki Etkisi	26
1.2.6.1. E-belediyecilik	27

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIMCI BÜTÇELEME VE ONUN BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİYLE BAĞI

2.1. Katılımcı Bütçeleme	36
2.1.1. Katılımcı Bütçelemenin Tanımı	36

2.1.2.	Katılımcı Bütçelemenin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	38
2.1.2.1.	Türkiye’de Katılımcı Bütçeleme Deneyimi	39
2.1.3.	Katılımcı Bütçeleme Süreci ve Uygulanış Biçimi	43
2.1.4.	Katılımcı Bütçeleme: İmkanlar ve Eleştiriler	45
2.1.5.	Katılımcı Bütçelemde Teknoloji Kullanımı: “Elektronik Katılımcı Bütçeleme”	47
2.2.	Dünyada E-katılımcı Bütçeleme Uygulamaları	51
2.2.1.	Belo Horizonte’de E-katılımcı Bütçeleme	51
2.2.2.	Lizbon’da E-katılımcı Bütçeleme	53
2.2.3.	Paris’te E-katılımcı Bütçeleme	54
2.2.4.	Madrid’de E-katılımcı Bütçeleme	57
2.3.	Türkiye’de E-katılımcı Bütçeleme: “Komşu Meclisi” Platformu	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM, BULGULAR VE YORUM

3.1.	Araştırmanın Yöntemi	60
3.1.1.	Örnek Olay İncelemesi	60
3.1.1.1.	Doküman İncelemesi	61
3.1.1.2.	Yarı-yapılandırılmış Görüşme	62
3.2.	Bulgular	63
3.2.1.	Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgular	63
3.2.2.	Betimsel Analizden Elde Edilen Bulgular	69
3.2.2.1.	Görünürlük ve Tanınırlık	69
3.2.2.2.	Yasallık ve Hukuki Altyapı	70
3.2.2.3.	Vatandaşların Bütçeleme Sürecine Katılımı ve Süreç İçerisindeki Etkililiği	73
3.2.2.4.	Katılımcı Bütçelemenin Uygulanma Biçimi	76
3.2.2.5.	Dezavantajlı Grupların Katılımı	77
3.2.2.6.	Platform Kullanıcı Dostu mu?	78
3.2.2.7.	Kullanıcı Geri Dönüşüne Verilen Önem	80
3.2.2.8.	Oylamaların Güvenliği	81
3.2.2.9.	Uygulayıcıların Uygulama Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar	82
3.2.2.10.	Uygulamayı İyileştirmek Adına Atılacak Adımlar	82
SONUÇ		84
KAYNAKÇA		90
Ö Z G E Ç M İ Ş		102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. E-devletin Üçlü Akış Sistemi.....	11
--	----

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 3. 1. Komşu Meclisi Oy Kullanma Ekranı	64
Görsel 3. 2. Komşu Meclisi Oylama Sonucu Görüntüleme Ekranı	65
Görsel 3. 3. Komşu Meclisi “Mahalle Meclisleri” Sayfasının Görüntüleme Ekranı	65
Görsel 3. 4. Komşu Meclisi “Forum” Sayfasının Görüntüleme Ekranı 1	66
Görsel 3. 5. Komşu Meclisi “Forum” Sayfasının Görüntüleme Ekranı 2	66
Görsel 3. 6. Komşu Meclisi “Bir Fikrim Var” Sayfası Görüntüleme Ekranı	67
Görsel 3. 7. Komşu Meclisi “Dayanışma Sistemi” Sayfası Görüntüleme Ekranı	68

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. Belo Horizonte’de E-katılımcı Bütçeleme	51
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
K1	: Katılımcı 1

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, katılımcı bütçeleme uygulamalarında yeni katılım araçlarının kullanılması aracılığıyla yerel yönetim düzeyinde güçlü bir e-demokrasi oluşturulabilmesi için nasıl bir yol izleneceğinin tespit edilmesidir. Çalışmanın temel araştırma sorusu ise “Yerel düzeyde e-katılım uygulaması olarak karşımıza çıkan e-katılımcı bütçeleme, katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi yolunda karşılaştığı engeller ve bu engellerin aşılmasında kullanılabilecek yöntemler nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Buna bağlı olarak, Antalya Muratpaşa Belediyesi’nin faaliyete geçirdiği “Komşu Meclisi” adlı Türkiye’nin ilk e-katılımcı bütçeleme projesi, örnek olay incelemesi kapsamında çalışmanın odağına alınmıştır. Doküman incelemesi yöntemine başvurularak Komşu Meclisi uygulamasının internet sitesi analiz edilmiş, platformun hangi fonksiyonlara sahip olduğu ve sürecin nasıl işlediği öğrenilmeye ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca uygulamanın işleyişinde karşılaşılan engelleri belirlemek ve uygulamanın geliştirilmesi açısından gereklilikleri saptamak adına projenin uygulayıcıları olan Muratpaşa Belediyesi çalışanları ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular betimsel analiz yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Komşu Meclisi uygulaması katılımcı bütçeleme dünyadaki diğer örnekleriyle de karşılaştırılarak yorumlanmış ve uygulamaya ilişkin getirilen öneriler üzerinden Türkiye’de hem çevrimiçi hem de fiziksel olarak uygulanabilecek hibrit bir katılımcı bütçeleme modeline ulaşılmıştır. Bu kapsamda, önerilerin ve projelerin yüz yüze toplantılarda/buluşmalarda birlikte tartışılarak hazırlanması ve ondan sonraki aşamalarda bilgi ve iletişim teknolojilerinden daha yoğun bir şekilde yararlanılmasının uygulamayı daha iyi hale getireceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çok paydaşlı bir organizasyonel yapının kurulmasına yönelik fikirler üretilerek oydaşmacı bir katılımcı bütçeleme tasarlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın önemi ise, yerel demokrasinin sağlanmasında geleneksel katılım yolları üzerine yoğunlaşmış alanyazına, yenilikçi bir katılım yolu olarak çevrimiçi katılımcı bütçeleme taşıdığı potansiyeli kazandırmayı amaçlamasından ve yerel demokrasiyi güçlendirmek adına Türkiye örneğinde uygulanabilecek bir katılımcı bütçeleme modeli sunmasından gelmektedir. Dünyadaki önemli kentlerin yaklaşık son 10 yıldır uygulamaya başladığı hibrit katılımcı bütçeleme uygulamalarının akademik çalışmalara henüz yeni yeni yansıdığı düşünüldüğünde, bu çalışmanın gelecekteki araştırmacılara ve konuya ilişkin gerçekleştirilecek projelere katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: E-demokrasi, E-katılım, E-katılımcı bütçeleme, Katılımcı bütçeleme, Komşu Meclisi.

SUMMARY

PARTICIPATORY BUDGETING AS AN E-DEMOCRACY PRACTICE: THE “NEIGHBORHOOD COUNCIL” MODEL

The main goal in this research is to identify how we can create powerful e-democracy at the local government using latest participation tools in participatory budget implementations. For the purpose of this study we decided to this question: What are the obstacles that e-participatory budgeting, which appears as an e-participation application at the local level, faces in the way of strengthening participatory democracy and what are the methods that can be used to overcome these obstacles? Accordingly, Turkey's first e-participatory budgeting project called "Neighborhood Council", which was launched by Antalya Muratpaşa Municipality, was focused on the study within the scope of case study. Using the document analysis method, the website of the Neighborhood Council implementations was analyzed, and it was tried to learn and understand what functions the platform has and how the process works. In addition, semi-structured interviews were held with the employees of Muratpaşa Municipality, who are the implementers of the project, in order to identify the obstacles encountered in the operation of the application and to determine the requirements for the development of the application. The findings obtained from the interviews were analyzed by applying the descriptive analysis method. As a result of the study, the Neighborhood Council implementation was interpreted by comparing it with other examples of participatory budgeting in the world, and a hybrid participatory budgeting model that could be applied both online and physically in Turkey was reached through the suggestions regarding the application. In this context, it has been concluded that the preparation of the proposals and projects by discussing them in face-to-face meetings and the more intensive use of information and communication technologies in the following stages will improve the practice. In addition, ideas for the establishment of a multi-stakeholder organizational structure were produced and a consensus participatory budgeting was tried to be designed.

The most important contribution of the study is that it aims to bring the potential of online participatory budgeting as an innovative way of participation to the literature focused on traditional ways of participation in ensuring local democracy, and to present a participatory budgeting model that can be applied in Turkey in order to strengthen local democracy. Considering that hybrid participatory budgeting implementations, which have been used by important cities in the world for the last 10 years, have only recently been reflected in academic

studies, this study is contribute to guide future researchers and projects to be carried out on the subject.

Keywords: e-Democracy, e-Participation, e-Participatory budgeting, participatory budgeting, Neighborhood Council.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başından sonuna dek engin bilgileriyle bana katkı sağlayan, yol gösteren, eleştirel zihnimi besleyerek farklı perspektifler kazandıran; öğretmenin etken, öğrenenin edilgen olduğu hiyerarşik bir ilişkiden uzak şekilde tutum sergileyerek meslektaş gibi yaklaşan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Alptekin Duru'ya tüm saygım ve samimiyetimle teşekkürü borç bilirim.

Gösterdikleri katılım ile bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan Muratpaşa Belediyesi çalışanlarının her birine ilgileri ve ayırdıkları zaman için teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım süreci boyunca sürekli yanımda olan ve desteğini benden esirgemeyen, çeşitli sohbetler esnasında bu çalışmaya katkı sağlayacak fikirleri ortaya atan dostum Irmak Irmakoğlu'na teşekkür ederim.

Bu süreçte benden desteğini ve emeğini esirgemeyen, çalışmaya çeşitli açılardan katkı sağlayan Damla Özyıldız'a teşekkür ederim.

Son olarak; tüm öğrenim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak yanımda olan kıymetli aileme teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Vatandaşların karar verme süreçlerinde daha aktif rol oynayabilmeleri için geniş bilgi ve tartışma imkanlarının sunulması demokrasinin gelişmesini sağlamaktadır. Ancak temsili demokrasi modelinin, vatandaşların siyasal katılımlarını siyasal seçimlerde oy kullanmaya indirgemesi, günümüz demokrasi tartışmalarının odağında yer almaktadır. Temsili demokrasinin içinde bulunduğu bu krizin aşılmasına yönelik getirilen en güçlü kuramlar, katılımcı demokrasi anlayışı çevresinde gelişmektedir. Katılımcı demokrasi anlayışı temsili demokrasi modeline bir alternatif olmaktan ziyade, onun açıklarına ve sorun alanlarına büyük ölçüde çözüm getirme, özellikle vatandaşların siyasal alana katılmalarının önündeki engelleri önemli ölçüde kaldırma, demokrasiye olan inancın yanında demokratik kurumlara olan inancı da artırma, vatandaş ile devlet arasında bir bütünleşme sağlama gibi iddiaları barındırmaktadır. Bu anlayışla ilişkilendirilen ve bu çalışmada ele alınan katılımcı bütçeleme uygulamaları ve e-demokrasi pratikleriyle temsili demokrasilerde yaşanan bu krizin hafifletilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla bu katılımcı uygulamalar temsili demokrasiyi ve onun kurumlarını reddeden bir yaklaşımda değil, temsili demokrasinin kusurlu taraflarını iyileştirecek bir yöntem olarak ele alınmaktadır.

Katılımcı demokrasi, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının karar verme süreçlerine aktif olarak dahil olmasını, görüşlerini bildirebilmesini ve izlenen politikaların denetimini sağlamasını ifade etmektedir (Kösekahya, 2003: 34). Katılımcı demokrasi teorik boyutta her ne kadar ideal bir demokrasi biçimini yansıtsa da pratik boyutta, özellikle ülke nüfusları ve karmaşık yapıdaki sorunlar göz önüne alındığında, uygulanabilirlik açısından kolay olmayan bir demokrasi modeli olarak karşımıza çıkmaktadır (Ergen, 2012: 319). Vatandaşların eğitim seviyelerinin düşük olması, en önemli sorunlardan birisidir. Çünkü bu durum, nitelikli ve sağlıklı bir katılımın gerçekleşmesinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Yine, vatandaşların refah seviyeleri arasındaki farklılıklar, kamu kaynaklarının hangi alanlara tahsis edileceği konusunda ve uygulanacak politikaların ne kadar doğru olacağı hususunda bazı şüpheler yaratmaktadır (Yalçın, 2015: 313).

Potansiyel olumsuzluklarına rağmen katılımcı demokrasi anlayışının bir topluma yerleşmesi ve yaygınlaşması, vatandaşların ikamet ettikleri kentler ve mahalleleriyle ilgili kararların alınmasında doğrudan bir role sahip olmaları ve vergilerinin nerelere harcanacağını yine kendilerinin belirlemesi gibi kazanımlarla toplumların refahını artıracaktır. Dünyanın farklı ülkelerinde kamu sektörünün daha etkin bir şekilde işleyebilmesi; devletlerin, düzenleme ve denetleme faaliyetlerini katılımcı bir hale getirmesini ve önceliklerin belirlenmesinde

kulağını topluma dayamış katılımcı mekanizmaları oluşturmalarını gerektirmektedir (Ergen, 2012: 319; Yalçın, 2015: 313).

Katılımcı demokrasi anlayışının bütçeleme sürecine yansımaları olarak karşımıza çıkan “katılımcı bütçeleme” genel anlamda, vatandaşların yerel yönetimlerin bütçeleme sürecine dahil olmasını ve bu süreçte belirleyici ve denetleyici bir role bürünmelerini ifade etmektedir (Sakınç ve Bursalıoğlu, 2014: 2). Bütçeleme sürecinin katılım ölçeği daraldıkça, uygulamaya yönelik işlerliği daha da artmaktadır. Bu yüzden katılımcı bütçeleme yerel yönetimlerde daha etkin bir uygulama alanı bulmaktadır. Çünkü, yerel yönetimlerin bütçeleri hizmete yönelik bütçelerdir ve daha kolay gerçekleştirilebilecek katılım koşullarına sahiptir. Katılımcı bütçeleme; katılımcılık bilincini yerleştirme ve yaygınlaştırma, vatandaşların kendi kaderlerini tayin etmeleri ve kamu gücünün kötüye kullanılması noktasında saydamlığı ve hesap verilebilirliği sağlama hedefiyle ortaya çıkan bir yönetim modelidir. Yerel düzeyde doğrudan demokrasiye uygulama alanı sunan en önemli katılım yol ve yöntemlerinden birisidir (Ergen, 2012: 324). İlk defa 1989’da Brezilya’nın Porto Alegre kentinde uygulanmaya başlayan katılımcı bütçeleme, yaklaşık 30 yıllık bir zaman dilimi içerisinde, tüm dünyada 1500’den fazla kentte uygulanan bir anlayış halini almıştır. Ancak, birçok dünya kentine yayılmasıyla, Porto Alegre modelinden farklı olarak, her ülkenin kendi iç dinamiklerine göre şekillenmiş birçok farklı modeli ortaya çıkmıştır. Başta küçük kentler için uygun görülen katılımcı bütçeleme anlayışı, giderek büyük kentlerde de uygulama alanı bulmuştur (Güneş, 2020a: 187). Türkiye’de ilk uygulama örneği ise, 2007 yılında “Yerel Yönetimlere Destek Projesi” kapsamında pilot belediye olarak seçilen Çanakkale Belediyesi olmuştur (Yalçın, 2015: 324).

Son çeyrek yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmelerden kamu yönetimi alanı da önemli derecede etkilenmiş ve iyi yönetim çerçevesinde birçok yenilikçi katılım yöntemi gelişmiştir. Katılımcı bütçeleme uygulamalarının toplantı, oylama ve bilgilendirme gibi süreçleri fiziksel yollarla gerçekleştirilirken, dijitalleşmeyle beraber bu süreçler internet tabanlı platformlara taşınmış ve alanyazında “elektronik katılımcı bütçeleme (e-katılımcı bütçeleme)” olarak anılmaya başlamıştır. Dijital bölünmenin önüne geçilebilmesi amacıyla hem çevrimiçi hem de yüz yüze katılım sağlanabilen hibrit uygulamalar da bulunmaktadır (Sampaio, 2016: 937). Katılımcı bütçeleminin dijital yollarla uygulanması maliyetleri düşürmüş, zamanda tasarrufu sağlamış ve evden katılım konusunda avantaj sağlamıştır. Ayrıca, vatandaşların kamusal konular hakkındaki öğrenme süreçlerinde ve en büyük kazanım olarak gösterilen siyasal katılım hususunda olumlu sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, New York’ta uygulanan katılımcı bütçelemeye katılımcı sayısı 2015’te 51.362 iken, 2017’de 102.800’e çıkmıştır. Bunda elektronik oylama sisteminin önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. Ayrıca, oy kullanma ve

sayma işlemleri yaklaşık 23 gün sürerken, 2017’de bu süre 3 güne düşürülmüştür (Güneş, 2020a: 196-197). Ancak e-katılımcı bütçeleme uygulamaları, Paris ve Madrid gibi bazı önde gelen kentler dışında, beklenen sonuçları büyük ölçüde verememiş ve yıllar içinde kısmi bir başarı elde etmiştir. Ayrıca, böyle bir e-katılım uygulamasının yayılması ve kalıcı olarak benimsenmesi, yerel yönetimler için hala önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Bazı yazarlar, düşük benimsenme nedeniyle e-katılımcı bütçeleme risk altında olduğunu savunmaktadırlar (Zolotov vd., 2018: 209-210). Örnek olay incelemesinin uygulandığı bu çalışmayla, uygulama noktasındaki olumsuzluklara yol açan etkenlerin saptanması ve bu etkenlere karşı önlemini büyük ölçüde alabilmiş bir katılımcı bütçeleme modelinin geliştirilmesi öngörülmektedir. Dolayısıyla çalışmamızın ana amacı, e-katılımcı bütçeleme uygulamaları aracılığıyla yerel yönetim düzeyinde güçlü bir e-demokrasi oluşturulabilmesi için nasıl bir yol izleneceğinin tespit edilmesidir. Bu tespit sürecinde, e-katılımcı bütçeleme demokratik ilke ve değerler açısından bulunduğu konum doğal bir biçimde karşımızda belirecektir. Antalya iline bağlı Muratpaşa Belediyesi tarafından başlatılan ve Türk belediyeçilik sisteminin ilk örneği olan “Komşu Meclisi” adlı çevrimiçi katılımcı bütçeleme uygulamasının pratikteki deneyiminin teorik çerçeveye katkı sağlayacak olmasıyla çalışmanın amacına hizmet edeceği düşünülmektedir. Bu projenin işleyişinde karşılaşılan engeller belirlenerek ve bunlara yönelik çözüm önerileri getirilerek, etkin bir katılımcı bütçeleme modeli ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Uygulayıcılarıyla; belediye çalışanlarının katılımcı bütçelemeye dair algıları, halkın geri dönüşleri ve memnuniyetleri, katılım oranı ve bu oranın farklı gelir düzeyine sahip mahalleler üzerindeki dağılımı, refah seviyesinin düşük olduğu mahallelere daha fazla kamusal kaynağın aktarılması gibi konularda yapılacak olan görüşmelerden ve incelenecek olan internet sitesinden elde edilecek bulguların sunulacak modele şekil vereceği öngörülmektedir. Bu bağlamda, “Yerel düzeyde e-demokrasi uygulaması olarak karşımıza çıkan e-katılımcı bütçeleme karşılaştığı engeller ve bu engellerin aşılmasında kullanılabilecek yöntemler nelerdir?” sorusu çalışmanın temel araştırma sorusu olmuştur. Türk belediyelerinde katılımcı bütçeleme anlayışı geçmişte her ne kadar uygulama alanı bulsa da bunlar genelde pilot uygulama olarak kalmış, sürdürülebilirlik sağlanamamış ve çeşitli nedenlerle benimsenememiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, katılımcı bütçeleme anlayışına birçok açıdan katkı sağlaması dolayısıyla gördüğümüz potansiyel bizi bu araştırma sorusuna yöneltmiştir.

Bu çalışmada, doküman incelemesi ve yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemlerine başvurulacaktır. Kartopu Örnekleme Yöntemi ile araştırılan konuya doğrudan taraf olan ilgili kişi sayısının 4 olduğu belirlenmiş ve bu 4 kişi ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler

gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılması; uygulayıcıların algı ve deneyimlerini, uygulama evresindeki karşılaştıkları zorlukları birincil ağızdan öğrenme fırsatı sunacaktır. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenecektir.

Toparlayacak olursak; katılımcı yolların geliştirilmesi, yerel düzeyde demokrasinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla, yenilikçi yöntemlere başvurularak yerel yönetimlerin en önemli birimi olan belediyelerin daha katılımcı bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Tez konusu ve araştırma sorusuna karar verilirken gerçekleştirilen alanyazın taraması sonucunda, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin katılımcı bütçeleme uygulamalarına yansıyan etkisini inceleyen çalışmaların Türk alanyazında sınırlı olduğu görülmüştür. Katılımcı bütçeleme uygulamalarında bazı yenilikçi yöntemlerin kullanılmasının etkisini derinlemesine bir biçimde incelemeyi amaçlamasıyla bu çalışmanın ilgili alanyazına katkı sağlayacağı ve bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalar için yol gösterici olacağı öngörülmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümünde, bir arka plan bilgisi sunması açısından demokrasinin, devletin ve siyasal katılımın dijitalleşmesinin anlatımına yer verilecektir. Bu bölümde elektronik demokrasi (e-demokrasi), elektronik devlet (e-devlet), elektronik katılım (e-katılım) gibi kavramların tanımları yapılacak, tarihsel süreç içerisindeki gelişimlerine değinilecek ve demokratik ilke ve değerler bağlamında olumlu/olumsuz yönleri değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümü, katılımcı bütçeleme anlayışının kapsamlı bir şekilde ele alınmasına ayrılmıştır. Önce katılımcı bütçeleme geleneksel biçimine ilişkin bir çerçeve sunulacak, sonrasında dijitalleşmeyle birlikte bu anlayışın çevrimiçi sürece geçişi ve uygulanışı ele alınacaktır. Çevrimiçi katılımcı bütçeleme değerlendirilmesinin ardından incelenmeye değer dünya örneklerine ve Türkiye’deki deneyimine yer verilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler sunulacaktır. Daha sonra ise, Komşu Meclisi’nin internet sitesi incelemesinden ve Muratpaşa Belediyesi yetkilileriyle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilecek ve bulgular yorumlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK DEMOKRASİ YAKLAŞIMI

1.1. E-devlet

İçinde bulunduğumuz enformasyon ve teknoloji çağında; bireyler, toplumlar, devletler, kurumlar, sektörler ve ilişkiler sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Tüm bu değişimlerin esas sebebi toplumların ihtiyaçların yeniden şekillenmesidir. Kamu idarelerinin mal ve hizmet sunumunda kalite, hız ve etkililik gibi açılardan yetersiz kalması, yönetim mekanizmaları konusunda yeni arayışlara neden olmuştur. Özellikle 1930-1980 döneminin refah devleti uygulamaları devletlerin bürokratik yapılarını iyice hantallaştırmış ve bu yüzden sıkça eleştirilmişlerdir (Akçakaya, 2017: 8). Toplumların ihtiyaçlarına cevap veremeyen devletler kamu hizmet sunumlarını modellerlerken “yönetişim” ve “yeni kamu işletmeciliği” anlayışlarına bağlı uygulamalar hayata geçirmişlerdir. Küreselleşmeyle yükselişe geçen bu yeni kamu yönetimi yaklaşımları ve gelişmekte olan bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), devlet-vatandaş ilişkilerini dönüşüme uğratmıştır. Bu dönüşüm, “enformasyon devrimi”, “bilgi toplumu” gibi nitelendirmelerle tanımlanmıştır. Bilginin üretimi ve işlenmesi, bir ağ yapılanmasıyla küresel dolaşıma girerek sosyo-ekonomik paradigma dönüşümüne neden olmuş ve bu da ekonomiyi, toplumsal ilişkileri, yönetim biçimlerini ve devletin işleyiş mekanizmalarını doğrudan etkilemiştir (Uçkan, 2003: 2-3). Bu süreçte gelişen BİT, bir yandan küresel ağlar aracılığıyla ekonomik faaliyetlerin dolaşım yeteneklerini artırırken, diğer yandan bireylerin öğrenme, bilgi edinme ve iletişim yeteneklerini güçlendirmiştir. Tüm bu gelişmeler, devletin vatandaşlara daha nitelikli hizmet sunan bir kurum olarak konumlanmasını sağlamıştır. Özellikle küresel iletişim ağı olarak öne çıkan internet; yönetim olgusunu geliştiren, kamu yönetimini etkin ve verimli kılan ve katılımcı demokrasiye yeni imkanlar sunan bir modeli ortaya çıkarmıştır. Bu modelin ismi, “elektronik devlet (e-devlet)”tir (Uçkan, 2003: 24).

Artık günümüzde vatandaşların, kamu kurum ve kuruluşlarından beklentileri sayısal olarak artmakta ve çeşitlenmektedir. Geleneksel devlet anlayışı yerini daha etkin, rasyonel, şeffaf ve demokratik bir anlayış olan “elektronik devlete” bırakmaktadır. Dünyada birçok ülke, vatandaşlarına daha hızlı, kolay ve kaliteli kamu hizmetleri verebilmek için yeni bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak e-devlet platformları oluşturmaktadır. Böylelikle devletler etkin kamu hizmeti sunmak, kurumsal imajlarını yükseltmek, halkla ilişkilerini geliştirmek, bürokrasi ve kırtasiyeciliği azaltmak; harcanan zaman, enerji ve maliyetten tasarruf etmek, şeffaflığı ve etkinliği artırmak için dijitalleşmeyi öncelikli politikaları arasına yerleştirmişlerdir (Mecek, 2017: 1816-1817).

E-devletin olanaklarından esas olarak 1990'lı yıllar itibarıyla yararlanılmaya başlanmıştır. 60'lı ve 70'li yıllarda, bilgisayar ve faks gibi bilgi iletişim teknolojilerinin devlet dairelerinde kullanıldığı otomasyonlaşma aşamasıyla e-devlete geçişte ilk adımların atıldığı söylenebilir (Akçakaya, 2017: 12). Kişisel bilgisayarların 80'lerde gelişmesiyle kamuda bilgisayar kullanımı yaygınlaşmış ve günlük işlemlerde daha sık kullanılır olmuşlardır (Çarıkçı, 2010: 98). 90'lı yıllardan önce BİT'in kamu yönetiminde kullanımı daha yönetsel ve içsel biçimde, kurum içi etkinliği artırmaya yönelik bir amaçla sınırlıyken; internetin ortaya çıkması ve gelişmesiyle birlikte vatandaşa hizmet sunmak ve sistemdeki diğer paydaşlarla iletişime geçmek gibi faktörlerle dışsal bir nitelik kazanmıştır (Kırışık ve Sezer, 2015: 203). E-devlet yaklaşımı, ilk olarak vergi tahsilatı ve beyanname doldurmanın internet üzerinden yapılması gibi bazı kamu hizmetleriyle ABD'de ortaya çıkmış, ardından dünyaya yayılmıştır. E-devlet politikalarının ilk olarak ABD'de başlaması, bilgisayar ve internet teknolojisinin icadının ve yayılmasının bu ülkede vuku bulmasıyla doğrudan ilişkilidir. E-devlet yaklaşımının yayılmasında ise uluslararası örgütlerin rolü önemli olmuştur. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası örgütlerin, belirli aralıklarla ortaya koydukları çalışmalar, hazırladıkları raporlar ve ülkelerin e-devlet politikalarını başlatmaları için sağladıkları desteklerle teşvik edici oldukları görülmektedir (Demirhan, 2011: 24-25).

Türkiye'de bilgi toplumuna geçiş süreci, 1980'li yıllarda telekomünikasyon altyapılarının güçlendirilmesine yönelik yapılan çalışmalarla başlamıştır. 90'larda, BİT'te görülen büyük dönüşümden Türkiye de etkilenmiş, bilgi toplumu ve bilgiye dayalı ekonomi oluşturma niyeti taşımaya başlamıştır. Bu dönüşümün bir yansıması olarak Maliye Bakanlığı'nın "Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP)" ve İçişleri Bakanlığı'nın "Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS)" uygulamaları, Türkiye'deki e-devlet politikalarının ilk örneklerini oluşturmaktadır (Karasoy ve Babaoğlu, 2020: 122-123). Türkiye'nin 1993 yılında internetle tanışması ile birlikte kamu kurumlarında bilgisayar ve internet kullanımına yönelik çalışmalar yapılmış, tek yönlü bilgi akışı sağlayan ve daha çok kurumsal tanıtıma hizmet eden internet siteleri açılmaya başlanmıştır (Akçakaya, 2017: 18). 1999-2000 dönemi, e-devlete geçiş sürecinin kurumsallaşmaya ve gerçekçi adımların atılmaya başladığı dönem olmuştur. Buradaki itici güç, Avrupa Birliği'nin üye ülkelerle başlattığı "e-Avrupa Girişimi" olmuştur (Karasoy ve Babaoğlu, 2020: 116). Bu girişimle e-devlet yaklaşımı Avrupa kıtasına taşınmış ve AB aday ülkeler de önerilmiştir. 2000 yılında aday ülkelere, AB'nin hazırladığı e-Avrupa Eylem Planı'nın bir benzerini oluşturma görevi verilmiştir. Bunun sonucunda Türkiye'de, e-Avrupa'ya koşut olarak "e-Türkiye Girişimi" başlatılmıştır (Uçkan, 2003: 155-158). Bu kapsamda birçok proje hayata geçirilmiş, ancak Başbakanlık ve kamu

kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği nedeniyle çok başlı bir durum ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu düzensizliği bitirmek adına daha genel bir politika ihtiyacı doğmuş, bu ihtiyaç da 2003 yılında “e-Dönüşüm Türkiye Projesi”nin ortaya çıkmasıyla giderilmiştir (Demirhan, 2011: 3). Bu proje, Türkiye’nin e-devlet politikası konusundaki bütünlüğünü sağlayan ve vizyonunu genişleten en kapsamlı ilk projedir.

Türkiye’de e-devlet uygulamalarının birbirine entegre bir şekilde tek merkezden yürütülmeye başlaması, 2008 yılında uygulamaya konulan “E-devlet Kapısı Projesi” ile gerçekleşmiştir (Çarıkçı, 2010: 104). “turkiye.gov.tr” adlı internet sitesinin hizmete açılmasıyla beraber yıllar içinde hizmetlerin ve bu hizmetlerden yararlanmak için sisteme kaydolanların sayısında sürekli artış yaşanmıştır. Şu anda 942 kurum tarafından 6.736 hizmet sağlanmakta ve 61.693.397 kayıtlı kullanıcı bulunmaktadır.¹

Türkiye’deki e-devlet uygulamaları, uluslararası örgütlerin ortaya koydukları raporlarda genel anlamda olumlu bir tablo çizmiştir. Birleşmiş Milletler’in 2016’da çıkardığı E-devlet Gelişmişlik Endeksi’ne göre Türkiye, 193 üye ülke arasından 68. sırada ve bahsi geçen endeks değeri bakımından en iyi ikinci gruba dahilken (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 57), 2020’de çıkarılan endekste Türkiye’nin 53. sıraya yerleşerek en yüksek gelişmişlik grubunda konumlandığı görülmektedir (Birleşmiş Milletler, 2020: 272). Avrupa Birliği’nin iki yılda bir yayımladığı “E-devlet Mukayese Raporu (E-government Benchmark Report)” da bu alanda önemli raporlardandır. Ülkelerin, e-devlet konusunda birtakım kategorilere ve kategoriler içerisinde de çeşitli değişkenlere bağlı olarak değerlendirildiği bu raporda, Türkiye AB ortalamasının altında kalsa da bu ortalamaya yakın bir konumdadır. Ancak, Türkiye’nin devamlı olarak bir gelişim gösterdiği net bir şekilde görülmektedir (Ekinci, 2018: 344).

E-devletin yapısı ve unsurlarının incelenmesine geçmeden önce e-devlet kavramı ile ilgili tanımlara yer vermek, BİT’in kamu yönetiminde kullanımının nasıl anlaşılması gerektiği noktasında yararlı olacaktır. Çünkü, e-devlet kavramı kimi araştırmacılar için vatandaşlarla dijital işlemlerde bulunmanın bir yoluken, kimileri için devlet ve siyaset konularına ilişkin bilgiler sunulmuş bir internet sitesi oluşturulmasından ibarettir. E-devlet kavramını bunun gibi dar kalıplara sığdırmak, aslında e-devlet kavramının, süreçlerinin ve işlevlerinin yanlış veya yetersiz anlaşılmasına yol açarak e-devlet girişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Ndou, 2004: 3).

¹ <https://www.turkiye.gov.tr/> (erişim tarihi: 27.12.2022).

1.1.1. E-devlet Kavramı

Alanyazında “dijital devlet, sanal devlet, mobil devlet” gibi çeşitli biçimlerde de ifade edilen “elektronik devlet” kavramı, terimsel olarak ilk kez 1993’te, daha verimli ve daha az maliyetli devlet yaratma amacının güdüldüğü “Ulusal Performans Değerlendirmesi (NPR)” kapsamında ABD’de kullanılmıştır (Misra, 2007: 3). Yani kavramın ortaya çıkışında, o dönemde ABD’de ortaya çıkan ve “hükümet etme” anlayışını köklü bir değişime uğratma fikri üzerine kurulu “Hükümetin Yeniden Keşfi (Reinventing Government)²” adlı yeni kamu işletmeciliği yaklaşımının etkili olduğu söylenebilir. Kavramın olgunlaşması ve kullanımının yaygınlaşması ise 2000’lerin başında gerçekleşmiştir. Ancak e-devlet olgusu, sürekli değişim gösteren dinamik bir yapıya sahip olduğundan dolayı zaman içinde kavrama yönelik birçok tanımlama getirilmiştir. Dolayısıyla, bazı tanımlar oldukça dar bir kapsamın içine hapsedilmişken, bazıları geniş perspektiften ele alınmıştır.

Tanımların bir bölümünde, kamu kurumlarının kamu hizmeti sunum yöntemindeki değişim vurgulanmaktadır. Bunlar dar anlamda olup, kurumsal veya içsel bir bakış açısıyla kamu hizmetlerinin ekonomikleşmesini, etkinleşmesini ve daha verimli hale gelmesini ifade etmektedir. TÜRKSAT’ın “E-devlet, vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulmasıdır. Bu sayede devlet hizmetlerinin vatandaşlara en kolay ve en etkin bir biçimde kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli ulaştırılması sağlanacaktır.”³ şeklindeki tanımı, bu durumu örneklemektedir.

E-devletin, sadece teknolojiyen yararlanma ve devlet işlerinin elektronik ortama taşınmasından ibaret olmadığına dikkat çeken başka tanımlar da bulunmaktadır. Bunlarda büyük bir dönüşümden bahsedilmekte ve yönetsel değişikliklerin yanında siyasal değişim vurgusu da bulunmaktadır (Akçakaya: 2017: 11). Bu yöndeki tanımlar, kamu kurumlarıyla temasta bulunan aktörlerin etkileşimine de yer vererek e-devlet kavramının demokrasiyle ilişkisini görünür kılmaktadır. Bu tanımlar daha kapsayıcı olmanın yanı sıra e-devlet politikasını farklı bağlamlarda değerlendirmemize olanak sağlamaktadır. Bunlara aşağıda vereceğimiz tanımlar örnek olarak gösterilebilir.

Fang (2002: 4) e-devleti şu şekilde tanımlamıştır:

E-devlet, vatandaş ve iş dünyasının kamu bilgi ve hizmetlerine daha kolay erişebilmesi, hizmetlerin kalitesinin artırılması ve demokratik kurum ve süreçlere katılım için daha fazla fırsatın sağlanabilmesi için kamu idarelerinin en yeni bilgi ve iletişim teknolojilerini -özellikle ağ tabanlı internet uygulamalarını- kullanması olarak tanımlanabilir.

² Bkz. Hükümetin Yeniden Keşfi Reformu ile ilgili detaylı bilgi için: Gökçe ve Kutlu, 2002.

³ <https://www.turksat.com.tr/> (erişim tarihi: 19.11.2021).

Uçkan (2003, 38), e-devleti, bir yönetim modeli temelinde ele alarak e-devletin nihai amacının e-demokrasiyi mümkün kılmak olduğunu belirtmiştir. E-devlet modelinin, birer müşteri olarak görülen vatandaşlara kaliteli hizmet sunmak olarak algılanmasının ötesinde güçlü bir yönetim süreci olduğuna dikkat çekmiştir. E-devleti ise teknik anlamda şöyle tanımlamaktadır:

E-devlet, yurttaşların “müşteri”, kamu yönetimi faaliyetlerinin de “hizmet” olarak görüldüğü, “kalite/fiyat performansı” ölçütlerinin uygulandığı, en az maliyet ve emekle en kaliteli hizmetin üretilmesini hedefleyen bir verimlilik yönetimi sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, kamu hizmetlerinin iş dünyasının “yedi gün/yirmi dört saat hizmet” anlayışıyla, kişiye özel olarak farklılaştırılmış, hızlı ve etkili bir biçimde verileceği bu yeni kamu yönetim modeli, ancak ağ ekonomilerinin yapıtaşı olan bilişim ve iletişim teknolojileriyle mümkün olabilecektir (Uçkan, 2003: 44).

Dünya Bankası’na (2015) göre e-devlet, “vatandaşlar, iş dünyası ve devletin diğer birimleri ile ilişkileri dönüştürme kabiliyetine sahip bilgi teknolojilerinin devlet kurumları tarafından kullanımını⁴” ifade eder.

E-devlet kavramının başta kamu yönetimi olmak üzere, iletişim, ekonomi, enformatik ve mühendislik bilimleri gibi birçok disiplinle ilişkisi bulunduğundan dolayı birbirinden farklı tanımlara da rastlanılabilmektedir. Mecek (2017) çalışmasında e-devlet kavramı tanımlarına oldukça geniş şekilde yer vermiş ve tüm disiplinler açısından kapsamlı sayılabilecek bir tanım geliştirmiştir. Ona göre e-devlet;

Kamu hizmetlerinin daha az bürokrasi ve kaynak kullanımı ile çok daha hızlı, kolay, ulaşılabilir, bütünsel, etkin, verimli, modern, eşit, şeffaf, denetlenebilir, hesap sorulabilir, doğrudan, güvenli, kaliteli ve kesintisiz bir şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla, devletin birey ve kurumlarla açık ağ ortamında ya da sınırlı sayıda kullanıcı tarafından erişim sağlanan kapalı ağ ortamlarında yazı, ses ve görüntü gibi sayısal verilerin işlenmesi, iletilmesi, saklanması, sorgulanması, değerlendirilmesi, denetlenmesi ve yönetilmesi temeline dayanan; bu kapsamda bilgi - iletişim teknolojilerinin kullanımıyla kullanıcılarına dijital ortamda bilgi, hizmet ve mal alışverişinde bulunma; tanıtım, kamuoyu oluşturma, çift yönlü iletişim kurma, denetim, tercih, tasdik, tahsilat, başvuru, belgelendirme, vd. online (gerçek zamanlı) işlem yapma imkanları sunan; bireysel katılımı ve demokrasi kültürünü artırıcı etkiye sahip, insan odaklı hizmet sunumu anlayışıyla oluşturulmuş politika, model, süreç, sistem ve uygulamalar bütünüdür (Mecek, 2017: 1824).

E-devlet kavramının tanımlanmasıyla ilgili bu başlığa son vermeden önce, kavrama yönelik getirilen eleştirilerden kısaca bahsetmekte fayda vardır. Leblebici vd. (2003: 505) e-devlet kavramının kullanılmasını siyaset bilimindeki devlet kuramları açısından talihsizlik olarak görmüşler ve e-bürokrasi kavramını tercih etmişler, Durna ve Özel (2008: 1) de e-devlet yerine bürokrasiyi çağrıştıran e-yönetim kavramını kullanmışlardır. Leblebici vd. (2003: 505) e-devlet

⁴ <https://www.worldbank.org/en/topic/digitaldevelopment/brief/e-government> (erişim tarihi: 20.11.2021).

kavramının, devleti aşırı indirgemeci bir tutumla bürokrasiye indirgediğini ve devletin bürokrasiyle eş tutulması anlayışına yol açan popüler bir söylem haline geldiğini belirtmişlerdir. Elektronik ortamda gerçekleştirilebilecek işlemlerin, bulundukları dönem içerisindeki teknolojik sınırlılığı göz önünde bulundurarak, bürokratik işlemler olduğunu vurgulamışlardır. Ancak kamu yönetiminde kullanılan teknolojik araçlar günümüzde daha farklı işlevlere sahiptir. Yukarıda verdiğimiz tanımlardan da anlaşılacağı üzere yönetimde teknoloji kullanımının, kamu örgütlerinde ve onların hizmet biçimlerinde meydana gelen değişimden ibaret olmadığı açıktır. Bu açıdan, bahsi geçen kavramsallaştırmada e-bürokrasi ve/veya e-yönetim kavramı e-devlet kavramına göre oldukça sınırlı kalmaktadır. Çünkü, e-devlet tanımlanırken devlet ile ilgili tüm hizmet alanlarını kapsayan geniş bir alandan bahsedilmiş ve herhangi bir sınırlandırmaya gidilmemiştir. E-devletin sıklıkla dile getirilen “yönetilenlerin yönetsel süreçlere katılımını artıracak, iktidarı daha şeffaf olmaya zorlayacak, hükümet ile vatandaş arasındaki iletişim kanallarını güçlendirecek ve yeni kanallar yaratacak” söylemleri, e-devleti bürokrasiye dayalı tanımlarından ayırarak onun e-demokrasi adındaki yeni bir demokrasi anlayışı kapsamında açıklanmasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak Leblebici vd. (2003: 505), İngilizcede “e-government” kelimesinin Türkçeye e-devlet şeklinde tercüme edilmesini yanlış bulmaktadırlar. “Government” kelimesi “govern” fiilinden türeyerek “siyasi bir yetkiyi kullanmak veya belirleyici bir etkiye sahip olmak” anlamına gelmektedir. Yani anlam olarak devlet kelimesini karşılamamaktadır (Leblebici vd., 2003: 505). Her ne kadar hatalı ve muhtelifli bir kullanım söz konusu olsa da ilgili alanyazında e-devlet kavramının yaygın kullanımından ötürü bu çalışmada da e-devlet kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

1.1.2. E-devletin Yapısı ve Temel Unsurları

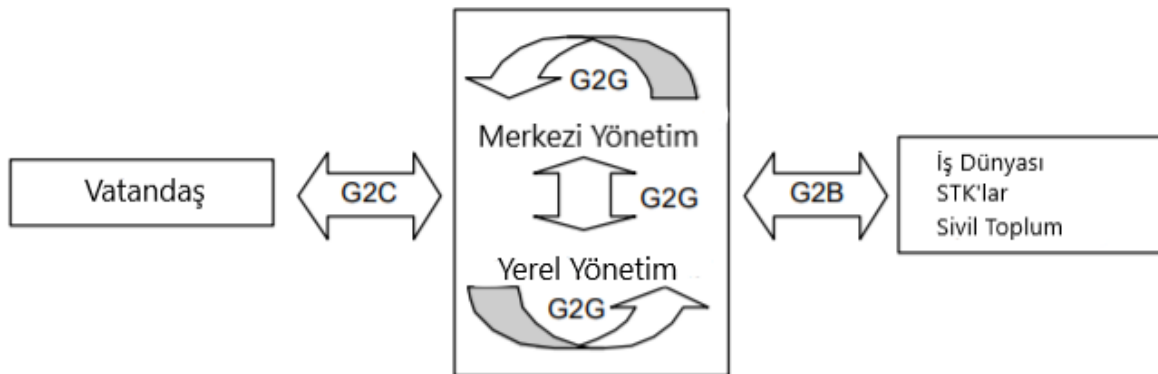
E-devlet anlayışının yapısal temeline baktığımızda klasik devlet anlayışının izlerine rastlamaktayız. Başka bir deyişle, klasik devlet anlayışında bulunan unsurların çoğu, e-devlet anlayışında da bulunmaktadır. Oldukça benzer temeller üzerinde durmalarıyla beraber, e-devlet yapısı bilgi çağının ve bilgi toplumunun gerekleri bakımından yeniden yorumlanmaktadır (Çarıkçı: 2010: 99). Ağ sistemi üzerine kurulu bir model olarak karşımıza çıkan e-devletin; kullanıcı grubunu vatandaş, kamu kurumları ve kuruluşları ve iş dünyası oluşturmaktayken; temel gereksinimler bağlamını ulusal güvenlik, maliyet, mevzuat, standartlar, performans ve sürdürülebilirlik unsurları oluşturmaktadır. Dolayısıyla e-devlet, bu unsurların her birinin başlı başına birer ölçüt olarak değerlendirildiği ve güvenilir bir ortamda bütünleştirildiği bir yapı olarak ifade edilmektedir (Odabaş, 2009: 24-25).

Klasik devlet anlayışının bir alternatifi veya onun tamamlayıcısı olması tartışılan e-devletin, Weber tipi bürokratik yapılanmadan kaynaklanan sorunlara belirli ölçüde çözüm getireceği beklenmektedir. Diğer yandan e-devlet modeli, temelinin düşük maliyet/kaliteli hizmet performansına dayandığı ve “toplam kalite yönetimi” ile “müşteri memnuniyeti” ölçütlerine göre yapılandırılan verimlilik yönetimi sistemlerinden, yani kısaca elektronik iş (e-iş) modellerinden doğrudan etkilenmiştir (Uçkan, 2003: 46). Daha kısa bir ifadeyle; e-devlet modelinde, kamu sektörünün özel sektörden doğan yeni iş modellerini benimsediği ve klasik devlet vatandaşının müşteriye dönüştüğü görülmektedir.

Tüm bunlar açısından, e-devlet kamu yönetiminin işleyişini ve hizmet sunumunu nitelik ve nicelik açısından değiştirmekte ve sahip olduğu katılımcı mekanizmalar aracılığıyla yönetim olgusunu güçlendirmektedir. Dolayısıyla e-devletin, devletin yapısal ve zihinsel dönüşümünü gerekli kılarak yeni bir yönetim paradigması ortaya koyan bir model olduğu öne sürülmektedir.

E-devletin kullanıcı bağlamındaki vatandaş, kamu kurum ve kuruluşları ve iş dünyası unsurlarına baktığımızda, bunların hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle etkileşim halinde olduklarını görmekteyiz. Bu bağlamda e-devlet yapısı, kamu idare birimleri arasındaki ilişkileri ve kamu çalışanları arasındaki ilişkileri kapsayan iç ilişki ağından ve kamu kurumlarının hem vatandaşla arasındaki hem de iş dünyasıyla arasındaki ilişkiyi kapsayan dış ilişki ağından oluşmaktadır (Şahin ve Örselli, 2003: 346-348).

Backus (2001: 4), bu ilişki ağından yola çıkarak e-devletin üçlü bir akış sistemine sahip olduğunu belirtmiştir. Bunlar; kamu yönetiminden kamu yönetimine (Government to Government – G2G), kamu yönetiminden vatandaşa (Government to Citizen – G2C) ve kamu yönetiminden iş dünyasına (Government to Business – G2B) şeklinde sıralanabilir.

Şekil 1.1. E-devletin Üçlü Akış Sistemi
Kaynak: Backus, 2001: 4

Kamu yönetiminden kamu yönetimine (G2G) akış yapısı, kamu idare birimleri arasındaki işbirliği, koordinasyon, bilgi ve belge aktarımı için ihtiyaç duyulan ağ sistemini ifade etmektedir. Bu etkileşim boyutu, kamu kurumları arasındaki yatay ilişkinin yanısıra, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki ilişkileri de içermektedir. *Kamu yönetiminden vatandaşa (G2C)* olan akış, vatandaşla kamu kurumları arasındaki tüm ilişkileri kapsamaktadır. Vatandaşlar; eğitimden sağlığa, tapudan vergiye, askerlikten nüfus işlemlerine kadar birçok hizmet alanında kamu kurumları ile etkileşim içerisindeyler. Etkileşimin *kamu yönetiminden iş dünyasına (G2B)* olan akışında ise, kamu kurum ve kuruluşları ile ticari kuruluşlar arasındaki ilişkiden bahsedilmektedir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarıyla olan karşılıklı ilişkiler de bu kapsama dahil edilmiştir. Kamudaki satın alma işlemlerinin ağ ortamında gerçekleşmesi, ihalelerin ağ ortamına taşınması vb. uygulamalar hem kamu idaresine hem de ticari kuruluşlara hız, etkinlik ve maliyet açısından birçok fayda sağlamaktadır (Şahin, 2008: 56-57).

1.1.3. E-devletin Amaçları ve Faydaları

E-devlet uygulamalarının gelişimi, teknik ve politik konularla ilişkilidir. Her ülke, kendi siyasi sistemine bağlı olarak, “e-devlet”e farklı anlamlar yüklemektedir. Böyle bir çeşitlilik söz konusuysa, e-devletten beklenen faydanın ve e-devlet ile hedeflenenin de farklılaşması normaldir. E-devlet uygulamalarında hedeflenen amaç veya beklentiler, genel bir şekilde şöyle sıralanabilir (Şahin, 2008: 59-61):

- Kamu hizmetlerinin, vatandaşların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve sunulan hizmetlerin niteliğinin artırılması,
- Kamu kurumlarının imajının ve güvenilirliğinin artırılması,
- Bilgi ve iletişim maliyetleri ile kamu hizmetlerinin sunum ve dağıtım maliyetlerinin düşürülmesi,
- Hükümet faaliyetlerinin, kamu hizmetlerinin ve eylemlerin sürekli olarak izlenebilmesi ve denetlenebilmesi,
- Vatandaş, kamu sektörü ve özel sektör arasındaki mesafenin azaltılması ve hizmetlerin tüm bölgelere eşit düzeyde verilmesi,
- Vatandaşların kamusal faaliyetlere ve demokratik süreçlere etkin bir şekilde katılması,
- Bürokratik işlemlerin azaltılması ve kamu hizmetlerinde çabukluk,
- Günün 24 saati, haftanın 7 ve yılın 365 günü kesintisiz bilgi ve hizmet verilmesi,

- Kamu kurumları arasında bilgi ve iletişim bütünlüğünün sağlanması,
- Merkezi yönetim - yerel yönetimler arasında daha iyi bir iletişim ağının oluşturulması,
- Kamu yönetiminin hesap verebilir ve daha şeffaf hale getirilmesi,
- Kamu yönetiminin esneklik kazanması.

E-devlet anlayışının ortaya konulan bu faydaları sağlayabilmesi için e-devletin olmazsa olmaz birtakım ilkelere ihtiyaç duyduğunun altı çizilmektedir. Eren ve Durna (2005: 162)'ya göre bu ilkeler; kolay kullanılabilirlik, her yerde erişilebilirlik, gizliliğin ve güvenliğin sağlanabilirliği, hızlı ve yenilikçi bir yapının gerekliliği, işbirlikçi bir ortamın oluşturulabilmesi, stratejik yatırımlar aracılığıyla maliyet etkinliğinin sağlanması ve devletin çalışma yöntemlerini değiştirmek için teknoloji kullanımı olarak sıralanmaktadır.

Şahin ve Örselli (2003: 350) ise, bu konuda şu hususlara dikkat çekmiştir:

- Vatandaşların müşteri olarak görülmesi ve bu yaklaşımın kamu çalışanlarına benimsetilmesi,
- Minimum düzeyde harcama ile daha fazla iş yapılması,
- Verilecek hizmet ve hizmet içeriklerinin anlaşılır ve açık olması,
- E-devlet sistemini kullanacak olan kamu personeline ve vatandaşların büyük bir kısmına gerekli eğitimin verilmesi, dijital okuryazarlığın artırılması ve e-devlet sistemine güvenin sağlanmasıyla halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

E-devletin, yukarıda da sayıldığı gibi örgüt içi iletişimi artırması, kamusal hizmetleri hızlandırarak zaman ve maddi kayıpları azaltması, kamusal tasarrufu artırması ve yönetilen kesimin belirli ölçüde kamusal süreçlere dahil etmesi vb. bakımından birçok avantaj sağladığı genel kabul görmektedir. Ancak, egemen alanyazına karşı çıkarak e-devletin sihirli bir değnek olmadığına ve büyük bir yönetsel paradigma değişimi getirmediğine yönelik eleştiriler de mevcuttur. Buna göre, kamu yönetimi teknoloji kullanımı sayesinde bir anda tüm sorunlardan sıyrılarak mükemmel işleyen bir yapıya dönüştürülemez. E-devlet de belirli siyasi, ekonomik ve toplumsal koşullar etrafında şekillenmektedir ve evrensel olarak geçerli tek bir e-devlet yapılanmasından söz etmek mümkün değildir. Aktuna (2019)'nın çalışmasında, teknoloji kullanımıyla kamu yönetimini modernize edeceği iddiasını taşıyan e-devletin, eleştirilen geleneksel devlet anlayışından teorik anlamda çok da fazla şey ortaya koymadığı savunulmaktadır. Bu çerçevede, e-devletin işletmecilik bağlamında kamu yönetimini dönüştürücü bir etkisinin bulunduğu öne çıkarılmaktadır. Burada bahsi geçen kavramlar müşteri odaklılık, etkinlik, etkililik, verimlilik ve saydamlık gibi kavramlardır ve bu kavramlar

kamu yönetimini işletmecilik temelinde örgütlemek hedefiyle ortaya çıkmıştır. Bunun dışında, teknoloji kullanımının geleneksel yönetim yapısında minimal değişimler yarattığı düşüncesi ileri sürülmektedir (Aktuna, 2019: 183-194).

1.1.4. E-devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

E-devlet uygulamalarından çok büyük faydalar beklenirken, devleti ve kullanıcıları zorlayacak birçok sorun da beraberinde gelmiştir. Bunlar; idari, teknolojik, sosyal ve ekonomik anlamda sınıflandırılabilir.

Gerçekçi e-devlet politikaları yürütülmesinin önündeki engellerden biri politika yapıcılarının bu konuya ilişkin ilgisizlikleri veya isteksizlikleridir. Eğer politika yapıcılar e-devletin potansiyeline inanmıyor ve yönetim anlayışlarında bu yöntemi benimsemiyorlarsa, bu alana yeterli mali kaynağı tahsis etmekten de kaçınabilirler (Demirhan, 2011: 50). E-devlet konusunda gelişmiş birçok ülkenin e-devlete geçiş süreci lider inisiyatifi ile başlamış ve devam ettirilmiştir. Lider olarak sadece üst kademe yöneticiler değil, orta ve alt kademe yöneticiler de bu anlamda önemli rol oynamaktadırlar. Politika/strateji geliştirme sürecinde ve plan ve programların yürütülmesinde her kademe farklı bir sorumluluğu taşıyacaktır (Çakır, 2015: 45).

Bu konuda bir diğer önemli sorun, kişisel verilerin gizliliğinin korunabilmesi hakkındaki şüphelerdir. E-devlet politikası kapsamında kamu kurumlarının, vatandaşların ve ticari kuruluşların bazı özel bilgileri elektronik veritabanlarına yüklenmektedir. Bilgilerin toplandığı bu ortam üzerinde tam denetimin kurulabilmesi oldukça zordur. Bu durum, toplanılan bilgilerin üçüncü şahıs(lar) tarafından ele geçirilme ihtimalinin doğmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, kullanıcıların e-devlet politikalarına olan güvenlerinin sarsılması söz konusudur. Kamu idarelerinin, oluşturulması zor ve pahalı olan güvenlik sistemlerine ve politikalarına maksimum derecede önem vermeleri ve en nitelikli önlemleri almaları gerekmektedir (Çakır, 2015: 44).

Sorunların en önemlileri arasında, çalışmanın ilerleyen başlıklarında da tekrar karşımıza çıkacak olan ve daha detaylı bir şekilde aktaracağımız “dijital bölünme (digital divide)” yer almaktadır. “Sayısal uçurum, dijital uçurum” gibi alternatif çevirileri de bulunan kavram, kısaca teknolojiye erişimde yaşanan eşitsizlikler anlamına gelmektedir. Bu sorun, e-devlet mekanizmalarının tam anlamıyla işleminin önünde büyük bir engel olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2019: 19-20).

Tüm bunların yanında, e-devletin özellikle gelişmekte olan ülkelerde sık karşılaşılan bazı olumsuz yönleri daha bulunmaktadır. Bunlar; hukuki ve ekonomik altyapı eksiklikleri, teknolojiye dışa bağımlılığın sebep olduğu teknolojik/teknik altyapı eksiklikleri (Şahin, 2008:

68-71), hem merkezi hem de yerel yönetimler düzeyinde uzman bilişim personeli istihdamı/elde tutulabilmesi sorunu (Yıldız, 2019: 246) olarak sıralanabilir.

Çalışmamızın bu aşamasına kadar e-devletin idari -bir diğer ifadeyle kamu hizmeti sunma- yönüne ağırlık vererek ilerledik. Ancak bu çalışma, kapsam ve amaç açısından e-devletin siyasi boyutuyla daha sıkı bir ilişki içerisindedir. Bu bağlamda BİT'in kamu yönetiminde kullanılması yoluyla katılım, yönetişim, denetim, şeffaflık ve hesap verilebilirlik kanallarının açılması veya mevcut kanalların derinlik kazanması, e-devletin daha çok siyasi yönüne vurgu yapmaktadır (Yıldız, 2019: 6). Dolayısıyla çalışmanın bir sonraki başlığında “e-demokrasi”nin genel çerçevesi çizilecektir.

1.2. E-demokrasi

Küreselleşmenin etkisiyle hızla değişen yeni dünyada, birçok kavram gibi demokrasi kavramı da sorgulanarak yeniden şekillenmektedir. Ortaya çıkan elektronik demokrasi kavramı demokrasinin gelişmesi bakımından, özellikle temsilde kriz problemleri yaşayan temsili demokrasi tartışmaları gündemdeki yerini korurken, yeni bir dönem açmıştır. Dünyada son yıllarda gerçekleşen seçimlere katılım oranları incelendiğinde ciddi düşüşler gözlenmektedir (Örselli vd, 2018: 122). Azalan siyasal katılım konusu çerçevesinde e-demokrasi düşüncesi ilgiyle karşılanan bir olgu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, gelişmekte olan bilgisayar ve ağ tabanlı iletişim teknolojileri, devlet-vatandaş ilişkilerini dönüşüme uğratmasıyla katılımcı demokrasi anlayışında değişim yaşatmıştır. E-demokrasi de aslında katılımcı demokrasi temelinde gelişen bir “e-yönetişim” modeli olarak karşımıza çıkmaktadır (Uçkan, 2003: 25).

Ulusal boyutu temsil eden e-devlet uygulamalarının yanında, yönetsel süreçlerde vatandaşa yakınlığı sebebiyle önemli bir işleve sahip olan ve dolayısıyla vatandaşla daha güçlü etkileşim kurabilen yerel yönetimlerde de “e-belediyecilik” anlayışı hakim olmaya başlamış ve bu anlayış günden güne gelişmektedir. E-demokrasi perspektifi temelinde gelişen bu anlayışlar, e-katılım faktörü ışığında, vatandaşa kısa yoldan kendisini yönetenlere ulaşabilme olanağı tanımıştır. Demokratik katılımın elektronik ortama taşınmasının, siyasal süreçlere katılımın önündeki aksaklıkları azaltarak etkin bir şekilde katılımı arttıracakı öngörülmektedir (Görgülü ve Tekin, 2017: 1902).

Türkiye özeline baktığımızda da hem yerelde hem de merkezi idarede e-demokrasi bağlamında yer alan e-devlet ve e-belediyecilik gibi platformlar yaygınlaşmaktadır. Ancak bu platformlar, “hizmet kuruluşu olma” işlevselliği taşıyan yerel yönetimlerde, yerel halkın kent ile ilgili karar alma süreçlerinde aktif bir şekilde yer almasına olanak sağlamakta yetersiz

kalmaktadır. Yeni teknoloji olanaklarından esas olarak, abonelik, imar ve ödeme işlemleri gibi belediyeye gitmeyi artık gerekli kılmayan belediye hizmet ve faaliyetlerinin zaman ve mekan sınırları olmaksızın ucuz, kolay ve insan temelli hataların oldukça azaldığı yolla gerçekleştirilmesiyle verim sağlanmaktadır. Fakat, yeni bilgi iletişim teknolojilerinin sunduğu karar alma sürecine katılım araçlarının henüz tam olarak benimsenmediği görülmektedir.

1.2.1. E-demokrasi Kavramı

Demokrasinin, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) aracılığıyla dönüşüme uğraması sonucunda ortaya çıkan e-demokrasi kavramı, akademik yaşamda da ilgi bulmaya başlamış ve “dijital demokrasi, sanal demokrasi, siber demokrasi, tele-demokrasi, çevrimiçi demokrasi” gibi isimlerle de adlandırılmıştır. Ancak, tele-demokrasi ve siber demokrasi kavramları daha çok, doğrudan demokrasi modelinin geliştirilmesi kapsamına odaklanan çevrelerce kullanılma niteliğine sahipken, e-demokrasi ve dijital demokrasi kavramları temsili demokrasinin güçlendirilmesine yönelik bir kapsamda kullanılmaktadır (Güngör, 2014: 81).

Genel olarak e-demokrasi; bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak demokratik karar alma süreçlerinin desteklenmesidir (Macintosh, 2004: 1). Bir başka tanıma göre e-demokrasi; BİT’in, katılımcı demokrasi modelinin gelişimini sağlayan araçlara sahip olması ve bunların kullanılması sonucu siyasi faaliyetlere doğrudan katılımın sağlanmasını ifade etmektedir (Milakovich, 2010: 7). Hacker ve van Dijk, geleneksel medya araçlarının da (televizyon, radyo ve telefon vb.) elektronik olması nedeniyle elektronik demokrasi kavramını genel bularak, bilgisayar ve internet teknolojileriyle daha yakın ilişkiler içeren “dijital demokrasi” kavramını kullanmayı tercih etmişlerdir. Dijital demokrasiyi ise; BİT ve bilgisayar ortamı ile iletişim aracılığıyla; zaman, mekan ve diğer fiziksel koşulların sınırları olmaksızın demokrasinin geliştirilmesi ve vatandaşların demokratik katılımının sağlanması olarak tanımlamışlardır (Hacker ve van Dijk, 2000: 1).

Literatürde köklü bir geçmişe sahip olmayan bu nispeten yeni kavramın temelde demokrasinin katılımcı ve müzakereci modellerine dayandığı görülmektedir (Örselli vd., 2018: 112).

1.2.2. E-demokrasinin Gelişim Süreci

“Elektronik” kelimesinin devlet, demokrasi ve yönetim gibi kavramlarla bir arada kullanılmasına yol açan süreç, önce geleneksel medyanın, sonrasında ise internete dayalı BİT’in bir siyaset yapma ortamı olarak ortaya çıkışıyla başlamıştır (Uçkan, 2003: 25).

Çağdaş demokrasilerde politik yaşamın ayrılmaz bir parçası olan seçimlerin propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü siyasal kampanyalarında siyasal iletişim çalışmaları kritik öneme

sahip olmuştur. İletişim nasıl siyasetin vazgeçilmez bir unsuruyorsa, iletişim teknolojilerinin en yaygın kullanıldığı ortam olarak medyanın da bir siyaset mekanına dönüşmesi kaçınılmazdır. Profesyonel anlamda ilk siyasal iletişim çalışmaları, geleneksel veya konvansiyonel medya araçları olarak adlandırabileceğimiz gazete, dergi, telgraf, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları üzerinden yapılmıştır (Güven, 2017: 177). Siyasal iletişim sürecinde, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan teknolojik gelişmelerin neden olduğu değişime benzer bir değişim de 1990’lardan sonra internetin yaygınlaşması ile birlikte gerçekleşmiştir (Güven, 2017: 189). Bununla birlikte, bilgi ve iletişim teknolojileri ile siyaset arasındaki bağ giderek daha da sıkı örülmüştür. Geleneksel medya araçlarının maliyet olarak pahalılığı, iktidar tarafından kontrole açık olmaları, çift yönlü iletişime imkan tanımamaları ve alternatif bilgi edinme yollarının sınırlılığı, yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla daha net görülebilen ve tartışılabilen sorunlar olmuştur. Bu kapsamda ağ tabanlı yeni medya teknolojilerinin demokrasi ve siyasal katılım üzerindeki etkisi, 1990’lı yıllardan itibaren kamusal tartışmaların odağında yer almıştır (Meriç, 2013: 106).

BİT’te yaşanan devrim niteliğindeki gelişmelerin ortaya çıkardığı internet, cep telefonu ve bilgisayar tabanlı teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte medya ve toplum dönüşüme uğramış, bu dönüşüm sonucunda daha önce de bahsettiğimiz “bilgi toplumu” veya “ağ toplumu” olarak adlandırılan yeni bir toplum biçimi doğmuştur. Neticesinde bu toplumsal dönüşüm, kaçınılmaz olarak siyasal dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Bilgi toplumunda yaşanan bu dönüşüm, siyasetin kavramsal ve kurumsal yapısını derinden etkileyecek ölçüde siyasal ilişkilerin de yeniden belirlenmesi anlamını içermektedir (Güngör, 2014: 73). Geleneksel medya araçlarının demokrasi bağlamında ele alınmasıyla başlayan tartışmalara BİT’in getirdiği siyasal dönüşüm tartışmaları da eklenmiştir.

Yeni bir model olarak demokrasi değerlerinin gelişimine aracılık eden e-demokrasi, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan katılım olgusuna sağladığı katkı yönüyle dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın devamında önce e-demokrasinin demokratikleştirici etkisi, daha sonra ise siyasal katılımın geldiği nokta üzerinde durulacaktır.

1.2.3. E-demokrasiden Elde Edilen Kazanımlar ve Fırsatlar

E-demokrasi uygulamaları, geleneksel demokrasi uygulamalarını ortadan kaldırma gibi bir amacı taşımamakla birlikte geleneksel demokrasi uygulamalarının eksikliklerini tamamlama ve etkinliğini artırmaya yönelik amaçlar gütmektedir (Zengin, 2013: 285). Bu doğrultuda e-demokrasiden, temsili demokrasinin sorunlarını azaltması beklenmektedir. Ancak temsili demokrasinin aşılması düşüncesi hakim olmaya başlamış ve e-demokrasinin doğrudan

demokrasi eksenine kaydığı düşüncesiyle birlikte temsili demokrasinin meşruiyeti tartışma konusu hale gelmiştir. Katılım ve seçim uygulamalarının yeni teknolojiler ile ucuz ve kolay yollarla gerçekleştirilme olanağı, doğrudan demokrasiye olan eğilimin başlıca sebeplerinden olmakla birlikte bu eğilimi e-demokrasinin katkısı olarak görenler bulunmaktadır (Güngör, 2014: 69).

E-demokrasi, siyasal karar alma sürecine teknolojik destek sağlayarak bu sürecin gelişimine de aracılık etmektedir. Teknolojik destekle oluşturulan tartışma zeminleri sayesinde merkezi ve yerel idarenin sorgulanabilmesi mümkün hale gelmektedir (Zengin, 2013: 282). Ayrıca kamu idareleri de vatandaşların görüşlerine kolayca ulaşabilme imkanına kavuşarak politika yapım süreçlerini vatandaşların talep ve isteklerine göre şekillendirebilmektedirler (Sansarcı, 2013: 1). Dolayısıyla vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının etkinliği artmaktadır. Neticede bu durum, iktidarın, yönetimlerden vatandaşlara doğru kaymasına katkı sağlamaktadır (Heywood, 2018: 288).

Pena-Lopez (2011: 6-7) ise e-demokrasinin, vatandaşlar açısından faydalarını şu şekilde sıralamıştır:

- İyi tanımlanan ve yönetilen bir dijital kimliğe sahip olunması,
- Müzakereci demokrasiye olan eğilimin artması,
- Politik konular üzerinde tartışabilme ve bu tartışmalara katılabilme imkanının artması,
- Toplumla olan etkileşimin artması ve topluma karşı sorumluluk bilincinin gelişmesi,
- Gündem belirlemek için katılımın mümkün olması,
- Ulusal politikaların arka planında kalan yerel politikalara daha fazla odaklanılabilmesi,
- Marjinal konular dahil, tüm konuların tartışılabilmesi,
- Demokrasinin bir kaynağı olarak bağımsız bilginin esas alınması ve bilgiye birçok kaynaktan ulaşılabilmesi.

Pena-Lopez'e (2011: 7) göre e-demokrasi, hükümetler açısından; şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması için daha fazla aracın geliştirilebilmesi, dijital bilgi ve dijital faaliyetlerin izlenebilmesiyle devletin attığı her adımın gözetlenebilir hale gelmesi, iktidar gücünün paylaşılması ile sosyal kontrolün mümkün hale gelmesi, açık veri ve iletişim kanallarıyla vatandaşın problemlerine yüz çevirmeyen açık bir devlet anlayışı gibi imkan ve faydalara sahiptir.

Temsili demokrasilerin içinde bulundukları kriz, siyasal katılıma olan ilgisizliği artırmaktadır. Teknoloji kullanımına olan dayanağıyla e-demokraside temsili demokrasiye göre daha fazla siyasal katılım beklenilmektedir (Güngör, 2014: 77). E-demokrasi; ifade özgürlüğü,

alternatif bilgi kaynaklarına erişim, sivil toplum örgütlerinin ve vatandaşların karar alma süreçlerine entegre edilmesi gibi öğelerle temsili demokrasiye katılımcı bir karakter kazandırmaktadır (Subay, 2019: 222). Çalışmanın bir sonraki başlığında, demokrasinin yaşamını sürdürebilmesi için en önemli unsur olarak beliren ve BİT'in doğrultusunda gelişen siyasal katılım olgusu, e-demokrasi kapsamında değerlendirilecektir.

1.2.4. Siyasal Katılımın Yeni Boyutu: E-Katılım

E-demokrasinin ortaya çıkışının ana unsuru olan internet teknolojisi, kullanımının da yaygınlaşmasıyla e-demokrasiyle doğrudan ilişkisi olan 'katılım' olgusunun gelişimine aracılık etmektedir. Vatandaşlar; sınırsız kaynak, görüş ve haberleşme olanaklarına hızlı, ucuz ve kolay bir şekilde ulaşabilmeleri nedeniyle internet tabanlı ortamlara eğilim göstermekte olup, önceden siyasal tartışmalarını ve katılımlarını şekillendiren sınırlılığın esaretindeki geleneksel kitle iletişim araçlarından kopmaktadırlar. İnternetin, hedefler doğrultusunda veya herhangi bir hedef taşımaksızın güçlü bir ortak bilinç yaratabilme kabiliyetine sahip olması, katılım olgusunun geleneksel sınırlarını aşmasını sağlayabilmektedir (Karaçor, 2009: 128). Bu doğrultuda e-demokrasi, aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya doğru açık bir kanal oluşturarak vatandaşlara; kamu politikalarının belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesi gibi süreçlerde katılım olanağı sağlamaktadır (Subay, 2019: 229). E-demokratikleşme sürecine dahil olan devletler, uyguladıkları politikalarla ilgili bilgi ve belgeleri, sürekli erişim imkanı dahilinde, kamuoyuna açarak vatandaşlarına belirli ölçüde şeffaflık sağlamak ve hesap verebilir iktidar yapısı görünümü içerisinde vatandaş-devlet bağıını kuvvetlendirme yoluna gitmektedir.

Elektronik ortamda siyasal katılım ya da kısaca elektronik katılım (e-katılım); vatandaşları, sivil toplum kuruluşlarını ve diğer demokratik oluşumlu grupları güçlendirmek için her yönüyle devletin öncülük ettiği girişimlerle BİT'in kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Macintosh ve Whyte, 2008: 20). BİT'in aracılık etmesiyle demokratik ve istişari süreçlere en üst düzey katılımın sağlanması amacını güden e-katılım, başta vatandaşlar olmak üzere siyasetçilerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının da aktif bir role bürünmelerini hedeflemektedir. E-katılımın merkezinde yer alan vatandaşlar, BİT'in gelişmesi ve çevrimiçi ortamların artması ile siyasal olarak güçlenmekte ve daha fazla katılım fırsatına sahip olmaktadır (Örselli vd., 2018: 117).

E-katılım mekanizmasında kilit role sahip bir diğer aktör grubu ise siyasetçilerdir. Siyasetçiler, vatandaş taleplerini dikkate alarak e-katılım faaliyetlerini bu doğrultuda planlamakla sorumludurlar. Siyasetçilerin, partileriyle birlikte e-katılım faaliyetlerine bağlı

olarak çevrimiçi organizasyonlarda bulunmaları, onlara siyasal bir kazanç sağlamaktadır. Bu bağlamda en önemli rolleri vatandaşların istişare edebileceği çevrimiçi ortamlar yaratarak fikir alışverişlerini mümkün kılmaktır (Örselli vd., 2018: 117).

E-katılımın temel ve yasal altyapısını oluşturan aktörler olarak kamu kurumları ve personelinin rolleri de siyasetçilerin rolleri kadar önemlidir. Sivil toplum örgütleri, vatandaş ve bürokrasi arasındaki ilişkiyi güçlendirmede kritik rol oynayan kamu kurum ve kuruluşları, BİT ile daha etkin, hızlı ve güvenilir hizmet sağlama fırsatı yakalamıştır. Kamu kurumları ve bünyesindeki personelden bilgi talep edilebilmesi ve onlar hakkında öneri, şikayet ve istek sunulmasına yönelik açık bir kanal oluşturulması, e-demokratikleşmeye önemli derecede katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla kamu kurumları; vatandaşların ve sivil toplum örgütlerinin gereksinimlerine ucuz, kolay ve hızlı yollarla cevap verebilme imkanıyla e-katılım mekanizmasında etkin ve aktif bir rol üstlenmektedir (Örselli vd., 2018: 117).

Büyük kitlelerin sesleri olarak sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşlar da kitlesel organizasyonlarda çevrimiçi fırsatlardan yararlanmakta ve e-katılımın en önemli aktörleri arasında bulunmaktadır. İnternet tabanlı, daha kolay organize ve koordine edilebilir yeni bir aktivizm modeli ortaya çıkmaktadır. Hem baskı ve çıkar grupları hem de gönüllü kuruluşlar, internetin sağladığı hızlı iletişim imkanıyla protesto, tepki, istek ve yardım kampanyaları gibi faaliyetleri çevrimiçi platformlarda örgütlenerek hayata geçirmektedir. BİT sayesinde birlik duygusu gelişmekte ve aynı fikir ve ideallere sahip vatandaşların birleşmesi kolaylık kazanmaktadır. Bu da bahsini ettiğimiz toplulukların siyasal ve toplumsal konumlarını günden güne güçlendirmektedir (Khanna, 2005: 20).

1.2.4.1. E-katılım Düzeyleri

Geleneksel vatandaş katılımı düzeyleri, dijitalleşmeyle beraber tekrardan sorgulanarak yeni biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Her nasıl geleneksel katılım farklı düzeylerde incelendiyse, e-katılım da farklı düzeylerde incelenmektedir. Ancak, alanyazında ortak olarak dile getirilen e-katılım düzeyleri; e-bilgilendirme, e-danışma, e-işbirliği ve e-yetkilendirmedir (Seçkiner Bingöl, 2021: 36).

E-bilgilendirme, vatandaşların tek yönlü bir elektronik kanaldan kamu politikaları ve siyasa süreçleri hakkında bilgilendirilmesi anlamına gelmektedir. E-bilgilendirmenin en yaygın örneği, merkezi idare veya yerel yönetimler tarafından oluşturulan resmi internet siteleri üzerinden bilgi akışının sağlanmasıdır. Bu düzeyin amacı, vatandaşın politik bilincini artırmak ve uygulanacak politikayı meşru kılmak için sade ve anlaşılır bir şekilde bilgi sağlanmasıdır (Saylam, 2020: 27).

E-danışma, hükümetin; vatandaşların şikayetlerini, önerilerini, isteklerini veya görüşlerini internet üzerinden toplamasıdır. Burada, hükümet taraflı bir girişim ile sunulan hizmetler hakkında vatandaşlara danışılır ve vatandaşların geri bildirimlerinin değerlendirilmesiyle hizmetlerin iyileştirilmesi amaçlanır (van Dijk, 2010: 45).

E-işbirliği, tüm paydaşların politika oluşturma ve şekillenme süreçlerinde aktif rol aldığı bir ortaklığı ifade etmektedir. Ancak, nihai kararların sorumluluğu yetkililerdedir. Bu düzeyde, vatandaşlar ve yönetim arasında iki yönlü bir iletişim gelişmesi amaçlanır (Seçkiner Bingöl, 2021: 37).

E-yetkilendirme ise, kamu idaresinin vatandaşlarla işbirliği yaparak onları politika oluşturma sürecine dahil etmesidir. E-işbirliğinden temel farkı, kararların nihai belirleyicisi vatandaşlardır. Yukarıdaki üç düzeyde yukarıdan aşağıya (merkezi idareden vatandaşa) bir yapı varken, e-yetkilendirmede vatandaşın politika üreticisi olarak bütün aşamalarda etkin bir rol üstlenmesiyle aşağıdan yukarıya bir yapı kurulmuştur (Saylam, 2020: 27). Bu düzeyde, vatandaş girişimiyle siyasi gündemi şekillendirme ve katılımcı bütçeleme gibi vatandaşların üst düzeyde katılım gösterdiği faaliyetler bulunmaktadır (Seçkiner Bingöl, 2021: 38).

Yukarıdaki e-katılım düzeyleri doğrultusunda, e-katılım mekanizmasının işleminde yer, zaman, amaç ve ihtiyaca göre oluşturulan birtakım yol ve yöntemler bulunmaktadır. Bunların başında e-oylama, e-girişim, e-kampanya, e-dilekçe ve e-aktivizm gibi e-katılım faaliyetleri yer almaktadır (Örselli vd., 2018: 119).

E-oylama, hem seçimlerde hem referandumlarda hem de resmi anketlerde başvuru bir e-katılım faaliyetidir. E-oylama, oy işlemleriyle ilgili prosedürlerde hız ve kolaylık sağlama yönüyle siyasal katılımı artırmaktadır. Ayrıca seçim zamanlarındaki birçok maliyetten ve insan kaynaklı hatalardan kurtulma gibi avantajlara da sahiptir. Bunların yanında, seçim alanlarına uzak, yeterli vakti olmayan ya da engelli olan vatandaşlara kolaylık sağlar (Sæbø vd., 2008: 407). Ancak e-oylamada rastlanılması muhtemel birtakım sorunlar vardır. Bu sorunlardan ilki ve en önemlisi, vatandaşların azımsanamayacak kadarının hala teknolojiye ve internete erişim olanaklarının bulunmamasıdır. Ayrıca, dijital bölünmenin yanında dijital okuryazarlığın olmayışı da vatandaşların e-katılım araçlarını kullanabilmeleri konusunda önemli bir zordur (Leblebici, 2021: 60-61). İkinci sorun, elektronik ortamda güvenlik açıklarının oluşabilme ihtimalidir. Gerekli tedbirler alınmadığı takdirde ve hükümetin olası ihmalleri sonucunda, kullanılan oyların gizliliğinin ihlali söz konusu olabilir. Üçüncü sorun, başkalarının etkisine maruz kalmaksızın, serbestçe oy kullanabilme olanağının sağlanabilmesidir. Kişilerin, e-oylama uygulamalarını kullanırken, baskı altına alınabilme ihtimalleri vardır. Son olarak, e-oylama uygulamalarında açık sayım ilkesi, önemli bir sorun teşkil etmektedir. E-oylama

sayımının, uzmanlık bilgisi gerektirmeden, her vatandaş tarafından gözlemlenebilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu durum, açık sayım ilkesinin ihlaline yol açar (van Dijk, 2010: 49).

Diğer e-katılım faaliyetlerinden olan e-girişim; BİT aracılığıyla vatandaşın siyasi gündeme hakim olmasının sağlanmasıyla, siyasi öneriler sunabildiği ve bu önerileri geliştirebildiği açık kanallar oluşturmaktır (Gündoğdu, 2014: 75). E-kampanya ise hem vatandaşlar hem de siyasiler tarafından hayata geçirilebilen bir e-katılım faaliyetidir. Seçim zamanlarında siyasiler, e-kampanya araçlarıyla seçim kampanyalarını sürdürebilirlerken, vatandaşlar da yönetim üzerinde baskı oluşturmak için e-kampanya araçlarını kullanabilirler. E-kampanyanın en önemli aracı olan seçim kılavuzları, bağımsızlığı göreceli olarak değişen kamu politikası araştırma kuruluşları tarafından en uygun parti, aday ve referandum seçeneklerinin belirlenmesinde seçmenlere yardımcı olması amacıyla hazırlanır (Zengin, 2013: 285). Ancak, seçim kılavuzları vatandaşlara oy kullanımında enformasyon desteğiyle onlara siyasal bir bilinç kazandırma gibi birtakım fırsatlar sunarken; manipülasyon, taraflılık, erişim eksikliği gibi birçok riskleri de bünyesinde barındırmaktadır (van Dijk, 2010: 50).

Vatandaşlara şikayetlerini, önerilerini veya isteklerini siyasal gündeme taşıma olanağı sağlayan e-dilekçe faaliyeti ise vatandaş taraflı bir girişim yönüyle e-danışmadan ayrılır. Vatandaşlar, internet ortamında imzaları veya kişisel bilgileriyle e-katılım kanalları üzerinden siyasal katılımlarını gerçekleştirebilmektedirler (van Dijk, 2010: 45).

Daha önce de bahsettiğimiz e-aktivizm modelinde ise aynı görüş veya isteklere sahip belirli bir topluluğun iletişim stili, fikirlerin tartışıldığı bir ortamdan daha çok, başkalarını ikna etme ve görüşlerini etkileme çabasında olmaktır (van Dijk, 2010: 46). Sosyal paylaşım mecralarının bu anlamda bir kamuoyu oluşturma yeteneğinin en somut örneği olarak 2011 yılında Arap coğrafyasında başlayan ve “Arap Baharı” şeklinde adlandırılan toplumsal hareketlenme gösterilebilir. İnsanların örgütlenerek geniş katılımlı gösteriler ve toplantılar organize etmesi, başta Facebook ve Twitter adlı sosyal medya platformları olmak üzere diğer sosyal paylaşım mecraları yoluyla gerçekleşmiştir. Sosyal paylaşım mecralarının bu süreçte başat iletişim ve örgütlenme aracı rolünü üstlenmesiyle Arap Baharı, e-aktivizmin alanyazındaki en önemli örnekleri arasına yerleşmiştir (Babacan vd., 2011: 77-78).

1.2.4.2. E-katılım Araçları/Teknolojileri

Gelişen teknoloji, bireylerin aktif birer aktör olarak siyasal sürece entegrelerini kolaylaştırma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü BİT, yeni ortamların ortaya çıkmasını sağlayarak ve neticesinde siyasal iletişim kanallarının çeşitlenmesiyle yeni bir kamusal alan yaratmıştır

(Güngör, 2014: 73). Artık vatandaşlar, siyasal katılımlarını BİT'in sunduğu yeni platformlar üzerinden gerçekleştirmektedirler. E-posta, kısa mesaj servisi (SMS), web siteleri, tartışma forumları, SSS (Sık Sorulan Sorular), çevrimiçi anket, çevrimiçi sohbet odaları, video konferans, ağ günlükleri (bloglar), sosyal medya platformları (ve bunların mobil cihazlardaki uygulamaları) e-katılım araçlarının başında gelmekle birlikte en önemli yeni iletişim kanallarıdır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak e-katılımın günden güne çeşitlenen başka araçları da bulunmaktadır.

Güngör (2014: 74) sosyal medyanın sunmuş olduğu işbirliği, kişiselleştirme ve paylaşım imkanlarının bu mecraları siyasal katılım açısından ayrı bir yere yerleştiğini belirtmiştir. Buna bağlı olarak, son yıllarda bu mecralar üzerinde hayata geçirilen siyasal faaliyetlerin çoğalmasını, bu mecraların önemli bir konuma geldiğinin göstergesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu hususla ilgili literatürün en yaygın örneği ise 2008 yılında ABD'de yaşanan başkanlık seçiminin “dijital aday”ı Barack Obama’nın, genç nüfusa odaklanarak; sosyal medya sitelerini, e-posta gruplarını ve kampanya etkinliğine yönelik kurduğu web sitesini kullanarak başarılı bir e-kampanya süreci izlemesidir. Neticesinde seçimi kazanmış ve yürüttüğü e-kampanya süreci kazanmasına büyük katkı sağlamıştır (Meriç, 2013: 112).

Bununla ilgili bir örnek de ABD’nin 2016 seçimlerinde Donald Trump’ın seçim kampanyasında yürüttüğü sosyal medya faaliyetleridir. Trump’ın seçimi kazanmasında izlediği sosyal medya politikasının payı büyük olsa da meşruiyeti “Cambridge Analytica Skandalı” ile sarsılmıştır. Amacı “kitle davranışında değişim sağlamak için veri kullanmak” olan Cambridge Analytica adlı veri analiz ve stratejik siyasi danışmanlık firması, büyük bir Facebook kullanıcı kitlesinden etik dışı bir şekilde elde ettiği verileri kullanarak Trump’ın başkan seçilmesinde etkili olmuştur (Güden, 2019: 219-220). Yine, aynı firma 2016 yılında Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılmasını içeren Brexit sürecinde ayrılıkçıların oluşturduğu “Leave.EU” grubunun kampanyalarına da destek vermiştir (Güden, 2019: 217).

Bu noktada kişilerin mahremiyet alanlarının sınırları çok dikkatli bir şekilde belirlenmelidir. Kişinin sosyal medya platformlarındaki hareketlerinin izlenmesi ayrı, bunun güvenliğinin sağlanması ayrı bir sorundur. Cambridge Analytica skandalında olduğu gibi kişiler verilerini gönüllü olarak yükleseler de bu veriler onlardan izinsiz bir şekilde alınarak siyasal propagandaya hizmet edebilir. Bu skandalda ele geçirilen verilerin, siyasi yönlendirme amacıyla tekrardan kullanıcılara yönelik çeşitli içeriklerin sunumunda kullanılmasına devam edilmiştir (Aksoy ve Türkölmez, 2020: 56). Anlattığımız bu durum, e-demokrasinin gerçekleşmesinde önemli bir sorun olup, diğer başlıkta bu soruna ve e-demokrasiye yönelik alanyazında var olan diğer eleştirilere yer verilecektir.

1.2.5. E-Demokrasiye Yönelik Olumsuz Eleştiriler/Senaryolar

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, adem-i merkezileşme ve demokratikleşme potansiyeli sebebiyle geleceğe iyimser bakan bazı sosyal bilimciler, bu teknolojilerin hayatın her alanını zenginleştireceğine, geliştireceğine ve kolaylaştıracağına inanmaktadırlar. Küresel bilgi ağlarının gücünün ve etkinliğinin artması da bu görüşlerini desteklemektedir (Güngör, 2014:81). Ancak bazı yazarlar ise demokrasiye ve özgürlüklere karşı kullanılması ihtimali üzerinde durarak BİT’te yaşanan gelişimi kuşkuyla izlemektedir.

Bu kuşkulardan ilki, denetime açık bir iktidar yapısı yerine, otoriter bir yönetimin sıkı denetimi altına girmiş toplumun oluşmasıdır. Siyasi gücün aşırı merkezileşmesini konu alan “Orwell Senaryosu” buna örnek olarak gösterilebilir. Bu distopik senaryoya göre, devletler ve ticari şirketler, bireyleri gözetim altında tutmak için BİT’i kullanacaktır. Nihayetinde BİT, Orwell’in “Big Brother⁵”ını ortaya çıkararak, kamusal ve özel alan ayrımı yapmadan her yere nüfuz eden otoriter rejimlere yol açacaktır (Saylan, 2009: 143). Aynı şekilde Foucault’nun panoptikon kavramından hareketle yola çıkan bazı yazarlar da iktidarların; cep telefonlarını dinleme, akıllı kartların kullanımıyla ekonomik işlemleri takip etme ve bu yolla bireylerin profillerini veri bankalarında depolama, şehirleri güvenlik kameralarıyla donatma, internetteki her ağ faaliyetini izleme ve bireylerin e-postalarını okuma gibi çeşitli yöntemlerle gözetim ve denetim toplumu kurma yolunda güçlendiklerini düşünmektedirler (Dolgun, 2004: 2). Modern toplumlarda bireylerin, doğdukları andan itibaren hayatlarının her aşamasında yönetimler tarafından sistematik bir şekilde kayıt altına alınması, enformasyon çağının özgürleştirici bir yapıya sahip olduğunu düşünen yazarları eleştirmeye ve sorgulamaya itmektedir. Bunların yanı sıra, kişisel bilgilere sadece hükümetlerin değil, bazı şahıs (hacker) ve özel kuruluşların da ulaşabilmesi sorunu göz ardı edilmemelidir. Bu durum, bireylerin internete olan güvenini sarsmakta ve onları BİT kullanımı konusunda tedirgin etmektedir.

E-demokrasiye yönelik eleştirilerden biri de internet ortamında anonim olarak yanıltıcı ve yanlış yönlendirmeci tutum sergileyen “trol”lerin, siyasal ve toplumsal tartışmalarda karışıklık yaratarak bilgiyi çarpıtmalarıdır. Bu çarpıtmalar, bireyleri manipüle ederek toplumda kutuplaşmaya yol açmaktadır. Kimi zaman hükümet ve siyasetçiler de trolleri siyasi propagandalarına malzeme ederek gündemi değiştirmekte ve hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır (Subay, 2019: 237). Ayrıca internet ortamı; ırkçılar, köktendinciler, suç örgütleri veya toplumda kargaşaya sebebiyet verebilecek diğer grupların da propagandalarına zemin

⁵ Big Brother, -Türkçede yaygın tercümesi “Büyük Birader”- George Orwell’in klasikleşen distopik türdeki romanında totaliter rejimin ortaya çıkardığı diktatör rolündeki kurgusal karakterdir. Bireylerin gözetim altında tutulma durumu, bu terim ile sıkça ilişkilendirilmektedir.

sağlamaktadır. Yani internet, düşünce özgürlüğünün yaygınlaşmasına olanak sağladığı kadar demokrasiyi zedeleyecek bazı düşüncelerin yayılmasına da neden olabilir (Ersöz, 2005: 125).

BİT’te yaşanan gelişim sayesinde siyasal katılımın artmasıyla, toplumların demokratikleşmesi amaçlanmaktadır. Ancak, dünyanın farklı bölgelerindeki toplumlarda ya da aynı toplumdaki bireylerde görülen internet ve yeni teknolojilere ulaşabilme eşitsizliği BİT’in demokratikleştirici etkisini sınırlamakta olup, e-demokrasinin en temel eksikliklerindendir. Daha önceden kısaca değindiğimiz gibi, bu eşitsizlik “dijital bölünme, sayısal uçurum” gibi ifadelerle tabir edilmektedir. Dijital bölünme kavramı çeşitli düzeylerde tanımlanabilir. Batı-Doğu, Kuzey-Güney, gelişmiş-gelişmemiş ülkeler gibi farklı kategorilerde bulunan ülkeler arasındaki teknolojiye erişim eşitsizlikleri konusunda *küresel*; en az iki ülke arasındaki veya ulus üstü birlik üyeleri arasındaki benzer farklılıkları veya eşitsizlikleri vurgulama noktasında *uluslararası*; bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki farka odaklanan *ulusal*; belirli bir bölgede veya bir kentte söz konusu eşitsizliği veya farklılığı anlatan *bölgesel/yerel* ve son olarak bireyler veya bireylerin oluşturduğu gruplar (aileler, gençler, kadınlar, yaşlılar, engelliler) özeğindeki eşitsizlikleri veya farklılıkları belirten *bireysel* gibi çeşitli düzeyler bulunmaktadır (Yıldız, 2019: 19).

İlgili alanyazına bakıldığında, bazı istisnalar dışında, teknolojiye erişim ve teknolojiden yararlanma konusunda kadınların erkeklerden, yaşlıların gençlerden, eğitim düzeyi düşük olanların olmayanlardan, refah düzeyi düşük olanların olmayanlardan, kırsal kesimin kentsel kesimden ve engellilerin engelli olmayanlardan daha az avantaja sahip olduğu görülmektedir (Yıldız, 2019: 19). Dolayısıyla, toplumun bütününe eşit bir biçimde ulaşmayan BİT, katılımcı demokrasinin gereklerini tam olarak karşılayamamaktadır. BİT’e erişimde görülen bu eşitsiz dağılım, temelde yeni teknolojilerin pahalılığından kaynaklanmaktadır. Dijital bölünme, e-devlet mekanizmalarının etkin bir biçimde işlemesine engel olmakla birlikte e-demokrasi idealinin “bilişim seçkinleri”nden başka kimseye fayda sağlamayacak adaletsiz bir durum yaratacaktır. Bu sorunun önüne geçmeyi hedefleyen politikaların hayata geçirilmesi görevi hem pazar güçleri hem de sivil toplumun işbirliğiyle kamu idarelerine düşmektedir (Uçkan, 2003: 41).

Dijital bölünme kavramının yanında, BİT’ten yararlananlar arasında, tartışmalara katılıp fikir alışverişi içerisinde düşüncelerini paylaşan dijital okuryazarlarının oranı, interneti daha çok eğlence veya diğer amaçlarla kullananların oranına göre oldukça azdır (Ersöz, 2005: 125). Siyasal müzakerelerin yeteri kadar gerçekleşmediği, dolayısıyla toplumsal kamuoyunun oluşmadığı bir internet ortamında, vatandaşlar temsilcilerine az ilgi göstermekte ve karar alma süreçlerinde aktif bir rol oynayamamaktadır.

1.2.6. E-demokrasinin Yerellik Üzerindeki Etkisi

Öncelikli varoluş amaçları ülkedeki vatandaşlara hizmet sağlamak olan kamu kurumlarının bu bağlamda hizmetlerini verimli, etkin, ucuz ve eşit bir şekilde vermeleri gerekmektedir. Genel kamu yönetimi içerisinde yerel halkın ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılaması bakımından yerel yönetim kuruluşları ve özellikle de belediyeler ön plandadırlar. Ayrıca yerel yönetimler, demokrasinin yerleşmesi ve demokrasi kültürünün tabana yayılmasında kritik bir rol oynayarak “demokrasi okulu” olarak kabul görmektedirler (Henden ve Henden, 2005: 54).

Yerel yönetimler, halkla iki yönlü etkileşimde bulunabilmek, verimliliği ve etkinliği artırabilmek ve daha kaliteli hizmet sunabilmek amacıyla karar alma süreçlerine vatandaşları dahil etmektedir. Yerel katılımı artırmaya yönelik uygulamalar hem vatandaşlara hem de yerel yönetimlere birçok fayda sağlama potansiyeline sahiptir. Örneğin, karar alma süreçlerinde vatandaşın görüşlerine başvurulması, vatandaşın bu kararları benimsemesini ve kararların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, bu süreçte paydaşların birbirleriyle fikir alışverişinde bulunması hem aralarındaki dayanışma ve işbirliği duygularını hem de kamu kaynaklarının kullanımı noktasında etkililiği ve verimliliği artırmaktadır. Bunların yanında, politika oluşturma sürecine vatandaş katılımı, yöneticilerin kamu değerlerini daha net bir şekilde tanımlayabilmesine ve kavrayabilmesine olanak tanımaktadır. Bu da politika oluşturma süreçleri ve sonuçlarının bu doğrultuda geliştirilmesini sağlamaktadır (Yavuz, 2021: 138).

Yerel yönetim mekanizmalarına halkın katılımı, merkezi yönetime göre daha kolaydır. Vatandaşların yerel yönetimlerin işleyişine katılımını sağlayabilmek için öncelikle, yaşadığı coğrafyalarına olan ilgileri artırılmalı ve hem sorunlarına hem de ihtiyaçlarına çözüm üretebileceği bilgi düzeyine ulaşabilecekleri ortam oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda, belirli bir bilgi birikimine ulaşmış halkın yerel meselelere duyarlılığı artacak ve yönetim faaliyetlerine fiili olarak katılabileceklerdir (Üste, 2005: 54).

E-devlet uygulamalarının yerel yönetim düzeyinde faaliyete geçirilmesiyle “e-yerel yönetim” kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, e-yerel yönetim uygulamalarının, e-devletin bir alternatifi olarak değil, onun yerel düzeyde tamamlayıcısı olarak ortaya çıktığını düşünmek gerekir (Yıldız, 2019: 137). E-yerel yönetim uygulamalarını e-demokrasi açısından ele aldığımızda ise, karşımızda yine ilk olarak e-katılım kavramı belirmektedir. Yerel yönetimler düzeyinde e-katılımı, yukarıda açıklık getirilen yerel katılım kavramı doğrultusunda, vatandaşların yerel düzeydeki karar alma süreçlerine teknolojik araçlar aracılığıyla doğrudan ya da dolaylı katılımı olarak açıklamak mümkündür (Yavuz, 2021: 143).

E-yerel yönetim kavramı genelde “e-belediye” kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Türkiye’de yerel yönetimlerin il özel idaresi, belediye ve köy olarak üç temel birimden oluşmasına karşın belediyeler daha ön plandadır. Bunun başlıca nedeni, belediyelerin nüfus dağılımı ve hizmet yoğunluğu açısından yerel yönetim birimleri arasında baskın konumda olmasıdır (Yıldız, 2011: 3). Ayrıca, 2012 tarihli 6360 sayılı kanunla büyükşehirlerde yer alan çok sayıda il özel idaresi ve köyün, yönetsel kapasitelerinin düşük olmasının gerekçe olarak gösterilmesiyle, varlıklarına son verilmesi de belediyelerin önemini artırmıştır (Yıldız, 2019: 137). Dolayısıyla e-belediyecilik kavramı, “e-yerel yönetim” ve “yerel yönetimlerde e-devlet uygulamaları” tamlamalarının yerine kullanılmaktadır. Ancak; “e-il özel idaresi”. “e-köy” ve hatta “e-mahalle” uygulamalarının da bulunduğu ve bunların da e-yerel yönetim kapsamına dahil edildiği unutulmamalıdır.

1.2.6.1. E-belediyecilik

Adem-i merkeziyetçi yaklaşımı güçlendirme potansiyeli taşıyan e-demokrasi modeli, demokratik katılım mekanizmaların genişlemesini sağlayarak hizmette verimliliği ve etkinliği artırması yönüyle yerel demokrasilere de katkı sunmaktadır. Yerel yönetim sistemi içerisinde en ağırlıklı yapılar olan belediyelerin ilkelerini ve hizmetlerini elektronik ortamlara yansıtmalarıyla “e-belediye” kavramı ortaya çıkmıştır (Henden ve Henden, 2005: 52). E-belediyeciliğe geniş bir çerçeveden bakılacak olursa şu şekilde ifade edilebilir:

E-belediyecilik, vatandaşın yönetime katılımı, şeffaflığın, hesap verilebilirliğin sağlanması için önemli bir ortam hazırlar. Kamu yönetimi kurumları arasında bilgi alışverişini kolaylaştırarak bürokraside gereksiz işlemlerin ve tekrarların azaltılmasına imkan sağlar. E-belediyecilikte “vatandaş odaklı hizmet” anlayışı esas alınmaktadır. Bu da 21. yüzyılın kamu yönetimine ışık tutması hedeflenen yönetim olgusunun ilkeleri ile doğrudan ilintilidir (Henden ve Henden, 2005: 57).

E-belediyecilik modelinin zaman, mekan veya diğer engellerin aşılmasına yönelik sağladığı bazı imkanlar; imar ve abone işlemlerinin ve ödemelerin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, yetkililere ulaşabilmede kolaylık, çevre ve trafik ile ilgili sorunların veya taleplerin kolayca iletilebilmesi, bağış ve yardım kampanyalarının daha büyük kitlelere duyurulma olanağı, kent bilgi sistemleri ve coğrafi bilgi sistemleriyle vatandaşların kent hakkında bilgi sahibi olabilmeleri şeklinde sıralanabilir.

E-katılım amacı çerçevesinde belediyelerin vatandaşlara sunduğu teknolojik araçlar arasında ise; web siteleri, mobil uygulamalar, sosyal medya hesapları, kısa mesaj (sms) ve yapay zekaya dayanan sohbet robotlarının (chatbot) en çok kullanılan araçlar olduğu söylenebilir. Bu araçların bilgi paylaşımı, vatandaş taleplerinin, şikayetlerinin, ihtiyaçlarının,

tercihlerinin ve değerlerinin öğrenilmesi, paydaşlar ile fikir/proje/politika üretimi, hizmet ve politikalarla ilgili geri dönüşler alma gibi kullanım amaçları bulunmaktadır (Yavuz, 2021: 143).

Dünya genelinde e-belediyecilik anlayışı, teknolojiye yeniliklerle birlikte gelişmekte ve büyümektedir. Öyle ki, fiziki binaya ihtiyaç duymadan hizmet veren belediyecilik anlayışı bile ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ilk binasız belediye örneği Hollanda'da bulunan Molenwaard Belediyesi'dir. 2014 yılında fiziki belediye binasının kapılarını kalıcı olarak kapatarak sanal bir belediye şeklinde varlığını sürdürmüş ve e-belediyecilik konusunda dikkat çekici bir örnek olmuştur (Erdoğan, 2019: 69-70).

Türkiye'de de e-belediyecilik anlayışı günden güne benimsenerek yaygınlaşmaktadır. Ancak belediyelerin, e-belediyecilik hizmetlerini karar alma süreçlerine entegre etmekte zayıf kaldıkları görülmektedir. BİT'ten her ne kadar kamu hizmeti sunumu noktasında yararlanılsa da vatandaşları doğrudan karar alma süreçlerine dahil etme açısından BİT kullanımı yetersiz kalmaktadır. BİT'in demokratik işlevi, halkın yerel düzeydeki karar alma süreçlerine katılımının teknolojik araçlar aracılığıyla artırılması ile canlandırılabilir. Çünkü halkın yerel düzeydeki kararların alınmasına olan katkısının düzeyi, yerel demokrasinin ölçümünde başlıca etkidir. Çalışmamızda ele aldığımız Komşu Meclisi projesi, vatandaşların doğrudan yerel bütçeleme sürecine katılım sağlayabileceği bir kanal açarak bu anlamda bir e-katılım yönü bulunan girişime öncülük etmiştir. Bu doğrultuda, diğer bölümde önemli bir yerel demokrasi uygulaması olarak katılımcı bütçelemenin BİT araçlarıyla çevrimiçi biçimde uygulanışı incelenecektir. Çevrimiçi katılımcı bütçelemenin teorik çerçevesi oluşturulmadan önce, katılımcı bütçelemenin geleneksel veya fiziksel biçimine yer vermek, çevrimiçi biçimini daha iyi anlama açısından yararlı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIMCI BÜTÇELEME VE ONUN BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİYLE BAĞI

Demokrasinin vatandaşın yönetime katılmasını sağlayan en iyi yönetim biçimi olduğu düşüncesi, gelişmiş ülkelerce kabul gören temel bir yaklaşımdır. Ancak burada demokrasi kavramı için kullanılan “yönetim biçimi” tamlaması, demokrasinin sınırlarını belirlemeye yetmemektedir. Çünkü halkın kendi kendini yönetmesi veya vatandaşın yönetime ne şekilde katılacağı sorunu, demokrasinin tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde sorgulanmasına, yorumlanmasına ve uygulanmasına neden olmuştur. Demokrasi, ideal formunu arayan birçok sıfatla yeniden şekillenerek kavramsallaştırıldığı dönemden farklı bir yere gelmiştir. Vatandaşın yönetime katılmasının süreç, sonuç ve şartlar açısından en iyi biçiminin temsili demokrasi olduğuna yönelik ortak kanı, zaman içerisinde onu egemen demokrasi modeli haline getirmiştir.

Küreselleşmenin sanayi toplumu ve ulus-devlet yapılarını dönüştürücü derecede etkilediği süreçte, temsili demokrasilerin temsil ve yönetişim sorunları görünür hale gelmiş ve meşruiyeti ve etkinliği sorgulanmaya başlanmıştır (Nacak, 2014: 197). Temsili demokrasinin süreçlerinin, karar alma mekanizmalarının ve kurumlarının demokratikliğine yönelik eleştirilerle başlayan tartışmalar giderek büyümüş ve düşün çevrelerince “temsili demokrasi krizi” olarak anılmıştır. Katılımcı demokrasi, e-demokrasi, müzakereci demokrasi, güçlü demokrasi ve agonistik demokrasi gibi modern demokrasi yaklaşımları, bu krizin aşılmasına yönelik çözüm arayışının ortaya çıkardığı yaklaşımlardır. Sunulan alternatif modellerin ortak teması siyasal katılım, farklılık gösterdikleri nokta ise siyasal katılımın boyutu ve nasıl gerçekleştirileceğidir (Alkan, 2018: 24-25). Bugün pek çok düşünür, vatandaşın karar alma süreçlerinde dolaylı veya doğrudan yer almasının hem devlet hem de toplumun yararına yönelik sonuçlar yaratacağı konusunda uzlaşmış durumdadır. Bu çerçevede, temsili demokrasi krizinin aşılabilmesi için doğrudan katılım ile katılımın artırılması düşüncesi en temel çözümlerden biri olarak görülmüştür. Yukarıda saydığımız alternatif modeller “doğrudan katılım” çatısı altında birleştirilmiş, yerleşik temsili demokrasilerde gittikçe artan bir doğrudan demokrasi talebi olduğu vurgulanmıştır. İlgili alanyazında temsili demokrasi eleştirisi, genel olarak bu modellerle şekillenmiştir. Temsili demokrasi krizinin aşılması, baskın bir konumda olan siyasal katılımın artırılması düşüncesiyle çevrelense de bu anlayışın karşısında yer alarak temsili demokrasi krizine daha farklı açılardan bakan yeni görüşler/yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunların en dikkat çekici olanları arasında, karar alma süreçlerinde daha az vatandaş katılımı

ve müzakereye, daha fazla teknokrata yer verme fikrine dayanan elitist temelli bir görüş olarak gizli demokrasi yer almaktadır. Bu çalışmanın temelini teşkil eden katılımcı bütçeleme anlayışı özünde siyasal katılım olgusunu barındırdığı için öncelikle siyasal katılıma ilişkin alanyazına kısaca yer vermek faydalı olacaktır. Ardından katılımcı bütçeleme uygulaması ele alınacaktır.

Siyasal katılım olgusu, Antik Yunan'dan bu yana siyaset felsefesinin odağında bulunmuş ve günümüze gelinceye kadar pek çok kez yapısal ve biçimsel olarak değişime uğramıştır. Günümüzde siyasal katılım, siyasal bir rejimin demokratik düzeyini gösteren önemli bir ölçüt olması nedeniyle çoğu siyasal akımcı benimsenmiş ve siyasal sistemin meşruiyetini sağlayan başat faktörlerden birisi haline gelmiştir (Kışlalı, 2003: 219-220).

Siyasal katılımın en düşük düzeyi “oy verme” yöntemidir. Öyle ki, sadece siyasal seçimlere katılma veya oy verme işlemi katılımın gerçek anlamını tam olarak yansıtmamaktadır (Sartori, 1996: 124). Temsili demokrasinin mevcut meşruiyet krizi tartışmalarını ortaya çıkaran itici faktörlerden biri de siyasal katılımın sadece oy vermeye indirgenmesi durumudur. Daha geniş bir ifadeyle, bugün modern demokrasilerin en yaygın karar alma formu olan temsili demokrasilerde egemenlik her ne kadar halka ait olsa da haklarını belli bir süreliğine devrettikleri temsilcileri seçmek dışında aktif bir katılım sergilememektedirler. Temsilciler bir sonraki seçim dönemine kadar vatandaşların talep ve beklentilerinden uzaklaşmakta ve vatandaşlar bu süre içerisinde güçlü bir müdahalede bulunamamaktadır. Dolayısıyla, temsilciler seçmenlerine hesap vermekten uzak bir biçimde kendi fikirleri doğrultusunda hareket ederken, vatandaş adına alınan kararların meşruiyeti zarar görmektedir. Vatandaşların, temsilcilerini belirlemekle görevli bir seçmen rolüne sıkıştırılmasıyla pasifleşmesine neden olan temsili demokrasi modeli, vatandaş karar alma süreçlerinden ve siyasal hayattan koparak sisteme yabancılaşmasına yol açmaktadır (Nacak, 2014: 197-198).

Temsili demokrasinin süreç, siyasal parti, temsilci ve kurumlarına karşı artan memnuniyetsizlik ve güvensizlik sonucunda yükselen doğrudan demokrasi talepleri birçok çalışma ile temellendirilmeye ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Russell J. Dalton vd. (2001) ilgili alanyazına yön veren çalışmalarında doğrudan demokrasi talebinin “Yeni Siyaset/Bilişsel Hareketlilik” ve “Politik Memnuniyetsizlik” teorileriyle açıklanabileceğini vurgulamışlardır.

Yeni Siyaset/Bilişsel Hareketlilik teorisi, modernleşme süreçlerinin post-materyalist politik ilgileri artırdığına ve vatandaşın politik rolüne ilişkin beklentileri değiştirdiğine dikkat çekmektedir. Yeni post-materyalist değerler çerçevesinde bireyler bilişsel yetenekler edinmiş, siyasal partiler ve temsili sistem gibi hiyerarşik otoritelere şüpheyile yaklaşmaya başlamışlardır. Bireylerin eğitim düzeylerinin artması ve politik bilgiye ulaşımın kolaylaşmasını ifade eden

“bilişsel hareketlilik” dolayısıyla vatandaşlar artık temsilcilere ihtiyaç duymamakta ve siyasi kararlar alma konusunda kendilerini yetkin hissetmektedirler. *Yeni siyaset* açıklaması, artan doğrudan demokrasi ve katılım taleplerini bu şekilde temellendirmekle beraber doğrudan demokrasiyi talep edenlerin çoğunlukla eğitim düzeyi yüksek, politik olarak bilgili ve genç kesimlerden oluşacağı beklentisine sahiptir (Dalton vd., 2001: 146; Bengtsson ve Mattila, 2009: 1032-1033; Alkan, 2018: 28-29).

Politik Memnuniyetsizlik teorisi ise, vatandaşların temsili demokrasi kurumları ve süreçlerinin işleyişine ilişkin yaşadıkları güven kaybı ve hayal kırıklığı sonucunda kendilerini politik sistemden dışlanmış hissetmelerine dikkat çekmektedir. Karar alma süreçlerinde kendine yer bulamadığını düşünen ve mevcut siyasal sisteme inancını yitiren vatandaşlar, politik süreçlere daha fazla katılmayı talep etmektedirler. Bu anlamda katılımcı demokrasi veya doğrudan demokrasi talebi çoğunlukla azınlıklar ve protest partiler tarafından gündeme getirilmektedir (Dalton vd., 2001: 148). Özü itibarıyla demokrasiye değil, onun özel formu olan temsili demokrasiye dair inançları kaybolan bu kişiler “memnuniyetsiz demokratlar” olarak nitelendirilmiştir (Klingemann, 1999: 32).

Siyasal katılım konusunda farklı görüşlerin ve ampirik sonuçların ortaya çıkmasını tetikleyen bu iki önemli teoriden özellikle politik memnuniyetsizlik teorisi, temsili demokrasi krizine yaygın akademik görüşün dışında bir perspektiften çözüm arayan gizli demokrasi görüşünü de beslemiştir (Alkan, 2018: 29-30).

Hibbing ve Theiss-Morse’un (2002), Amerikan halkının temsili demokrasi üzerine kurulu sistem hakkındaki görüşlerine dayanarak gerçekleştirdikleri ampirik çalışma sonucunda ortaya attıkları gizli demokrasi görüşü; vatandaşların aslında siyasetle ilgilenmedikleri, siyasi tartışmaların ihtilaflılığından kaynaklanan bir rahatsızlığa/memnuniyetsizliğe sahip oldukları ve bu yüzden de siyasete katılmak istemedikleri fikrini savunmaktadır (Muhlberger, 2006: 53-54; Bengtsson ve Mattila, 2009: 1034; Alkan, 2018: 30-31). Sisteme olan memnuniyetsizliğin asıl kaynağı ise, şahsi çıkarlarını maksimize etmeye çalışan siyasetçilere ve temsilcilere duyulan güvensizliktir. Hibbing ve Theiss-Morse, bu memnuniyetsizliğin doğrudan demokrasi talebi oluşturduğunu bir yanılgı olarak görmektedir. Çünkü, mevcut temsili demokrasinin temel sorunlarını ve çözümlerini konu edinen ampirik çalışmalarda bireylere doğrudan demokrasi dışında muteber bir alternatif sunul(a)madığı için, devamlı olarak bir doğrudan demokrasi talebi olduğuna yönelik sonuçlar elde edilmektedir. Bu kapsamda vatandaşlar, doğrudan demokrasiyi arzulamamakta, sadece temsili demokrasinin iyileştirilmesini istemektedirler (Alkan, 2018: 31).

Gizli demokrasi görüşü, vatandaşların politik süreçlerde ve karar alma mekanizmalarında yer almak istemediklerini savunmaktadır. Bunun yanında vatandaşlar, bu süreçlerin kendilerine belirgin bir şekilde görünür olmasını da istememektedir. Sadece gerekli gördükleri takdirde veya istisnai durumlarda karar alma süreçlerine dahil olacaklardır. Ayrıca, vatandaşların karar alıcıların üzerindeki denetimleri birtakım kontrol mekanizmalarıyla sağlanmaya devam edecektir. Görüşe göre, politik anlamda ilgisiz olan ve politik çatışmaları gereksiz görerek onlardan kaçınmak isteyen vatandaşlar, karar alma süreçlerinin şahsi çıkarlardan arınmış iş insanları ve uzmanlarca yürütülmesini talep etmektedir (Alkan, 2018: 32). Bu çerçevede gizli demokrasi görüşü, daha az katılımcı yönüyle anti-demokratik ve teknokratik bir görünüme sahiptir. Ancak, Hibbing ve Theiss-Morse gizli demokrasinin ve bu görüşün destekçilerinin anti-demokratik olmadığına dikkat çekmektedir. Çünkü bu görüş, demokratik prosedürlerin varlığına son vermeyi amaçlamamaktadır, sadece rutin olarak görünür olmamasını amaçlamaktadır (Bengtsson ve Mattila, 2009: 1034). Gizli demokrasiyi teknokrasiden ayıran nokta ise, politika/siyaset işinin uzmanlara bırakılmasındaki temellendirmedir. Buna göre, siyasa oluşturma işi, genellikle elitist/teknokratik yaklaşımların açıkladığı gibi bireylerin politik bilgi eksikliği veya yeteneksizliklerinden dolayı değil, bireylerin politik ilgisizlikleri ve politikacılara olan güvensizliklerinden dolayı belli bir zümreye bırakılmaktadır (Alkan, 2018: 33). Nihayetinde gizli demokrasi görüşünün amacı kararların kargaşa ve anlaşmazlık olmadan verimli ve hızlı bir şekilde alınmasını sağlamaktır.

Son yıllarda dikkat çeken gizli demokrasi görüşü gibi yoğun siyasal katılımın varsayılan faydalarına şüpheyle yaklaşan, J. A. Schumpeter ve Max Weber'e kadar uzanan uzun bir demokratik teori geleneği bulunmaktadır (Webb, 2013: 749). Sıradan insanların siyasetle ilgilenmedikleri verisine dayanarak formüle edilecek daha az katılım odaklı politika modellerine 1960'lardan itibaren neden sorunlu oldukları yönünde birçok açıklama getirilmiştir (Alkan, 2018: 36). Getirilen bu açıklamalar, genelde katılımcı demokrasi ve özellikle müzakereci demokrasi kuramcıları tarafından ortaya atılmıştır. Gizli demokrasi görüşüne de bu doğrultuda birçok eleştiri getirilmiştir. Neblo vd. (2010), gizli demokrasi görüşünde savunulanan aksine Amerikan toplumunda müzakere etme isteğinin düşünülen çok daha yaygın olduğunu ve siyasal katılım açısından düşük olasılığa sahip demografik grupların aslında müzakereci katılımı en çok ilgilenenler olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak bu bulgular, vatandaşlar ile seçilmiş temsilciler arasında uygulanan müzakerenin özel bir biçimine büyük ölçüde bağlıdır. İlgili başka çalışmada ise, ABD vatandaşlarının gizli demokrasiyi talep ettikleri bulgusunun; uzlaşmaya ilişkin hatalı bilinç, çatışma/anlaşmazlık korkusu, güçlü otorite yanlısı tutum, bakış açısı kazanmada yetersizlik gibi toplumsal açıdan sorunlu bir dizi görüş ve

yönelimi içeren “dar görüşlü politik kültüre (parochial political culture)” dayandığı ve bu tutum ile bu tutuma yol açan faktörlerin de vatandaşların çevrimiçi siyasi müzakerelere dahil edilmesiyle iyileştirilebileceği vurgulanmaktadır (Muhlberger, 2006: 59).

Tüm bunlara genel bir açıdan bakılacak olursa, doğrudan katılım çizgisinde bulunan bir müzakereci demokrasi yaklaşımı, birbirinden farklı “iyi” anlayışları ve dünya görüşlerinin bir arada yaşayabilmesinin önünü açacak ve temsili demokrasi krizinin aşılmasını (veya en azından hafiflemesini) sağlayacak hala daha en değerli alternatiflerden birisidir. Bu alternatif, farklılıkları gözetken bir siyasetin ve karar alma sürecinin meşruluğunu ve etkililiğini önemli ölçüde artırmaktadır. Özellikle son yıllarda artan otoriter yönetim eğilimleri, popülizm, yabancı düşmanlığı ve aşırı sağ gibi durumların demokrasinin tümünden kendisinde bir krize yol açtığı ve elitist vurgunun karar alma süreçlerinde öne çıktığı yorumları yaygınlaşmıştır. Bu sorunlara normatif ve teorik açıdan daha değerli yaklaşım sunan demokrasi anlayışları siyasal katılım ve müzakere kavramlarıyla yakın ilişki içerisinde. Gizli demokrasi gibi daha az katılımcı elitist görüşler, çokkültürlülük ve kimlik siyaseti gibi günümüzün postmodern toplumlarının önemli tartışmalarına yeni ve etkili bir cevap verememektedir. Ayrıca, siyasetle ilgili bireylerin mevcut siyasete ve onun kurumlarına yönelik yaşadıkları güven kaybı sonucunda dışlanmış hissetmelerine ve bu bireylerin tekrar kazanılmasına ilişkin bir açıklama da getirilmemektedir (Alkan, 2018: 37-38). Dolayısıyla karar alma süreçlerine daha fazla ve doğrudan katılımın gerekliliği normatif anlamda hala önemini korumakta ve bu soruna çözüm arayışı teorilerin de ötesine geçerek “vatandaş jürileri”, “katılımcı bütçeleme”, “e-katılım” gibi pratiklerle somutlaştırılmaya çalışılmaktadır (Webb, 2013: 749). Ancak pratikte vatandaşları karar alma süreçlerine doğrudan dahil etme çabalarının temsili demokrasi krizine yönelik olumlu etkileri olduğu gibi birtakım dezavantajlara da sahip olduğu görülmüştür. Bu anlamda en sık tartışılan ve önde gelen doğrudan demokrasi uygulamalarından biri olarak referandum önemli bir yere sahiptir. Bir ülkede referandumların giderek sık yapılmaya başlaması, siyasal katılım açısından seçmen yorgunluğu sorununu beraberinde getirme ihtimalini taşımaktadır (Duru, 2022: 101). Bu durumun referandumlara katılımın azalmasıyla sınırlı kalmayıp diğer siyasal katılım biçimlerine de sıçraması söz konusudur. Referandum aracının çok sık kullanıldığı bir ülke olan İsviçre, modern çağda doğrudan demokrasinin en iyi uygulandığı ülke olarak görülse de parlamento seçimlerinde katılım oranı çoğunlukla %50’nin altında kalmaktadır. Bu oran Avrupa ortalamalarına göre oldukça düşüktür (Kern ve Hooghe, 2018: 726). Bu noktada, önceki bölümde tartışılan yeni teknolojilerin kullanılmasıyla karar alma süreçlerine katılımın artacağı varsayımına değinmek yerinde olacaktır.

Referandumun elektronik ortamda yapılması açısından yine İsviçre örneği en göze çarpan ülkelerden birisi olmakla birlikte İzlanda ve Estonya gibi önde gelen başarılı örnekler de bulunmaktadır. İsviçre özelinde e-referandum uygulamaları, seçmenlerin katılımını kolaylaştırarak doğrudan demokrasi anlayışının vatandaşlara daha da yakınlaşmasını sağlasa da (Musiał-Karg, 2016: 22) siyasal katılımı artırdığına yönelik herhangi bir önemli değişikliği getirdiği söylenemez (Goos ve Korthagen, 2020: 287). Bugün karar alma süreçlerine elektronik olarak katılımın, ulusal düzeylere göre bölgesel ve yerel düzeylerde vatandaş katılımını daha belirgin şekilde artırdığı görülmektedir. Sonuç olarak, gittikçe çeşitlenen ve gelişmekte olan e-katılım yolları, siyasal katılımın kolaylaştırılması ve artırılması gibi açılardan önemli bir potansiyel barındırmaktadır.

Yukarıda ifade edilmeye çalışıldığı üzere temsili demokrasinin birçok sorun alanıyla karşı karşıya kaldığı, bu sorun alanlarından en önemlileri arasında, temsili demokrasinin kurum ve karar alma mekanizmalarına yönelik inancın giderek azalmasıyla birlikte vatandaşların siyasal sisteme yabancılaşması yer almaktadır. Ortaya çıkan bu durumda, temsili demokrasilerin açıklarını giderecek daha demokratik, meşru ve katılımcı bir sisteme ihtiyaç olduğu yönünde ortak bir inanç oluşmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda ön plana çıkan katılımcı demokrasi anlayışı, temsili demokrasi modelini gerekli kılan tüm şartları ve değerleri dikkate alarak, doğrudan demokrasi talebini olabildiğince dile getirme ve mevcut demokratik yapıları daha katılımcı bir sisteme mümkün mertebe yaklaştırma çabasıdır (Yaman, 2017: 136). İlerleyen satırlarda katılımcı bütçelemeye temel oluşturması bakımından katılımcı demokrasi anlayışına arka plan bilgisi olarak kısaca yer vermek yararlı olacaktır.

Katılımcı demokrasi, temsili demokrasi krizine çözüm arayışı içinde olan en önemli alternatiflerden birisidir. Özellikle temsili demokrasilerde siyasal katılımın sadece seçim dönemlerine indirgenmesini sorunsallaştırmakta ve vatandaşların seçim dönemleri dışında da karar alma süreçlerine aktif bir şekilde dahil edilmesini amaçlamaktadır. Katılımcı demokrasinin, tamamıyla temsili demokrasi modelinden ayrıldığı söylenemez. Temsil sistemi içinde vatandaşların yoğun ve nitelikli bir katılım gerçekleştirmeleri yönündeki çabaların bir ürünü olduğunu söylemek doğru olacaktır (Yaman, 2017: 154). Çünkü, katılımcı demokrasi her ne kadar doğrudan demokrasiye yakın bir anlayış olsa da günümüz koşulları göz önüne alındığında doğrudan demokrasinin uygulamada gerçekleştirilebilir olması oldukça zordur. Nitekim fikri tabanı klasik demokrasiye (Antik Yunan demokrasisine) dayanan katılımcı demokrasi, klasik demokrasinin halk egemenliği, ortak fayda, uzlaş, katılımcı yurttaşlık gibi başlıca değerlerine mevcut koşullara göre yeniden anlam kazandırma çabasıdır (Yaman, 2017: 137). Bu çerçevede katılımcı demokrasinin Jürgen Habermas, Benjamin Barber, Chantal

Mouffe, Ernesto Laclau, Carole Pateman, Seyla Benhabib gibi modern teorisyenleri, katılımcı demokrasi kuramını farklı perspektiflerden inceleyerek kuramın gelişimine katkıda bulunmuşlar ve neticesinde birbirinden farklı demokrasi modelleri ortaya çıkmıştır. Katılımcı demokrasi anlayışı içinde temelde katılımı esas alarak gelişen demokrasi formları, Rousseau ve Mill'in fikirleri üzerine şekillenen bir bakış açısıyla, liberal demokrasiye ve onun yaygın karar alma formu olan temsili demokrasi modeline teorik ve normatif açılardan ciddi eleştirilerde bulunmaktadır. Ancak ortaya çıkan bu alternatiflerin liberal demokrasiyi eleştirirken liberal düşüncenin sınırları içerisinde kalmaları ayrı bir tartışma konusunu doğurmuştur. Daha açık bir ifadeyle, birbirinden farklı demokrasi modelleri, temsili demokrasiye alternatif olmaktan çok liberal demokrasiyi demokratikleştirmeye çalışmaktadır (Alkan, 2018: 25).

Belirtilen çerçevede katılımcı demokrasi özü itibarıyla sadece seçim gününde oy kullanan “yarı-zamanlı vatandaşı” dönüştürerek kendisini ilgilendiren kararlarda aktif bir rol üstlenen “tam zamanlı vatandaşı” hakim kılmak ister (Tekeli, 2004: 1). Görüşünü beyan edebileceği, karşı olduğu görüşlere eleştiri getirebileceği ve kendi görüşünü savunma noktasında yetenekli bir vatandaş yaratmayı öngören katılımcı demokrasi özgür ve eşit bir ortamda mümkün olabilir. Dolayısıyla aşağıdan yukarıya doğru esnekliği gözetilen bir müzakereci yapı için gerekli mekanizmalar oluşturulmalıdır (Sakınç ve Bursalıoğlu, 2014: 2). Ayrıca, katılımcı demokrasiyi sadece politik bir araç/yöntem olarak görmekten ziyade yaşamın içine entegre edilmiş bir anlayış olarak düşünmek gerekir (Çobanoğulları ve Yereli, 2017: 111). Bu açıdan katılımcı demokrasinin hedef alanı oldukça geniştir. Aileden eğitime, sanattan ekonomiye kadar uzanan kapsamlı bir demokratikleşme amacı bulunmaktadır. Ancak, bu derecede bir siyasallaşma çabası katılımcı demokrasinin bütün formlarında görülmez. Örneğin Habermas, öncelikle iradenin oluşumuna, gelişimine ve fikir alışverişi sürecine eğilmektedir (Schmidt, 2001: 166-171).

Çatışmaların bastırıldığı veya yok sayıldığı temsili demokrasinin aksine katılımcı demokraside çatışmalar görünür kılınarak uzlaşıya ve ortak faydaya kavuşturulmaya çalışılır. Bu noktada katılım, bir olaya basitçe taraf olma veya istemeden bir olayın tarafına getirilme şeklinde olmamalıdır. Katılım talebi veya girişimi doğrudan yurttaştan gelmeli, yani birey kendi kendine harekete geçmelidir. Bu da katılımın demokratik niteliğinin artmasını sağlar (Sartori, 1996: 124-125). Ayrıca katılımcı demokrasinin çoğulculuğa ve çeşitliliğe atfettiği değer de önemlidir. Bu anlayışta hem kültürel hem de siyasal çoğulculuk gözetilmekte, temsili sistemde kendine yer bulamayan kişilerin veya grupların katılımının sağlanması ve arzularını hayata geçirme imkanının verilmesi başlıca hedeflerdendir (Tekeli, 2004: 2-3). Bu açılardan katılımcı

demokrasi, vatandaşlara müzakere ve çözüm üretme becerileri kazandıracak ve politik anlamda ilgi ve bilgi artışı sağlayacaktır.

Yönetişim temelinde çok boyutlu ve birçok aktörü karar alma süreçlerine dahil eden işlevsel yerel yönetimlerin varlığı katılımcı demokrasinin gelişimi için elzemdir. Çünkü, katılımı canlandıracak bir yönetim anlayışını, karar alma hakkının -ve bu yöndeki yetkilerin- vatandaşlara en yakın yönetim birimlerinde kullanılmasına imkan sağlayan yerinden yönetim mümkün kılabilmektedir (Yaman, 2017: 144). Bu bağlamda vatandaş katılımının en iyi bilinen uygulamalarından biri olarak katılımcı bütçeleme uygulaması yerel yönetimlerce hayata geçirilen bir uygulamadır. Katılımcı bütçeleme, katılımcı demokrasi anlayışının içinden çıkan ve onun mali boyutunu oluşturan bir projedir. Başta katılım olmak üzere, iyi yönetim, saydamlık, hesap verilebilirlik gibi açılardan katılımcı demokratik kültür ve yönetim anlayışına sağladığı katkı ile karşımıza çıkmaktadır.

2.1. Katılımcı Bütçeleme

2.1.1. Katılımcı Bütçelemenin Tanımı

Bütçe, genel anlamıyla devletin belli bir dönem için gelir ve giderlerini öngören, kaynak dağılımını dengeli bir biçimde düzenleyen bir belge, mali araç ve ayrıca hükümetlerin iktisadi ve sosyal amaçlarını taşıyan temel siyasi program olarak ifade edilebilir (Feyzioğlu, 1984: 14). Temeli Magna Carta'ya (1215) dayanan ve bütçeyi hazırlama ve uygulama yetkisinin kimler tarafından kullanılacağını ifade eden bütçe hakkının kapsamı; anayasal yetki, hükümet şekli, siyasal çevre, bütçenin yasal usul ve esasları, yasamanın anayasal yetkileri, gelenekler, kurumsal yapı ve ülkenin diğer kendine özgü özellikleri gibi birçok unsura bağlıdır (Cilavdaroğlu ve Ekici, 2013: 60). Bütçe hakkı, temelde halka ait olsa da seçilmiş temsilciler halk adına kullanmaktadır. Bu noktada vatandaş, sivil toplum örgütleri, medya gibi aktörlerin bütçe yapım ve uygulama süreçlerine katılımının sağlanması, kamu kaynaklarını kullanan birimlerin hesap verebilmesi noktasında öneme sahiptir (Yıldız ve Alkan, 2017: 130). Ancak en başarılı demokrasilerde ve güçlü ekonomilerde dahi bütçeleme sürecine bu aktörlerin katılımı düşüktür. Gelişmişlik ve sosyal refah açısından bu durum ülkelerde yolsuzluk, yoksulluk, başarısız hizmet sunumu gibi olumsuzluklara neden olmuştur (Dağlı ve Gök, 2021: 438).

1990'lara kadar devletlerin mali nitelikte aldığı kararlar toplumun temel kamusal ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmış ve bu dönemden sonra kamu bütçelemesinde sosyal değişimler yaşanmıştır. Yeni dönemde organizasyonuna sivil toplum örgütleri ve belediyelerin dahil edildiği sosyal bütçe düzenlemeleri yapılmıştır (Yalçın, 2015: 314). Bu sosyal bütçe

düzenlemelerinin içinde önemli yer tutan katılımcı bütçeleme, Magna Carta'dan günümüze kadar çeşitli değişimlere uğrayan bütçe hakkının doğrudan vatandaş tarafından kullanılması bakımından önemli bir aşamadır. Günümüzde yerel yönetimlerde büsbütün bir temsili demokrasi anlayışı yerine, vatandaşa yaşadığı yerde kendisiyle ilgili kararların alınmasında doğrudan söz hakkı tanıyan katılımcı bütçeleme anlayışı hayata geçirilmeye başlanmıştır (Özen ve Yontar, 2009: 281).

Brezilya'da ortaya çıkan ve bu sebeple orijinal adı Portekizce "Orçamento Participativo" olan katılımcı bütçeleme genel olarak; vatandaşların her yıl düzenli ve planlı şekilde yapılan bir dizi toplantı yoluyla, kamu bütçesinin en azından bir kısmının nasıl kullanılacağına karar verme sürecine bireysel olarak veya sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gönüllü ve düzenli olarak katılabildikleri bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Goldfrank, 2006: 4-5). Bütçeleme sürecinin katılım ölçeği daraldıkça, uygulamaya yönelik işlerliği daha da artar ve dolayısıyla katılımcı bütçeleme yerel yönetimlerde daha etkin bir uygulama alanı bulmaktadır. Çünkü, yerel yönetimlerin bütçeleri hizmete yönelik bütçelerdir ve daha kolay gerçekleştirilebilecek katılım koşullarına sahiptir (Ergen, 2012: 324).

Katılımcı bütçeleme; katılımcılık bilincini yerleştirme ve yaygınlaştırma, vatandaşların yaşadıkları yerlerde söz sahibi olabilmeleri ve kamu gücünün kötüye kullanılması hususunda saydamlığı ve hesap verilebilirliği sağlama hedefiyle ortaya çıkan bir yönetim modelidir. Yerel düzeyde doğrudan demokrasiye uygulama alanı sunan en önemli katılım yol ve yöntemlerinden birisidir. Ayrıca bu anlayış, gelir düzeyi düşük ve siyasetten dışlanmış kesimlerin, idarenin eylemlerini etkileyebilmesine yönelik sağladığı fırsatla da dikkat çekmektedir (Wampler, 2007a: 21).

Katılımcı bütçeleme anlayışı, farklı ideolojik perspektiflerden de yorumlanabilmektedir. Bu anlamda sol eğilimli partiler katılımcı bütçelemeyi sosyalizmin yeniden tasavvur edilmesine katkıda bulunan bir uygulama olarak görmekteyken, liberal anlayışta katılımcı bütçeleme devletin rolünü sınırlandıran piyasa odaklı ekonomik ve idari reformların bir unsuru olarak görülmektedir. Sonuç olarak her iki taraf da bu anlayışı, vatandaşların idareye olan güvenlerini artıran ve demokrasinin istikrarını sağlayan bir uygulama olarak görmektedir. Bunun aksine, muhafazakar perspektif onu temsili demokrasinin -özelinde belediye meclislerinin- varlığına yönelik bir tehdit olarak algılayarak anti-demokratik ve düzeni bozan bir anlayış olarak görmüştür (Goldfrank, 2006: 11-12). Günümüzdeki katılımcı bütçeleme pratiklerine bakıldığında yapısal olarak liberal anlayışa daha yakın bir pozisyonda oldukları görülmektedir (Özen ve Yontar, 2009: 284).

2.1.2. Katılımcı Bütçelemenin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Katılımcı bütçelemenin ortaya çıkışına bakıldığında, bu uygulamanın ilk defa Brezilya'da hayata geçirildiği ve genç demokrasisinin daha da güçlendirilmesine yönelik çabaların bir ürünü olduğu görülmektedir. Ülkede demokrasinin 1985 yılında yeniden tesis edilmesiyle birlikte nepotizmi ve yolsuzlukları önleme adına katılımcı bütçelemeye yönelik ilk fikirler, değerler ve yasal düzenlemeler oluşmuştur (Wampler, 2000: 2-3). İşçi Partisi'nin 1988'de iktidara gelişi ve demokratik katılımı esas almasıyla bu yöndeki çalışmalar hız kazanmıştır. Hazırlıkların tamamlanmasının ardından katılımcı bütçeleme, 1989 yılında Brezilya'nın güneyinde yer alan Rio Grande do Sul eyaletinin başkenti Porto Alegre'de uygulanmaya başlanmıştır. İşçi Partisi'nin katılımcı bütçelemeyi benimsemesi, aslında bu anlayışın sosyalizmin değerlerini yansıtmasıyla ilişkilendirilebilse de Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar bu ideolojik perspektifin karşısında durarak onu kalkınmanın bir aracı olarak anlama ve açıklama eğilimine girmişlerdir. Kimi yazarlar, Brezilya'nın katılımcı bütçeleme anlayışına olan adaptasyonunu önce sivil toplum örgütlerinin çabalarına, sonra ise açık, hesap verebilir ve şeffaf bir bütçeleme sürecine katılımı talep eden halkın kararlılığına bağlamaktadır (Yalçın, 2015: 317).

İlk defa Porto Alegre'de uygulanmasının ardından olumlu sonuçlar veren katılımcı bütçeleme anlayışı, 90'lardan itibaren önce Brezilya kentlerinde, daha sonra ise dünya çapında birçok yerel yönetim arasında yayılmaya başlamıştır. Cabannes (2019: 2) katılımcı bütçelemenin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini dört temel aşamada ele almaktadır:

- Birinci aşama: 1989-1997 yılları arasındaki 8 yıllık deneme sürecini kapsar. Brezilya'dan Porto Alegre ile Santo Andre'nin; Uruguay'dan Montevideo kentlerinin adeta yeni bir icat olan katılımcı bütçelemeyi deneyimlemeleri başlangıç aşamasını oluşturmaktadır.
- İkinci aşama: 1997-2000 yılları arasında, Brezilya'da 130'dan fazla belediyede bu anlayışın -belirgin varyasyonlarla da olsa- uygulamaya geçildiği süreçtir.
- Üçüncü aşama: Bu aşama, katılımcı bütçeleme anlayışının 2000'lerden sonra Brezilya'nın dışına çıkarak Latin Amerika ve Avrupa'ya yayıldığı dönemi kapsar. Bu süreçte pek çok Latin Amerika ve Avrupa kenti, dönemin modellerine sadık kalmıştır.
- Dördüncü aşama: Bu anlayışın 2010'dan bu yana dünyanın hemen her yerinde yaygınlaştığı dönemi ifade eder. Kuzey Amerika'dan Asya'ya, Rusya'dan Arap ülkelerine kadar birçok yerde hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Katılımcı bütçelemenin tüm dünyada yaklaşık 30 yılı kapsayan bir zaman diliminde yaklaşık 12 bin uygulama örneği bulunmaktadır. Uygulama sayısı bakımından Avrupa ülkeleri birinci sıradadır. Uygulanan programların yaklaşık %62'si yerel yönetimler tarafından desteklenmiştir. Yine, uygulamaların %58'i bir hukuki düzenleme ile, %42'si herhangi bir hukuki düzenlemeye bağlı olmadan ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalara göre, sosyo-politik açıdan olumlu göstergelere sahip ülkelerde katılımcı bütçeleme girişimleri daha yaygın olmaktadır. Dolayısıyla dünyanın farklı bölgelerine nispeten demokrasi, insani gelişmişlik ve mutluluk seviyelerinin yüksek, yolsuzluğun düşük olduğu Avrupa ülkelerinde katılımcı bütçeleme girişimlerinin nicelik ve nitelik bakımından üstünlüğü umulmadık bir sonuç değildir (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 113-114).

Bugün dünya üzerinde katılımcı bütçelemeyi uygulayan 1500'ün üzerinde kent bulunmaktadır. Ancak ülkelerin kendi ulusal sistemleri ve mevzuatı çerçevesinde şekillenen uygulamalar birbirinden farklı olabilmektedir (Güneş, 2020a: 192). Bu farklılıklara baktığımızda öncelikle katılım şekli karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki katılım yolu bulunmaktadır. İlkinde, her vatandaşın tematik, semt ve bölge toplantılarında kullanabileceği oy hakkı bulunmakta ve süreci doğrudan kontrol edebilmektedirler. İkincisinde ise, katılım dolaylı yoldan gerçekleşmekte ve süreç seçilmiş kişilerce (temsilciler) yürütülmektedir. Katılımcı bütçeleme teknikleri bu iki yol arasında çeşitlenebilmektedir (Cabannes, 2004: 28).

2.1.2.1. Türkiye’de Katılımcı Bütçeleme Deneyimi

Türkiye’de katılımcı bütçelemeye ilişkin alanyazını, çoğunlukla, uluslararası projeler kapsamında gerçekleştirilen pilot uygulamaların değerlendirilmesini içerir (bkz. Özen ve Yontar, 2009; Ergen, 2012; Sakınc ve Bursalıoğlu, 2014; Yalçın, 2015; Dağlı ve Gök, 2021). Bu projelerin genel amacı tam anlamıyla katılımcı bütçelemeyi yansıtmasa da temelinde katılımcı yöntemlerle bütçe hazırlanması yer almaktadır. Bu bağlamda katılımcı bütçeleme 2007 yılında AB destekli Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi çerçevesinde Çanakkale Belediyesi’nde pilot uygulama olarak hayata geçirilmiştir. Çanakkale örneği, dünya uygulamalarıyla benzerlik gösterdiğinden dolayı Türkiye açısından önemli bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Nihai kararın halk tarafından verildiği bir katılımcı bütçeleme süreci yaşanmasa da vatandaş ve sivil toplumun süreç içerisinde etkili olduğu bir uygulama gerçekleştirilmiştir (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 119-120). Bu projenin 2009-2011 yıllarını kapsayan ikinci aşamasında, aralarında birçok Türk belediyesinin de bulunduğu uluslararası

belediyeler arasında işbirlikleri kurulmuş ve yerel katılımın güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Projenin üçüncü aşamasının ise 2018-2022 yılları arasında tamamlanması amaçlanmıştır.⁶

Katılımcı bütçeleme ile ilgili bir diğer önemli proje ise, beş Türk belediyesi (Altındağ, Nilüfer, Yıldırım, Osmangazi ve Tepebaşı) ile İsveç'teki Umea Belediyesi arasında kurulan bir işbirliğine dayalı TUSENET Projesi (Belediye Ortaklık Ağları Projesi)'dir. 2006 yılında başlatılan bu proje AB fonları ile desteklenirken, yürütücüleri Türkiye Belediyeler Birliği ile İsveç Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği olmuştur. Uygulama süresi 16 ay olarak belirlenen projenin amacı Türk ve İsveç belediyeleri arasında, bilhassa mali yönetim alanında, ilişkilerin güçlendirilmesidir. Bunun yanında, belediyeler arasında iletişimin artırılmasıyla iyi uygulamaların paylaşılması, örnek oluşturmaları ve işbirliği içinde çalışmaları da hedeflenmiştir. Katılımcı bütçeleme ise, proje kapsamında alt başlıklarından biri olarak belirlenmiştir (Özen vd., 2016: 1302).

Bu projeler vasıtasıyla yereldeki kararlara ve bütçelemeye katılım gibi konularda elde edilen birikim, bazı yerel yönetimlerin sonraki çabalarına katkı sağlamıştır. Örneğin, bazı belediyelerce mahalle komiteleri oluşturulmuş, halkın yereldeki önceliklere ve karar alma sürecine katılması için çalışmalar yapılmış ve belediyeler stratejik planlarında halk katılımı ile ilgili çeşitli mekanizmalara yer vererek halkın bu tür uygulamalara yönelik geri dönüşlerini de raporlamıştır. Bunun en önemli örneklerinden birini Nilüfer Kent Konseyi'nin 2009 yılında başlattığı mahalle komiteleri girişimi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Nilüfer Belediyesi ve Nilüfer Kent Konseyi özellikle yerel katılım konusunda aktif çalışmaları ile bilinmekte ve çeşitli katılım mekanizmalarını etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu girişim kapsamında doğal ve seçilmiş üyeleri bulunan ve oldukça çoğulcu bir yapıya sahip mahalle komitelerinde mahallelerin ortak ihtiyaçları belirlenmekte, projeler üretilmekte ve bunlar doğrudan belediye meclisinin gündemine taşınmaktadır. Bu süreçte toplantı, eğitim ve proje gibi konularda Kent Konseyi destek sağlamaktadır (Yavuz, 2017: 10-11). Yavuz'un (2017) araştırmasına göre, Nilüfer ilçesinde yerel sorunların/ihtiyaçların ve bunlara yönelik çözümlerin belirlenmesi süreçlerinde, içerisinde mahalle komitelerinin de bulunduğu çeşitli katılım mekanizmalarının etkili bir biçimde kullanılması belediye hizmet kalitesini artırmıştır. Ancak ülke genelinde bazı belediyelerin her ne kadar birtakım sorunların çözümü veya kararların alınmasında katılımcı uygulamalara başvurulduğu bilinse de katılımcı bütçeleme konusunda istikrar ve yaygınlık sağlanamamıştır (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 120-121).

Türkiye'de katılımcı bütçeleme ile ilişkili yasal altyapıya bakıldığında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, ilgili en önemli yasalardan biri olarak karşımıza

⁶ <https://www.lar.org.tr/#1566804931296-4ff796a8-68dd> (erişim tarihi: 15.06.2022).

çıkmaktadır. Mali sistemi düzenleyen bu temel kanunda halkın bütçelere katılımı ile ilgili hükümler de yer almaktadır. Buna göre, Kanun'un 7. maddesinde bütçelerin hazırlanması, uygulanması ve raporlanması gibi süreçlerin kamuoyuna açık ve erişilebilir olmasının gerekliliğinden söz edilerek mali saydamlık ilkesi düzenlenmiştir. Aynı Kanun'un 9. maddesinde ise, kamu idarelerinin, bütçeleme sürecinin temel bir parçası olan stratejik planları katılımcı yöntemlerle hazırlaması öngörülmüştür.

Benzer düzenlemeler; 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda da yer almaktadır. Katılımcı bütçelemeye imkan tanıyan tüm bu hukuki altyapıya bakıldığında sivil toplum örgütleri ve halkın bütçelere katılımı, nihai kararın alınmasında doğrudan bir etkiye sahip olmaları biçiminde değil, onların görüşlerine yer verilmesi ve danışılması biçiminde öngörülmüştür. Zira bütçeyi son kertede ilgili yerel yönetim biriminin meclisi onaylamaktadır.

Son olarak yerelde karar alma sürecine katılımı sağlama yönündeki uygulamalara temel oluşturabilecek iki düzenlemeden daha bahsedilebilir. Belediye Kanunu'nda yer alan bu iki düzenleme, "hemşehri hukuku" (md. 13) ve "kent konseyi" (md. 76) ile ilgili düzenlemelerdir. Hemşehri hukukuna göre herkes ikamet ettiği yerleşim biriminin hemşehrisidir ve hemşehriler belediyenin karar ve hizmetlerine katılma ve belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme hakkına sahiptir. Kent konseyi ise, katılımcı bütçeleme için ideal bir organizasyonel yapı olarak belirmektedir. Yerel Gündem 21 sürecinin ortaya çıkardığı kent konseyleri; kent vizyonunu ve hemşehrilik bilincini geliştirme, kamu ve sivil toplum ortaklığını sağlama, kent sorunlarını ve kalkınma önceliklerini ortak akıl ve uzlaşıyla tartışıp çözüm getirme amacı taşıyan demokratik yapılar ve yönetim mekanizmaları olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda çeşitli meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, üniversiteler, sendikalar ve vatandaşlar gibi sivil aktörlere yereldeki karar alma süreçlerine en geniş katılım imkanı tanıyan yapılar olarak tasarlanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, kent konseylerinin kararları bağlayıcı değildir. Kent konseyinde tartışılan konular ve ortaya çıkan fikirler belediye meclisinin ilk toplantısında sadece değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kent konseyleri doğrudan kararları belirleyen değil, çeşitli görüş ve önerileri mecliste tartışmak üzere gündeme getiren ve kamuoyunun da bilgilenmesini sağlayan bir mekanizma niteliğindedir (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 118-121).

Türkiye'deki en kapsamlı toplumsal katılım yapısına sahip bu oluşumlar her şehirde bulunmamakta, kent konseyine sahip şehirlerdeki konseyler de yerel halk tarafından benimsenme ve ortak çalışma kültürü gibi konularda birbirinden farklılaşabilmektedir. Başarılı kent konseyi deneyimine sahip şehirlerin katılımcı bütçelemeyi daha iyi ve kolay uygulama ihtimali diğerlerine nispeten yüksektir. Diğer yandan katılımcı bütçeleme süreci, henüz

olgunlaşmamış ve yerel halk tarafından yeterli ilgi görmemiş kent konseylerinin işlevselliğini artırma ve benimsenme açısından önemli bir fırsat sunacaktır. Dolayısıyla katılımcı bütçeleme süreci ile kent konseylerinin birbirlerine karşılıklı fayda sağlama potansiyeli güçlüdür. Ancak bu, kent konseyinin bulunmadığı yerlerde katılımcı bütçeleme başarısız olacağı anlamına da gelmemektedir. Katılımcı bütçeleme için, kent konseyi adı altında olmasa da iyi yönetişimi esas alan bir ortaklık modeli gereklidir. Bu gerekliliği karşılaması bakımından kent konseyleri katılımcı bütçeleme için dikkate alınması gereken bir fırsattır (TEPAV, 2007: 5-6).

Barındırdığı potansiyele rağmen kent konseyleri yapıları itibarıyla birtakım sınırlılıklara sahiptir. Çoban (2019)'ın 57 kent konseyi ile yürüttüğü çalışmada, kent konseylerinde bütçe süreçlerine katılma konusunda paydaş dağılımının %31'inin STK, %30'unun muhtarlar, %21'inin ise siyasi partilerden oluştuğu görülmektedir. Bu haliyle kent konseyleri doğrudan vatandaş katılımından çok sivil toplum aracılığıyla katılıma olanak sağlamaktadır. Ayrıca, çalışmada yer alan kent konseylerinin %47'si bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde belediye tarafından dikkate alınmadığını belirtmiştir. Bu sorunun nedeni olarak; siyasi kültür, kent konseyinin yeterince bilinmemesi, belediye bürokrasisi, belediye ve kent konseyleri mevzuatı gibi gerekçeler gösterilmiştir (Çoban, 2019: 113-115).

Özetle, Türkiye'de katılımcı bütçeleme genellikle pilot örnekler üzerinden projeler vasıtasıyla uygulanmış, önemli bir fırsat alanı olarak ortaya çıkan kent konseyleri ile hukuki altyapısı oluşan katılım olanakları kısıtlı biçimde kullanılabilmektedir. Bunun yanında, Uluslararası Bütçe Ortaklığı (IBP) kuruluşunun 2021 yılı verilerine dayanarak oluşturduğu "Açık Bütçe Anketi" adlı son raporunda, halkın bütçelere katılımı kategorisinde Türkiye'nin hala daha puan alamadığı görülmektedir. Ayrıca şeffaflık kategorisinde de puanının yetersiz olduğu değerlendirilmiştir. Bütçe denetimi kategorisine bakıldığında ise Türkiye'nin yeterli puana sahip olduğu görülmektedir. Ancak puanın sınırda olduğu ve Türkiye'nin bağımsız bir mali kuruma sahip olmadığına dikkat çekilmiştir⁷.

Katılımcı bütçeleme dünya çapında hızla yayılmakta ve radikal bir demokratik çabadan ziyade genellikle yerel yönetimlerin sosyo-ekonomik kalkınma için kullandığı bir politika aracı olarak benimsenmektedir (Wampler vd., 2018: 3). Başta küçük ölçekteki nüfuslara uygun olduğu varsayılan katılımcı bütçeleme anlayışı giderek büyük ölçekteki nüfuslarda da uygulama alanı bulmuştur. Yaklaşık 10 milyonluk nüfusuyla Güney Kore'nin başkenti Seul, bu uygulamanın hayata geçirildiği en büyük nüfuslu kent konumundadır (Güneş, 2020b: 543-544). Ayrıca; New York, Paris, Madrid gibi dünyanın önde gelen metropollerinde bu anlayışı

⁷ "Açık Bütçe Anketi 2021" Türkiye Sonuçları, <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/turkey>. (erişim tarihi: 03.08.2022).

uygulamada başarılı olmuşlar ve ilerleyen başlıklarda daha detaylı bahsedeceğimiz üzere, BİT'i katılımcı bütçeleme sürecinin farklı aşamalarında etkili bir şekilde kullanarak bu anlayışın gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Bunlara ek olarak, katılımcı bütçeleme Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, USAID gibi uluslararası kuruluşlar için de ilgi çekici hale gelmiş ve onlar tarafından desteklenmiştir.

2.1.3. Katılımcı Bütçeleme Süreci ve Uygulanış Biçimi

Bu anlayışta uygulama biçimi önceden de belirttiğimiz gibi ülkeden ülkeye farklılaşabildiği için süreç de farklı işleyebilmektedir. Uygulayıcı belediyeler doğrudan demokrasi anlayışını benimseyerek bireysel katılımı hedefleyeceği gibi temsili demokrasi anlayışına uygun olarak temsilciler veya liderler aracılığıyla katılımı da hedefleyebilir. Katılımcı bütçeleminin uygulanma biçimine bakıldığında çoğunlukla temsili sisteme uygun olduğu görülmektedir. Bu anlamda karar verme yetkisi belediye meclislerine aittir. Vatandaşlar daha çok danışılan taraftır. BİT'in katılımcı bütçeleme süreçlerine entegre edilmesiyle, vatandaşlar bu süreçlerde doğrudan demokrasi anlayışına daha yakın bir katılım sağlamışlardır.

Katılımcı bütçeleme sürecinin temelini, vatandaşların herhangi bir sınırlama olmaksızın katılabildiği mahalle düzeyindeki toplantılar oluşturmaktadır. Eğer daha geniş bir kesimi kapsıyorsa bu toplantılar semt düzeyinde de yapılabilmektedir. Bu toplantılarda evvelki yılda gerçekleştirilen veya taahhüt edilmesine rağmen gerçekleştirilemeyen hizmetler veya projeler değerlendirilir, ilgili yılda katılımcı bütçeleme sürecinin işleyişi hakkında bilgi verilir ve vatandaşlardan mahalleleri ve kentleriyle ilgili taleplerinin dile getirilmesi istenir. Daha sonra yapılacak oylamayla öncelikler belirlenir. Önceliklendirme, yerel yönetim hizmetlerinin sınıflandırıldığı bir listedeki alanların (örneğin; kentsel altyapı, yol-kaldırım-trafik, yeşil alanlar, toplu taşıma, çevre sağlığı, sosyal hizmetler vs.) oylanması sonucunda gerçekleştirilmektedir (TEPAV, 2007: 2). Mahalle ve semt toplantılarının yanında tematik toplantılar da yapılabilir. Adından da anlaşılacağı üzere bu toplantılarda belli bir tema/konu üstünde durulur ve toplanmanın konusu önceden belirlenir (Doğan ve Gerger, 2018: 208).

Mahalle toplantılarında ve tematik toplantılarda yerel halk adına söz sahibi olması için seçilen temsilciler ile yerel yöneticiler, katılımcı bütçeleme kurulunu oluşturur. Bu temsilciler, katılımcıların itirazı ve isteği üzerine değiştirilebilmektedir. Dolayısıyla temsilcilerin mahalle yönetiminde mutlak gücü elinde bulundurması engellenebilmektedir. Katılımcı bütçeleme kurulunda bir önceki dönem bütçesini tartışılır ve gelecek yılın gelir-gider hesabı incelenir. Daha sonra kurulun üyeleri önceliklendirilen yatırım alanlarını, ilgili mahalleleri ziyaret ederek değerlendirir. Kurul, mahalle ile kent önceliklerinin uyuşmasını, mahalle nüfusunu ve ilgili

yatırımın mahalledeki ihtiyacını esas alan bir formülasyona bağlı tutarak ilgili yatırımların (mahalle bazında) dağıtımını yapar (TEPAV, 2007: 2-3). Son aşamada seçilen projeler belediye meclislerince onaylanır ve uygulamaya girer. Uygulanacak projelerin vatandaşların önceliklerini temel alarak özünden uzaklaşmadan düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bunun için yerel yönetimlerin mali saydamlık ve hesap verebilirlik sorumluluğuyla hareket etmesi elzemdir. Öte yandan vatandaşların, ilk plan aşamasından başlayarak, bütçe teklifinin belediye meclisine verilmesi, bütçenin onaylanması ve denetlenmesi, hizmet üretim sürecinin izlenmesi aşamalarında vazife üstlenmeleri sağlanmalıdır.

Katılımcı bütçeleme uygulama ölçeği küçüldükçe katılımcıların yaşam kalitelerini iyileştirmeye yönelik bir önceliklendirmeye, büyüdükçe ise daha geniş çaplı -özellikle adalet ile ilgili- sorunların çözümüne eğilim gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca, yerel idare bütçesinin ne kadarının halkın yönetimine bırakılacağı konusunda farklılaşan uygulamalar da bulunmaktadır. Kimi uygulamada bütçenin sadece %1'i halkın yönetimine bırakılırken, kimisinde bütçenin tümünün nasıl kullanılacağına halk karar vermiştir (Cabannes, 2004: 28-29).

Katılımcı bütçe lemede herhangi bir model mutlak rehber olarak alınmasa da en tipik uygulama olarak Porto Alegre örneği gösterilmektedir. Bununla birlikte, Porto Alegre modelinden farklılaşan ve başarılı sonuçlar alınan başka modeller de vardır. Ancak farklı deneyimlerden hangisinin en uygun olduğuna ilişkin ortak bir kanaat yoktur. Ayrıca, katılımcı bütçelemeyi tanımlayan unsurlarla ilgili ontolojik belirsizlikler bulunmaktadır. Katılımcı bütçeleme bir yandan katılımcı demokrasinin etkili bir pratiği olarak görülürken, diğer yandan bütçe sistemi olarak kaynak tahsisinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır (Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2014: 6).

Katılımcı bütçeleme nin başarıya ulaşmasına veya onun zayıflıklarına ışık tutacak temel ilkelerden söz eden birçok çalışma bulunmaktadır (bkz. Santos, 2002; Avritzer ve Navarro, 2003; Wampler, 2007b; Allegretti ve Dias, 2009; Sintomer vd., 2013). Bunlar genel itibarıyla;

- Devlet yapısı, siyasi kültür ve siyasi otoritenin bu anlayışa yönelik yaklaşımı,
- Sosyal yapının kapasitesi, uygulayıcı kurumun mali özerkliği ve bu anlayışa ayırdığı kaynak miktarı,
- Tüm katılımcıların eşit erişimine imkan sağlayan süreç mimarisi ve kuralları,
- Yasal düzenlemeler,
- Örgütlenmiş bir sivil toplum olarak sıralanabilir (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 116).

2.1.4. Katılımcı Bütçeleme: İmkanlar ve Eleştiriler

Katılımcı bütçeleden elde edilen en büyük kazanım, yerel demokrasiyi derinleştirmede büyük öneme sahip olmasıdır. Vatandaşlar, katılımcı bütçeleme uygulamaları ile harcama önceliklerini belirleme sürecinde rol alarak isteklerini daha iyi şekilde yerine getirme olanağına sahip olmuştur. Bu durum hizmette etkinliği esas alan yerel yönetimler için de iyi bir sonuca aracılık eder. Çünkü katılımcı bütçeleme, yerel idarenin halkın neye ihtiyacı olduğunu veya ne istediğini tespit etmedeki isabet oranını artırır. Süreç boyunca vatandaşlardan geri bildirim alınması da hem uygulamanın hem de sunulacak hizmetlerin kalitesini artıracaktır. Bunların yanında, bu programlar bir okul işlevi görerek hem vatandaşların kendi hak ve görevlerini anlamalarına hem de kendilerini yönetenlerin sorumluluklarını daha iyi kavramalarına hizmet eder (Wampler, 2007a: 21-22). Daha kısa bir ifadeyle, katılımcı bütçeleme toplumsal öğrenmeyi artırır ve aktif vatandaşlığı teşvik eder. Bu yönleriyle katılımcı bütçeleme, kaynakların ortak yönetimine imkan tanıyan ve demokratik kültürü besleyen iyi yönetim modelidir.

Katılımcı bütçelemenin ortaya çıkış sürecinde ondan beklenen en önemli faydalardan biri yolsuzlukların ve usulsüzlüklerin önüne geçilmesi olmuştur. Sürecin her aşamasında vatandaş gözetimini sağlaması yönüyle zaman içerisinde şeffaflığı ve hesap verilebilirliği destekleyen en önemli uygulamalardan biri haline gelmiştir.

Katılımcı bütçeleme, sosyal ve politik dışlanmanın da önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Düşük/orta gelirli vatandaşlar ile kendine siyasi alanda yer bulamayan bireyleri karar alma süreçlerine dahil etmeye çalışmaktadır. Yeniden dağıtım mekanizması olarak görülen bu anlayışın en önemli faydalarından birinin, öncelikli olarak yoksul mahallelere kaynak aktarımının sağlanması ve böylelikle sosyal adaletin teşvik edilmesi olduğu görülmektedir (TEPAV, 2007: 2). Ancak belirtmek gerekir ki, katılımcı bütçeleme uygulamaları her ne kadar politik kapsayıcılık ve sosyal adalet yolunda önemli bir adım olsa da yoksulluğu ve gelir adaletsizliğini azaltmada daima etkili olamamıştır. Buna örnek olarak, Porto Alegre'ye yönelik yapılan dönem karşılaştırmasına dayalı bir çalışmada katılımcı bütçelemenin eğitim ve sağlık alanlarında olumlu sonuçlar doğurduğu görülmüşken yoksulluk ve gelir adaletsizliğini azaltmada herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılması gösterilebilir (Goldfrank, 2006: 41-42).

Uygulamaların diğer bazı katkıları ise; toplumun yöneticilere olan güvenini artırması, hemşehrlik bilincini ve aidiyet duygusunu güçlendirmesi, yerel politikaların meşruiyetini ve sonucunda vergi ödeme motivasyonunu artırmasıdır. Tüm bu olumlu sonuçları alabilmenin yolu, katılımcı bütçelemenin başarılı bir şekilde uygulanabilmesinde en önemli role sahip olan

yerel idareden geçmektedir. Başarısız uygulamalara yol açan faktörlere bakıldığında, katılımcı bütçelemeyi başından temel ilkeleriyle benimsemeyerek tasarlayan ve uygulama sürecinde bürokratik ağırlığını ortaya koyan yerel idarelerin payının yüksek olduğu görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, katılımcı bütçelemeyi gerçekleştirmede yerel idare taraflı zorluklardan biri uygulamanın yeterince benimsenmemesidir. Toplantılar, bilgi akışı, vatandaşla iletişim ve seçilen politikaların/projelerin gerçekleştirilmesi gibi konulardan yerel idare sorumludur ve etki alanı oldukça geniştir. Yerel idare (özellikle belediye başkanı) bu konumunu halkın katılımı ile desteklemez ve kendi inisiyatifini tek etkin faktör haline getirirse katılımcı bütçelemeyi uygulamak zorlaşır. Zira, geleneksel anlayışla hareket eden yerel idareci(ler) katılımcılığı kendi alan ve yetkileriyle ilgili bir kısıt olarak görme eğilimindedirler. Güçlü bir ortaklığa dayanmayan tek aktörlü yapı, bütçe sürecinin belli rant kesimleri lehine kullanılmasına ve manipülasyonlara açık hale getirir. Örneğin, Brezilya'nın Recife kentinde bir belediye başkanı kendi yandaşlarınca düzenlenen karnavala para aktarmak için katılımcı bütçelemeyi kullanmıştır. Açıklık ve şeffaflıktan yoksun toplantılarda kaynaklar manipülasyonla yandaşlara aktarılmıştır (Wampler, 2007a: 46). Dolayısıyla yerel idareci veya yerel idare yetkililerinin bu anlayışta başat aktör haline gelmeleri ahlaki bir risk taşımaktadır. Kendi planlarını gerçekleştirmek için; kritik bilgileri paylaşmama, seçilen projeyi uygulamama ve vatandaş katılımını istenilen düzeyde tutma gibi yollara başvuruabilirler.

Katılımcı bütçelemenin istikrarını etkileyebilecek bir diğer risk, taleplerin yerine getirilmesi sonucunda süreçlere olan katılımın azalacağıdır. Yani hizmet ve yatırımlar açısından doygunluğa ulaşan topluluk, katılımcı bütçeleme programına dahil olmanın artık gereksiz olduğu fikrine sahip olabilir. Ayrıca, uygulama deneyimleri katılımcıların kısa ve orta vadeli projelerin hayata geçirilmesi ile ilgilendiklerini göstermektedir. Bu tür projelerin odağa alınması durumunda uzun dönemli planlama sekteye uğrayacaktır (Yetkin Ataer, 2022: 369).

Katılımcı bütçelemeye yönelik en önemli eleştirilerden biri de vatandaşların talep ve istekleri yönünde alınan kararların veya gerçekleştirilen projelerin her zaman gerekli ya da doğru kaynak harcaması olmayabileceğidir. Çoğunluğun, bütçeyi toplum için yüksek fayda yaratılmasına sebep olmayacak konulara ayırması muhtemeldir.

Tüm bunların yanında, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin bu tür katılımcı uygulamaları gerçekleştirebilmesinde birtakım toplumsal nitelikli katılım sorunları bulunmaktadır. Doğan (2019), toplumsal katılımı belirleyen unsurlara eğilerek katılımcı bütçelemeyi uygulanabilir kılan katılım yapısını araştırdığı çalışmada, vatandaşların katılıma ayıracak vakitlerinin ve toplumsal adalet, kamusal kaynakların dağıtımı, vb. gibi konularda bilgilerinin ve ilgilerinin kısıtlı düzeyde olduğunun altını çizmiştir. Bu sorunlar göz

ardı edildiği takdirde, katılımcı bütçeleme'nin temel unsuru katılımcılık tam anlamıyla sağlanamamış olur. Yazar, öneri olarak kent konseyleriyle ilgili bazı iyileştirmelerin gerekliliğinden söz ederek katılımcı bütçeleme programlarının kent konseyleri gibi yapılar aracılığıyla yürütülebileceğini vurgulamıştır.

2.1.5. Katılımcı Bütçelemede Teknoloji Kullanımı: “Elektronik Katılımcı Bütçeleme”

BİT'in 2000'lerin başından itibaren katılımcı bütçeleme'nin farklı aşamalarında kullanılmasıyla birlikte “elektronik katılımcı bütçeleme (e-participatory budgeting – e-PB)”⁸ uygulamaları, özellikle son on yılda e-demokrasi ve e-katılımın önde gelen pratiklerinden biri olmuştur. Günümüzde dünyanın hemen her yerinde, tamamen yüz yüze uygulamalara kıyasla avantaj ve dezavantajlara sahip tamamen dijital biçimde uygulanan katılımcı bütçeleme programları bulunmaktadır (Sampaio, 2016: 939).

E-katılımcı bütçeleme ile ilgili kısıtlı alanyazında, bazı yazarlar bilgi aktarımı, maliyet ve zaman verimliliği, katılımcı sayısını artırma, şeffaflık ve denetim araçlarının güçlenmesi gibi açılardan katılımcı bütçeleme süreçlerine BİT'i dahil etmenin parlak tarafını vurgularlarken, öte yandan birçok yazar dijital bölünme, sosyal ilişkilerin azalması sonucunda bireysel katılım, kamu görevlileri tarafından yapılan örgütsel işin üst üste binmesi ve fazlalığı gibi sebeplerle süreçte doğrudan bir güven kaybına yol açabileceği ihtimali üzerinde durmakta ve ayrıca gerçek bir etkileşim ve müzakere sürecinin gerçekleşmeyeceğine neden olabileceğini savunmaktadır. Bu algı, dünya çapında BİT'in katılımcı bütçelemede sınırlı kullanımına neden olmuştur (Barros ve Sampaio, 2016: 295). Teknolojinin bu derece gelişmesine ve yaygınlaşmasına rağmen e-katılımcı bütçelemeye şüpheli yaklaşımın nedenlerinden biri de çok sayıda denemenin pilot uygulama olmanın ötesine geçememesidir. Yani, katılımcı bir süreci ve teknoloji kullanımını test etmek için yürütülen pilot projeler kurumsallaşamamış ve devamlılığını sağlayamamıştır (Sampaio ve Peixoto, 2014: 425).

Wampler vd. (2018) katılımcı bütçelemeyi oldukça kapsamlı bir şekilde ele aldıkları raporda, katılımcı bütçeleme'nin dijital yollarla uygulanmasını mercek altına alan araştırmalara dair genel bir değerlendirme yapmışlar ve henüz e-katılımcı bütçeleme'nin etkileri konusunda bir uzlaşımın olmadığını, deneyimlerden çok az sayıda kamuya açık sonuç bulunduğunu ve dolayısıyla net ve fikir birliğine dayalı bir modelin ortaya konulmadığını belirtmişlerdir.

⁸ Bahsi geçen kavram, özellikle 2006 tarihli Belo Horizonte girişiminden sonra yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramı karşılayan; dijital katılımcı bütçeleme, çevrimiçi katılımcı bütçeleme, etkileşimli katılımcı bütçeleme, (Rusya'da) girişim bütçeleme gibi adlandırmalar da mevcuttur. Ancak, bu çalışmada yaygın kullanımdan dolayı “e-katılımcı bütçeleme”yi tercih edeceğiz.

Yukarıda aktarılmaya çalışıldığı gibi konuya ilişkin temel tartışma; süreçlere fiziksel katılımın mı yoksa e-katılımın mı daha iyi sonuçlar getireceğidir. Bu anlamda ilgili alanyazın hibrit katılımı (hem yüz yüze hem de çevrimiçi) önermektedir. Kullanılan karma yöntemlerin daha başarılı uygulamalar üretme eğiliminde olduğu yönünde ortak bir kanı oluşmuştur (Sampaio, 2016; Stortone ve De Cindio, 2015; Touchton vd., 2019; CEPA, 2022). Bu durumda, nüfusun bir kısmının dışlanmaması ve böylesine bir demokratik sürecin kapsayıcı olabilmesi için çevrimiçi ve fiziksel ortamların özenle tasarlanması ve birbirlerini tamamlamaları elzemdir.

Touchton vd. (2019) çalışmasında; kentlerin, geleneksel ve elektronik katılımcı bütçeleme biçimlerini neden kullandığının ve farklı katılımcı bütçeleme türlerinden elde edilen çıktılar arasındaki farklılıklarının tahlili yapılmıştır. Çalışma, Brezilya'nın 94 farklı katılımcı bütçeleme uygulamasının yöneticileriyle yapılan anketten alınan verilere dayanmaktadır. Bulgulara göre, sadece yüz yüze katılımcı bütçelemeyi uygulayan kentler ile hibrit katılımcı bütçelemeyi uygulayan kentlerin, bu biçimleri tercih etmelerinin sebepleri arasında yöneticilerin izlediği politik stratejiler yer almaktadır. Bu stratejiler, farklı siyasi çıkarlara hizmet etmektedir. Örneğin; e-katılımcı bütçelemenin geleneksel katılımcı bütçelemeye tercih edilmesinin sebeplerinden biri olarak orta sınıf ve genç kesimi uygulamanın içine çekme hedefi gösterilebilir. Ancak, bunun da katılımcı bütçelemenin ortaya çıkışındaki esas niyetlerinden biri olan “marjinal ve yoksul kesimlerin politika yapım sürecine dahil edilmesi” amacını zarara uğratarak alt sınıfların etkililiğini azaltma riski bulunmaktadır. Bu açılardan baktığımızda Touchton vd.’nin çalışması, katılımcı bütçelemenin hangi türünün kullanılacağı planlanırken, siyasilerin çıkarlarının da en az vatandaşların çıkarları kadar belirleyici olduğunu bizlere göstermektedir.

E-katılımcı bütçelemenin gelişim sürecine baktığımızda ilk denemelerin yine Brezilya’da (fiziksel katılımcı bütçelemeyi erken deneyimleyen Porto Alegre, Ipatinga, Belo Horizonte ve Recife gibi kentlerde) başladığı görülmektedir (Sampaio ve Peixoto, 2014: 414). Teknolojik araçların ve çevrimiçi ortamların kullanılmasıyla katılımcı bütçelemenin bazı zorluklarının aşılması ve meşruiyetinin artırılması hedeflenmiştir. İnternetin katılımcı bütçelemeye ilk kez 2001 yılında kullanıldığı Ipatinga’daki “etkileşimli katılımcı bütçeleme” uygulaması üzerine çalışan Oliveira vd. (2003), ilk aşamada BİT’ten olumlu sonuçlar alındığını belirtmişlerdir. Buna göre, uygulamanın ilk yılında önceliklerin belirlenmesi aşamasında fiziksel olarak sunulan tekliflere çevrimiçi tekliflerin de eklenmesinin sonucunda bu aşamanın düzeyinde %44,6’lık bir artış yaşanmışken, ikinci yılda %166’lık bir artış gözlemlenmiştir. Bunda, bilgisayar bulunan halka açık erişim noktaları ve vatandaşa bilgisayarın ve web sitesinin

nasıl kullanılacağı konusunda destek sağlayan eğitimli personelin etkisi büyüktür. Bu yolla, eğitim seviyesi düşük kesimler de uygulamanın içine çekilmiştir. Uygulamanın karşılaştığı en büyük zorluklardan biri ise erişim noktalarının yetersizliği olmuştur (Oliveira vd., 2003: 4-5). Oliveira vd. bu çalışmayı, katılımcı bütçelemeye yeni teknolojilerin henüz yeni denenmesinin hemen ardından gerçekleştirdikleri için derinlemesine bulgulardan ziyade, vatandaş katılımının artışı ve internet kullanımının kapsamına ilişkin zorluklar gibi daha genel sonuçlara ulaşmışlardır.

Katılımcı bütçeleme elektronik olarak hayata geçirilmesinin en önemli ilk örneğini 2006 yılında uygulanmaya başlayan Belo Horizonte (Brezilya) deneyimi oluşturmaktadır. Bu yüzden, Belo Horizonte örneği üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan birini gerçekleştiren Barros ve Sampaio (2016), Belo Horizonte'nin katılımcı bütçelemeyi uygularken dijital yöntemlere başvurmasının vatandaş katılımının artmasıyla sonuçlandığını ama 2011'deki deneyimde uygulamaya yönelik ilginin ve katılımın büyük ölçüde azaldığına dikkat çekmişlerdir. Temelde yatan soruna inmeye çalışarak bakışlarını çevrimiçi forumlara çevirmişlerdir. Belediyenin belli bir zamandan sonra forumlardaki önerileri, tartışmaları ve projeleri görmezden gelmesi ve kazanan projenin bir türlü hayata geçirilememesi gibi nedenlerle uygulamaya duyulan güven azalmıştır. Çevrimiçi forumlarda yer alan vatandaş mesajlarının analiz edilmesiyle bu sonuçlara ulaşan Barros ve Sampaio (2016: 308-309), kamu otoritesinin, vatandaşların olumsuz algı, duygu ve tepkilerini dikkate almaması durumunda böyle bir uygulamanın sürdürülebilir olmayacağını vurgulamaktadırlar.

Görüldüğü üzere, e-katılımcı bütçeleme Belo Horizonte'de ilk ortaya çıkışındaki başarısına rağmen önemini günden güne yitirmiştir. Brezilya dışında Avrupa ülkelerinde de beklenen sonuçlar tam anlamıyla alınamamıştır. Örneğin, Almanya'nın birçok kentinde e-katılımcı bütçeleme sadece çevrimiçi bir öneri kutusu olarak algılanmaktadır ve vatandaşların %40'ı bunu kötü bir katılım aracı olarak değerlendirmiştir (Zolotov vd., 2018: 210). Tüm bunlara karşın, umut vadeden bir ivmenin Paris, Milano, Madrid, Barselona ve New York gibi büyük kentlerin e-katılımcı bütçelemeye önemli derecede kaynak ayırdıkları 2015-2018 döneminde kazandığı söylenebilir (Touchton vd., 2019: 155). Oluşturulan güçlü teknolojik altyapılar ile, katılımcı bütçeleme süreci vatandaşları detaylı bir şekilde bilgilendirecek biçimde dizayn edilmiş, e-oylama sistemi daha güvenli hale getirilmiş, sürece ilişkin her bir faaliyet açık veri esasına dayanan sistemlerle izlenebilir hale gelmiş ve yerel idare ile halk arasında devamlı bir diyalog kanalı yaratılmıştır. Tüm bunlar katılımın artmasını sağlayarak e-katılımcı bütçelemeye işlerlik kazandırmıştır. Son döneme baktığımızda, Covid-19 pandemisinin birçok katılımcı bütçeleme uygulamasının dijitalleşmesini hızlandırdığını söyleyebiliriz. Bu

bağlamda, hem kamu idareleri hem de diğer paydaşlar BİT araçlarını kullanma konusunda daha hazır hale gelmişlerdir (Allegretti, 2022: 12). Ancak genel olarak e-katılımcı bütçeleme henüz emekleme aşamasında olduğu kabul edilmektedir.

E-katılımcı bütçeleme uygulamalarının kullanımını motive edecek çalışmalar da vardır. Zolotov vd.'nin çalışması (2018), Avrupa'da çevrimiçi katılımcı bütçelemeyi hayata geçiren ilk başkent niteliği taşıyan Lizbon (Portekiz) örneği üzerinden, psikolojik güçlendirme teorisinin dört boyutunun (anlam, yetkinlik, özerklik/seçim ve etki) e-katılımcı bütçelemeyi kullanma niyeti üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Ek olarak, bu niyetin devamlılığını sağlaması açısından "alışkanlık" etkeni de araştırmada bir boyut olarak ele alınmıştır. Çalışma sonunda; alışkanlık, anlam ve yetkinlik boyutları çevrimiçi katılımcı bütçelemeyi sürdürme niyeti kapsamında anlamlı bulunurken, etki ve özerklik boyutları anlamlı bulunmamıştır.

Yetkinlik (competence) boyutu, vatandaşların çevrimiçi katılımcı bütçeleme sürecinde yeterli yeteneğe ve beceriye sahip olmalarını ifade etmektedir. Uygulayıcılar, kullanılabilirlik yönünden en basit ve sorunsuz platformları sunduğu sürece, vatandaşlardaki yetkinlik duygusu korunacak ve bu sistemi kullanmaya devam etme istekleri artacaktır. Anlam (meaning) boyutu, her bir vatandaşın çevrimiçi katılımcı bütçelemeye herhangi bir eylemin değerini ne düzeyde algıladığını ifade etmektedir. Uygulayıcılar, çevrimiçi katılımcı bütçelemeyi iyi bir stratejiyle teşvik ederek, uygulamanın kullanımından elde edilecek değer algılarını artırabilir. Alışkanlık boyutu ise, çevrimiçi katılımcı bütçeleme kullanmaya devam etme niyetinin en güçlü yordayıcısı olarak tespit edilmiştir. Lizbon'daki uygulama 2008 yılından beri devam ettiği için, vatandaşlar zamanla uygulamaya dahil olma alışkanlığı kazanmıştır. Zaman içinde yeni e-katılım biçimlerini denemeye yönelik isteklerinin artması da muhtemel görünmektedir. Anlamlı sonuç vermeyen etki (impact) boyutu, eylemi gerçekleştiren vatandaşın uygulama üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığını hissetmesiyle ilgilidir. Son olarak özerklik (self-determination) boyutu ise, vatandaşın çevrimiçi katılımcı bütçeleme ile olan etkileşimindeki karar verebilme özerkliği ve özgürlüğünün derecesini ifade eder. Özerklik boyutunun anlamlı çıkmamasının nedeni olarak, vatandaşların uygulamadaki rolünün ve etkileşiminin sınırlı olması gösterilebilir (Zolotov vd., 2018: 214).

E-katılımcı bütçeleme uygulamalarından başarıya ulaşan bir kısmının hangi dijital araçları kullandıklarını, bu araçları hangi aşamalarda nasıl kullandıklarını doğrudan uygulamalar üzerinden aktarmak yerinde olacaktır. Dolayısıyla bir sonraki başlıkta kayda değer dünya örneklerine, ardından da Türkiye deneyimine yer verilecektir.

2.2. Dünyada E-katılımcı Bütçeleme Uygulamaları

2.2.1. Belo Horizonte’de E-katılımcı Bütçeleme

Belo Horizonte, Brezilya’da başlatılan e-katılımcı bütçeleme programlarının temsilcisi konumundadır. 1993 yılında uygulanmaya başlayan Belo Horizonte’deki katılımcı bütçeleme, 2000’lerin başında bir güncellemeye ihtiyaç duymaktaydı. O zamana dek katılımcı profili yüksek oranda sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı vatandaşlardan oluşmaktaydı ve bu grup politik anlamda aktif ve mobilize olmuş durumdaydı. Yerel idare, toplumun gençler ve orta sınıf gibi diğer önemli kesimlerine ulaşamadığına ve bunlar gibi daha az temsil edilen grupların da uygulamanın içine sokulmasının gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle, uygulamaya bağlı katılımcı profilin de ötesinde, daha kapsayıcı bir katılımın nasıl gerçekleşeceği konusunda planlama yapılmıştır (Barros ve Sampaio, 2016: 296). Bunun yanında, BİT’leri kullanarak uygulamanın modernize edilmesi ve genel katılımın artırılması da amaçlanmıştır (Peixoto, 2008: 10).

Böylece yerel idare, 2006 yılında fiziksel katılımcı bütçelemeye paralel biçimde sadece çevrimiçi olarak gerçekleşecek katılımcı bütçeleme girişimini uygulamaya koymuştur. Bu girişim, vatandaşların hangi projelerin uygulanması gerektiğine etkili bir şekilde karar vermesine olanak tanıyan Brezilya’nın ilk e-katılımcı bütçeleme girişimi olarak kabul edilmektedir. O yıl geleneksel versiyona ayrılan bütçe 48 milyon dolarken, yeni girişime yaklaşık 11 milyon dolarlık bütçe tahsis edilmiştir. Belo Horizonte’de seçmen olarak kayıtlı vatandaşlar, dokuz idari bölgeye ayrılan kentin her bir bölgesi için seçime sunulan dört projeden birini (yani toplamda 36 projeden 9’unu) 42 gün süren e-oylama ile seçmiştir. E-oylama, katılımcı bütçelemede ilk defa bu deneyim ile kullanılmış ve web sitesi üzerinden gerçekleştirmiştir. Yerel idare tarafından oluşturulan web sitesi, vatandaşların süreç hakkında bilgilenmelerine, önerilen projeleri görüntüleyebilmelerine ve bunları forum gibi etkileşime dayalı çevrimiçi ortamlarda tartışabilmelerine olanak sağlamıştır. Oylama öncesi ve sırasında girişimi duyurma amacıyla güçlü bir kampanya yürütülmüştür. Bunun için yerel radyo, televizyon ve gazeteler kullanılmış, girişimi açıklayan broşürler şehrin dört bir yanında dağıtılmıştır. Uygulamaya Belo Horizonte seçmenlerinin %10’u katılmıştır. Bu da Tablo 2’de gösterildiği gibi o yılki fiziksel katılımcı bütçelemeye katılım oranının yaklaşık beş katı anlamına gelmektedir. Ayrıca, yerel idare dijital bölünmeyi dikkate almış ve e-katılımcı bütçelemeyi yoksul vatandaşlar için daha erişilebilir kılmak adına stratejik olarak belirlenmiş bölgelere 170 adet bilgisayar yerleştirmiştir (Barros ve Sampaio, 2016: 296).

Tablo 2. 1. Belo Horizonte’de E-katılımcı Bütçeleme

Uygulama Yılı	Belo Horizonte Kayıtlı Seçmenler	Fiziksel Katılımcı Bütçeleme Katılımcıları	E-katılımcı bütçeleme Katılımcıları	E-katılımcı Bütçeleme Bütçesi (ABD\$)	Evde İnternet Erişimi
2006	1,741,327	38,302	172,938	11,000,000	14%
2008	1,771,846	34,643	124,320	25,000,000	18%
2011	1,831,008	44,000	25,378	25,000,000	36%

Kaynak: Barros ve Sampaio, 2016: 297

Belo Horizonte yönetimi e-katılımcı bütçeleme katılım yorgunluğuna uğramaması amacıyla uygulamayı iki yılda bir gerçekleştirme yoluna gitmiştir. Dolayısıyla ikinci sürüm 2008 yılında gerçekleşmiştir. Bu sürümde, internet üzerinden oy vermenin yanı sıra, dijital bölünmenin azaltılması amacıyla ücretsiz bir telefon numarası da sağlanmıştır. Sürecin sonunda önceki uygulamaya nazaran katılım azalsa da fiziksel katılımın neredeyse dört katı oranında bir katılımcı sayısı karşılaşılmıştır. Bu, hala daha çok yüksek bir katılım oranıydı. Ancak süreç, hilekarlık iddialarıyla lekelenmiştir. Katılım için gerekli olan tek şeyin seçmen sicil numarası olması nedeniyle başkalarının kimlik bilgilerini ele geçirerek oy kullanan kişiler olmuş ve bu durum da yargıya taşınmıştır (Barros ve Sampaio, 2016: 296-297).

Üçüncü sürüm sekteye uğrayarak 2011’de hayata geçirilmiştir. Bu sürümde oylama aşaması, güvenliğin artırılması amacıyla bazı değişikliklere uğramış ve telefon oylaması sona ermiştir. Ancak daha büyük bir sorun, 2008’de seçilen bir projenin halen gerçekleşmemiş olmasıydı. Bunu, diğer vaatlerin de yerine getirilmemesi, forumlardaki tartışma ve yorumların dikkate alınmaması ve duyuru mekanizmalarının zayıf kalması gibi olumsuzluklar takip etmiş, uygulamaya yönelik ilgi ve güven giderek kaybolmuştur. 2011 yılında yaklaşık olarak 100 bin katılımcının kaybedilmesiyle keskin bir düşüş yaşanmış ve fiziksel versiyonun katılımcı sayısının altında kalmıştır (Barros ve Sampaio, 2016: 297).

Belo Horizonte’de e-katılımcı bütçeleme, katılımcı profili yelpazesini genişletme beklentisiyle uygulamaya koyulmuştu. Ancak bu konudaki bulgular belirsiz kalmıştır. Açık olan şu ki, e-katılımcı bütçeleme popülerliğini her uygulama döneminde daha da kaybetmiştir (Coleman ve Sampaio, 2017: 16).

Belo Horizonte deneyimi, çevrimiçi süreçlerin fiziksel süreçler üzerinde yarattığı çok önemli bir değişimi de ortaya çıkarmıştır. Bu değişim, vatandaş tarafından üretilen politika/proje fikirlerine uzaklaşma ve vatandaşların bu projeler üzerinde yeterince müzakere etmemeleridir. Bunun gibi durumlarda e-katılımcı bütçeleme anlayışı, projelerin idare tarafından belirlendiği ve vatandaşlardan basit bir şekilde seçim yapmalarının beklendiği referandumlara dönüşebilir (Touchton vd., 2019: 158). Oysa baskın role sahip bir idarenin

varlığı katılımcı bütçeleme anlayışına ters düşmekte ve onu güçsüz kılmaktadır. Sampaio ve Peixoto (2014) bu yaygın eleştiriye rağmen yine de bireysel bir önerinin/projenin hala toplu olarak tartışılabileceğinin ve geliştirilebileceğinin altını çizmektedir. Bu çerçevede, bireylerin kamusal alandaki tartışmalardan tamamen izole olacağını düşünmek gerçekçi değildir. Sonuçta, potansiyel barındıran kusurlu müzakere biçimleri kolayca reddedilemez. Çevrimiçi olarak teklif sunmayı ve oylamayı öne süren bir müzakereci yöntem, müzakereci bir sistemi yansıtan niteliklere sahip olduğu sürece mümkün ve kabul edilebilirdir (Sampaio ve Peixoto, 2014: 422-423).

2.2.2. Lizbon’da E-katılımcı Bütçeleme

Avrupa ülkelerinde katılımcı bütçeleme açısından Portekiz önemli bir örnektir. Yaklaşık 1700 katılımcı bütçeleme uygulaması gerçekleştirerek bu anlayışta Avrupa’nın önde gelen ülkelerinden biri olmuştur⁹. Ayrıca 2016 yılında ulusal ölçekte katılımcı bütçelemeyi başlatan ilk ülke olmuştur (Wampler vd. 2018: 9). Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde gerçekleştirilen uygulamaların yanı sıra okul, gençlik ve yeşil katılımcı bütçeleme(si) gibi çeşitli türde katılımcı bütçeleme uygulamaları da hayata geçirilmiştir. Avrupa’da katılımcı bütçelemelerde e-oylamayı ilk defa kullanan kentlerin Lizbon ve Cologne olmasıyla birlikte, ülkede uygulanan katılımcı bütçelemelerin neredeyse tamamında e-oylama kullanılmaktadır. Göze çarpan örnekler ise, Lizbon ve Cascais’tir (Sampaio ve Peixoto, 2014: 419).

Katılımcı bütçelemeyi 2008’de uygulamaya başlayan Lizbon, Brezilya’daki Porto Alegre gibi ilk katılımcı bütçelemelerin “ortak karar almaya” dayanan yönlerini geri kazanmaya çalışmıştır. Uygulama, hibrit biçimde hayata geçirilmiştir. Çevrimiçi versiyonunda süreç yine web sitesi¹⁰ üzerinden ilerlemiş, ancak başlangıçta vatandaşlarla etkileşim, henüz yeterli düzeyde kullanıcı dostu olmayan bir web sitesi üzerinden tekliflerin sunulmasıyla sınırlı kalmıştır. Web sitesi zamanla iyileştirilmiş ve teknoloji kullanımı geliştirilmiştir. 2010 yılındaki uygulamada vatandaşlar yerel idareden web sitesi üzerinden sürekli biçimde geri bildirim alabilmiştir. 2013 yılından itibaren oylama aracı olarak “SMS” mesajları da kullanılmıştır (Allegretti ve Antunes, 2014: 2-3). SMS yoluyla katılım olanağı 2021 yılı uygulamasında da sürdürülmüştür (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 127).

Lizbon’da 2008’den itibaren vatandaş katılımı düzenli bir şekilde artmıştır. Danışmaya, görüş almaya dayalı bir yaklaşımdan çok, müzakereci ve birlikte karar vermeye dayalı bir anlayış geliştirilmiştir. Bunda, yeni bir vatandaş katılımı modelini ortaya koyan “Katılımcı

⁹ <https://www.pbatlas.net/portugal.html> (erişim tarihi: 18.08.2022).

¹⁰ <https://www.lisboaparticipa.pt/pt> (erişim tarihi: 18.08.2022).

Bütçe İlkeler Şartı” adlı bir yasal düzenlemenin de etkisi olmuştur. Buradaki ilkelere bağlılık hala daha sürdürülmektedir (Allegretti ve Antunes, 2014: 7).

Katılımcı bütçeleme süreci yıllık döngüsü beş aşamada özetlenebilir. İlk aşamada Nisan ayından Haziran’a kadar web sitesi üzerinden veya yapılan toplantılarda proje teklifleri sunulmaktadır. İkinci aşamada, Haziran’dan Eylül ortasına kadar tekliflerin teknik analizi, benzer tekliflerin birleştirilmesi ve tekliflerin projelere dönüştürülmesi gerçekleşir. Üçüncü aşamada, Ekim ayına kadar ön proje listesi yayınlanır ve şikayetler alınır. Dördüncü aşamada, nihai proje listesinin analizi yapılır, ardından projeler gerekçelendirilir ve hazırlanır. Sonrasında projeler Ekim ortalarından Kasım ortasına kadar çoğunlukla SMS yoluyla, daha az ölçüde web sitesi üzerinden ve fiziksel olarak oylanır. Son aşama ise, Kasım ve Aralık aylarında en çok oy alan projelerin duyurulmasının ve bütçe onayının gerçekleşmesiyle tamamlanır. Lizbon katılımcı bütçeleme sürecinin web sitesi, kazanan projelerin uygulama durumunun takip edilmesine olanak tanır (Zolotov vd., 2018: 210).

2.2.3. Paris’te E-katılımcı Bütçeleme

Paris’te katılımcı bütçeleme ilk defa 2014’te uygulanmıştır. Aynı yıl belediye başkanı olarak seçilen Anne Hidalgo bu anlayışı hayata geçirmede büyük bir çaba sarf etmiştir. İlk sürümde katılımcı bütçeleme için 17,7 milyon Euro (belediye yatırım bütçesinin %5’i) ayrılarak on beş adet proje Paris’te ikamet eden vatandaşların oylamasına sunulmuştur. Oylama faaliyetleri hem web sitesi¹¹ üzerinden hem de seçim sandıkları aracılığıyla gerçekleşmiştir. On beş projeden dokuzunun seçildiği oylamaya katılan yaklaşık 41 bin kişinin %60’ı internet üzerinden oylamıştır. Bir yıl sonraki ikinci sürümde ise, Paris kent merkezindeki sakinler tekliflerini kendileri sunabilmiştir. 5000’den fazla teklif sunulmasıyla yüksek bir katılım görülmüştür. Bir ön seçim süreci ile teklif sayısı 600’e indirilmiş ve bunlardan 8’i seçilerek uygulanmıştır. İkinci sürümde 67 binden fazla kişinin oy kullanmasıyla katılımın arttığı görülmüştür. 2014’ten 2020’ye kadar katılımcı bütçeleme için ayrılan toplam kaynak 500 milyon Euro’dur. Dolayısıyla, her yıl toplam yatırım bütçesinin ortalama %5’i (yaklaşık 100 milyon) katılımcı bütçelemeye ayrılmıştır. Paris’in katılımcı bütçeleme süreci, dünyanın en büyük bütçeye sahip katılımcı bütçeleme uygulamasıdır (Korthagen vd. 2020: 258).

Paris’te katılımcı bütçeleme dört düzeyde uygulanmaktadır (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 3):

- İlk düzey, Paris genelinde uygulanan ve şehri ilgilendiren projelere her yıl 30 milyon Euro’nun ayrıldığı düzeydir.

¹¹ <https://budgetparticipatif.paris.fr/> (erişim tarihi: 28.08.2022).

- İkinci düzey, Paris'teki yirmi ilçenin her birinde (birbirinden bağımsız biçimde) yürütülen katılımcı bütçelemeyi kapsayan düzeydir. Yirmi ilçe için toplamda 60 milyon Euro tahsis edilmektedir.
- Üçüncü düzeyi düşük gelirli mahallelerde uygulanan katılımcı bütçelemeler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, işçi sınıfının oluşturduğu mahallelerden gelen proje önerilerine daha fazla kaynak ayrılmasına özen gösterilmektedir. Dolayısıyla, yarısının ilçelerin, yarısının ise Paris şehir bütçesinin oluşturduğu 30 milyon Euro'luk büyük bir bütçe bu düzeydeki katılımcı bütçelemeye ayrılmaktadır.
- Dördüncü düzeyi ise, Lizbon'daki gibi okul ve gençlik katılımcı bütçelemeleri oluşturmaktadır. Bu düzeye ayrılan bütçe 10 milyon Euro'dur.

Paris katılımcı bütçelemesinin “Katılımcı Bütçeleme Şartı” adında yasal dayanağı bulunmaktadır. 2016 yılında kabul edilen bu düzenlemede, kimlerin teklif sunabileceği, katılımın nasıl gerçekleşeceği, hangi tekliflerin uygun olacağı, tekliflerin seçim süreci ve oylama usulü, projelerin uygulanması, projelerin takibi gibi temel bilgiler yer almaktadır. Yukarıdaki katılımcı bütçeleme örnekleri birbirlerinden bağımsızdır, ancak hepsi bu düzenlemedeki kurallara tabiidir (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 3).

Paris'te katılımcı bütçeleme süreci altı temel aşamada ele alınabilir (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 3-4).

- **Proje önerilerinin alınması:** Teklifler; halk toplantıları, çalıştaylar ve keşif yürüyüşleri gibi vatandaşları, uzmanları ve yetkilileri bir araya getiren ve projelerin birlikte inşasına olanak tanıyan buluşmalar esnasında geliştirilir. Geliştirilen teklifler yalnızca web sitesi üzerinde toplanır. Hem bireysel hem de kolektif (mahalle konseyleri ve dernekler gibi) biçimde teklif sunulabilir¹². Belediye çalışanları, proje geliştirebilmeleri için vatandaşlara fikir aşamasından proje yaratmaya kadar aktif bir şekilde destek sağlamakta ve ayrıca yüz yüze ve çevrimiçi olarak da eğitimler vermektedir. Proje önerilerinin sunulması yaklaşık bir ay sürmektedir. Yıllık ortalama 2000 proje teklifi alınmaktadır.
- **Ön değerlendirme/kabul edilebilirlik:** Proje önerilerinin sunulmasından sonra, belediyenin ilgili birimi proje konusunun kent ile ilgili olup olmadığına ilişkin bir ön değerlendirme yapar. Bu değerlendirmeden sonra teknik değerlendirme yapılarak projelerin kabul edilebilirliği sorgulanır.

¹² <https://budgetparticipatif.paris.fr/bp/la-demarche-sommaire/charte.html> (erişim tarihi: 28.08.2022).

- **Uygulanabilirlik:** Kabul gören projeler, bütçeleri ile birlikte belediyenin ilgili birimlerince yeniden değerlendirilmektedir. Belediye yetkilileri, ihtiyaç halinde, projelerin gelişim sürecinde proje sahipleriyle birlikte çalışabilmektedir. Başvurucuların kendilerinin belirlediği proje bütçeleri, belediye yetkililerinin mal ve hizmetleri piyasa değeri üzerinden analiz etmesinin ardından nihai hale kavuşur. Değerlendirme esnasında benzer veya tamamlayıcı proje önerileri sundukları tespit edilen kişi ve kuruluşlar bir araya getirilir ve projelerini tekrardan düzenleyip birleştirme olanakları aranır. Başvuru sayısının çok yüksek olup da değerlendirmeyi geçen projelerin az sayıda olmasının nedenlerinden biri de budur.
- **Politik karar:** İçinde belediye başkanlarının da yer aldığı bir komite, bu iki değerlendirmeden geçen projeleri inceleyerek hangilerinin oylamaya kalacağına karar verir. Seçilen projeler, detaylarıyla birlikte web sitesinde yayınlanır. Kabul edilmeyen ve oylamaya giremeyen bütün proje sahiplerine geri bildirim sağlanır.
- **Oylama:** Paris kent merkezinde ikamet eden vatandaşlar, yaş ve vatandaşlık şartı aranmaksızın oy kullanabilmektedir. Bu durumda belediye çalışanları çocukların da oy kullanabilmesi amacıyla onlara projeler hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirmektedir. Yaklaşık iki hafta süren oylamalara, şehrin farklı bölgelerine kurulan 180 sandık veya web sitesi aracılığıyla katılım sağlanabilir. Sandıklar ve bilgisayar istasyonları kamusal alanlarda halkın kullanımına sunulmuştur. Seçmenler, ikamet ettikleri, çalıştıkları veya kişisel yakınlıklarına bağlı olarak istedikleri mahalleden en fazla on proje için oy kullanabilirler. Bunların yanında, proje sahipleri seçim kampanyaları yürüterek kendi projeleri için oy arayabilirler. Bu anlamda belediyenin herhangi bir proje için kampanya yürütmesine izin verilmemiştir ancak proje sahiplerine ihtiyacı olan iletişim araçları konusunda yardımcı olma imkanı bulunmaktadır. Bu çerçevede, oylama sürecine katılım ilk uygulamadan bu yana sürekli artış göstermiştir. Belediye, daha fazla kişiye ulaşmayı hedefleyen kampanyasını hala daha sürdürmektedir.
- **Uygulama:** Kazanan projelerin son kontrollerinin ardından uygulama safhasına geçilmektedir. Uygulamada olan projelere ilişkin bilgiler ve projelerin ilerleme durumu, web sitesinde görüntülenebilir ve takip edilebilmektedir. 2019 yılında Paris genelinde uygulanan proje sayısı 194 iken, uygulamanın başladığı 2014 yılından 2020 yılına kadar toplamda yaklaşık 2000 proje hayata geçirilmiştir.

Paris katılımcı bütçelemesine yönelik en büyük eleştiri kapsayıcılık ile ilgilidir. Paris’te 10 milyonluk nüfusun yaklaşık 8 milyonluk kısmını banliyölerde yaşayanlar oluşturmaktadır. Ancak Paris belediyesinin katılımcı bütçelemesi, kent merkezinde (20 ilçede) yaşayan yaklaşık 2 milyon vatandaşı kapsamaktadır. Banliyölerde yaşayanlar kent merkezinde çalışsalar, öğrenim görseler veya sürekli olarak herhangi bir faaliyet gösterebilirler dahi katılımcı bütçeleme için proje önerememekte ve oylamaya katılamamaktadırlar. Bu durumun arkasında “kent vergisi ödeyenlerin yönetimde söz sahibi olabileceği” anlayışı yer almaktadır. Bu anlayışın, katılımcı bütçeleme sürecini “belediye kaynaklarının kullanımı” gibi sınırlı bir tanıma sıkıştırarak Paris çeperlerinde yaşayanları dışlayan bir zemine sahip olduğu düşünülmektedir (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 5).

2.2.4. Madrid’de E-katılımcı Bütçeleme

Katılımcı bütçelemeyi başarıyla uygulayan dünyanın önemli başkentlerinden biri de Madrid’dir. Burada katılımcı bütçeleme, Paris’tekine benzer şekilde kararlı ve radikal bir tutuma sahip bir belediye başkanı (Manuela Carmena) tarafından hayata geçirilmiştir. İspanya’nın ve özelinde Madrid’in e-devlet ve e-katılım endekslerinde yüksek sıralarda yer alması, e-katılımcı bütçeleme konusundaki başarısına temel oluşturmuştur. 2017 verilerine göre Madrid’deki hanelerin %91,7’sinin geniş bant internet bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıca Madrid, kamu hizmetlerinin ortak üretiminde belediye ile işbirliği yapan ve yerel düzeyde vatandaş katılımını destekleyen mahalle bazlı dernekleri sayesinde yerel katılım konusunda uzun deneyime sahiptir (Royo vd., 2020: 6).

Paris’ten bir yıl sonra 2015’te başlatılan ve “Decide Madrid” adlı platform üzerinden yürütülen katılımcı bütçeleme uygulaması, 2018 BM Kamu Hizmeti Ödülü’nü almıştır. 2018 yılında platformda 400 binden fazla kullanıcı kaydının bulunmasıyla e-katılımcı bütçeleme uygulamaları arasında en yüksek katılım oranına sahip uygulama olmuştur. Decide Madrid platformu için oluşturulan “Consul” adlı yazılımın küresel çapta katılımcı bütçeleme uygulayan yerel yönetimlerin benimsediği bir yazılım haline gelmesi, Decide Madrid’in e-katılımcı bütçeleme projelerinde oldukça önemli bir yerde konumlanmasına katkı sağlamıştır (Pina vd., 2022: 152; Royo vd., 2020: 2). Consul, şu anda 35 ülkede ve 135 belediyede, 90 milyon insanı kapsayan bir yazılım durumundadır¹³. Ayrıca, katılımcı bütçelemeyi “Benim Bütçem” adıyla 2021 yılında hayata geçiren İstanbul Şişli Belediyesi’nin tanıtım sunumunda, Türkiye’den Consul yazılımını kullanacak ilk kurumun Şişli Belediyesi olacağı belirtilmektedir¹⁴. Paris ve

¹³ <https://consulproject.org/en/>. (erişim tarihi: 15.09.2022).

¹⁴ <https://www.lar.org.tr/wp-content/uploads/2021/06/8-Haziran-Sisli-Belediyesi-Katilimci-Butce.pdf>. (erişim tarihi: 15.09.2022).

Madrid örnekleri Avrupa'nın bu alanda en göze çarpan uygulamaları olmakla beraber (Güneş, 2020b: 542), aralarında Muratpaşa ve Şişli belediyelerinin de bulunduğu dünya çapındaki birçok yerel yönetim için yol gösterici ve ilham kaynağı olmuştur.

Decide Madrid'in web sitesinde vatandaş katılımı için beş bölüm yer almaktadır: *Tartışma, öneriler, anketler, süreçler ve katılımcı bütçeleme*. Katılımcı bütçelemenin ayrı bir katılım kanalı olarak ele alındığı platformda süreç şu şekilde ilerlemektedir (Blanco ve Bjørn, 2022: 10-11):

- İlk etapta vatandaşlar 21 ilçeden birine veya şehrin tamamına proje teklifinde bulunurlar. Örneğin vatandaşlar, Madrid'in "Centro" semtinde yeni bir bisiklet yolu inşa etmek için bir teklif oluşturup platforma sunabilirler.
- İlk teklif aşamasından sonra vatandaşlar belirli tekliflere destek gösterebilirler. Bu aşama bir hafta sürmekte ve vatandaşların kaç farklı öneriyi destekleyebilecekleri konusunda sınırlama bulunmamaktadır. Teklifler daha sonra puanlara göre sıralanır ve web sitesinde öncelik sırasına göre yerleştirilir.
- Destek aşamasının tamamlanmasının ardından yerel idare tüm teklifleri toplar ve bir iç değerlendirme süreci başlatılır. Bu dört aylık süreçte tekliflerin uygulanabilirliği ve bütçeleri değerlendirilir.
- Dört ayın sonunda yerel idarenin uygulanabilir ilan ettiği tekliflerin her biri tahmini bütçeleriyle beraber platformda yayınlanır.
- Son aşamada ise, 16 yaşından büyük ve Madrid'de ikamet eden vatandaşlar platformda yer alan projeleri oylarlar. Seçmenler, şehrin geneli ve 21 ilçeden herhangi birisi için oy kullanabilirler. Madrid'in katılımcı bütçeleme platformunda da uygulanan projelerin son durumları izlenebilmektedir.

Madrid'de katılımcı bütçelemeye ilk yıl 60 milyon Euro ayrılmışken, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında 100 milyon Euro ayrılmıştır. Kent ölçeğindeki projeler için 30 milyon Euro, 21 ilçe için ise 70 milyon Euroluk bütçe tahsis edilmiştir. Evsizler ve dışlanmış kişilerle dayanışma projelerine ayrı bir bütçenin aktarımı öncelikli bir uygulama haline gelmiştir. Süreç ilk başta sadece Decide Madrid üzerinden ilerlerken, sonraları yüz yüze görüşmelere ihtiyaç duyulmuş ve hibrit süreçler oluşturmak için gayri resmi girişimlerde bulunulmuştur. Madrid'i bisiklet dostu bir kente dönüştürmeye çalışan bir grup, en aktif kolektiflerden biri olarak bu girişimlere öncülük etmiştir (Blanco ve Bjørn, 2022: 7-8). Ancak Decide Madrid platformunda kolektif yapılar teklif sunamamakta ve oy kullanamamaktadır. Bu fonksiyonlar bireysel bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, geleneksel katılımın paydaşlarına daha az bir rol atfedilmesi,

katılımın devamlılığı için risk taşımaktadır. Çünkü, “ağ bağlantılı bireycilik teorisi¹⁵ (networked individualism theory)”ne göre çevrimdışı katılımcılar, çevrimiçi katılımcılara göre daha fazla kararlı ve dayanışmacı bir tutumda katılım sağlamaktadırlar (Royo vd., 2020: 15).

2.3. Türkiye’de E-katılımcı Bütçeleme: “Komşu Meclisi” Platformu¹⁶

E-katılımcı bütçeleme Türkiye’de ilk defa Antalya’nın Muratpaşa ilçesinde 21.02.2020 tarihinde “www.komsumeclisi.com” sitesi üzerinden uygulanmaya başlanmıştır. Komşu Meclisi ismi verilen e-katılımcı bütçeleme uygulaması hibrit olarak değil, sadece dijital ortamda hayata geçirilmiştir.

Bu sistemde ilçe sakinlerinin her biri “komşu” sıfatını taşımaktadır. İlçe sakinleri, site üzerinde kişisel bilgilerini kullanarak ve telefonlarına gelen kısa mesaj ile kimliklerini doğrulayarak üyelik başvurularını tamamlayabilmektedir. Böylelikle, platforma trol nitelikli sahte üyelerin girmesi engellenerek gerçek ilçe sakinlerine yer verilmesi sağlanmıştır. Üyeliklerini tamamladıktan sonra ilçe sakinlerinin karşısına katılım gösterebildikleri ve mahalleler hakkında bilgi edinebildikleri beş adet başlık çıkmaktadır. Bu başlıklar; “Oylama”, “Mahalle Meclisleri”, “Forum”, “Bir Fikrim Var” ve “Dayanışma Sistemi” olarak sıralanmaktadır.

Komşu Meclisi’nde şu ana kadar bütçeye ilişkin toplamda beş oylama gerçekleştirilmiştir. Muratpaşa Belediyesi’nin 2021, 2022, ve 2023 yıllarının mali bütçeleri “kabul ediyorum” ve “kabul etmiyorum” şeklindeki iki seçenek ile komşuların onayına sunulmuştur. Ayrıca 2021 yılı için ilk olarak 10 milyon TL, daha sonra ise 9 milyon TL’lik ek bütçe ayrılmıştır. Ayrılan ilk ek bütçe oylamasında vatandaşlara “asfalt ve kaldırım çalışmaları”, “temizlik hizmetleri”, “kültür ve sanat etkinlikleri” vb. gibi 8 hizmet alanından iki tanesini seçme hakkı tanınmıştır. İkinci ek bütçe oylamasında ise, 8 hizmet alanına “pandemi bütçesi” adı altında bir başlığın eklenmesiyle 9 adet hizmet türü oylamaya sunulmuştur.

Çalışmanın devamında, Komşu Meclisi platformunu incelemek ve yukarıda saydığımız site fonksiyonlarını açıklamak üzere bahsi geçen web sitesinin doküman analizi gerçekleştirilecektir. Bunun yanında, Türkiye’nin ilk e-katılımcı bütçeleme deneyimini tanımak, anlamak ve sorgulamak üzere Muratpaşa Belediyesi çalışanlarıyla gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler sunulacak ve yorumlanacaktır.

¹⁵ Vatandaşların e-katılım kapsamındaki davranışları, insanların çevrimiçi sosyal ilişkiler sisteminde nasıl bağlantı ve iletişim kurduğunu inceleyen ağ bağlantılı bireycilik teorisiyle açıklanabilir. Ağ bağlantılı bireycilik, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için çok sayıda kişiselleştirilmiş ve değişken ağ ve kimlikler yaratıp yönettiği ‘yeni bir sosyallik modelini’ tanımlar. Bu teoriye göre, insanlar birçok gruba katılma eğilimindedirler, ancak bunlardan herhangi birine düşük seviyede bağlılık gösterirler. Daha fazlası için bkz. Rainie ve Wellman, 2012.

¹⁶ “Komşu Meclisi” uygulamasıyla ilgili bu başlıktaki veri ve kaynaklara <https://komsumeclisi.com/icerik/5> (erişim tarihi: 02.10.2022) adresinden ve Muratpaşa Belediyesi’nin resmi web sitesi ile video paylaşım kanalları üzerinden ulaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM, BULGULAR VE YORUM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma deseni örnek olay incelemesi olan bu çalışmada, bütünüyle nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda, doküman incelemesi ve yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemlerine başvurulacaktır. Çalışmanın ilk ayağı ve temel veri kaynağı Komşu Meclisi'nin internet sitesinin incelenmesidir. Muratpaşa Belediyesi çalışanları ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ikincil veri kaynağını oluşturmakta ve Komşu Meclisi'nin nasıl işlediğini ve arka planını anlama noktasında tamamlayıcı bir kaynak konumundadır. Görüşmelerden alınan veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenecektir.

3.1.1. Örnek Olay İncelemesi

Türkçe alanyazında durum çalışması, vaka çalışması, olay incelemesi gibi adlandırmaları da bulunan ve İngilizcedeki karşılığı “case study” olan örnek olay incelemesi, araştırmacının çoklu bilgi kaynakları (gözlem, görüşme, görseller-işitseller, doküman, rapor, vs.) aracılığıyla bir veya birden fazla durumu derinlemesine incelediği, durumların veya duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel araştırma metodolojisi içerisindeki desen türüdür. Örnek olay incelemesi, betimsel araştırma yöntemleri arasında yer almakta ve genelde psikoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri ve siyasal bilimler gibi sosyal bilimler alanlarında kullanılmaktadır (Creswell, 2013: 97).

Ağırlıklı olarak “nasıl” ve “neden” sorularına odaklanıldığı örnek olay incelemeleri özel bir durumun belirlenmesiyle başlar. Bu özel durum; birey, grup, kuruluş, ortaklık, -daha az somut olarak- bir ilişki, bir karar alma süreci veya belirli bir program/proje olabilir. Vakalar ve durumlar çeşitlilik gösterebilmekte ve kapsamlı olabilmektedir. Burada önemli nokta, vakaların veya durumların özel bir zaman ve mekan gibi belirli parametrelerle sınırlanabiliyor ve tanımlanabiliyor olmasıdır. Bu kapsamda, tek bir durum seçilebildiği gibi, karşılaştırma yapılabilmesi için çoklu durumlar da tanımlanabilir. Araştırmacı her bir durumu/vakayı incelemek adına temalar veya konular belirleyebilir. Dolayısıyla, örnek olay incelemesinin bulgular bölümü hem bir vakanın betimlenmesini hem de araştırmacının ortaya çıkardığı tema veya konuları içerecektir. Örnek olay incelemeleri, genellikle araştırmacının durum(lar)dan ulaştığı çıkarımlar veya bir model ile sonuçlanır (Creswell, 2013: 98-99). Bu çalışmada ise,

Muratpaşa Belediyesi tarafından uygulanan “Komşu Meclisi” adlı e-katılımcı bütçeleme uygulaması örnek olay olarak incelenmiştir.

3.1.1.1. Doküman İncelemesi

Doküman incelemesi, araştırmak istenen olgu veya olgular hakkında enformasyon içeren basılı ve elektronik (bilgisayar tabanlı ve internetten erişilebilir) materyallerin incelenmesi, sorgulanması ve değerlendirilmesidir. Doküman incelemesi yöntemi, alanyazında genelde diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı rolündedir. Ancak kendi başına bir yöntem olarak da kullanılabilir. Doküman çeşitleri arasında; kitaplar, dergiler, mektuplar, gazeteler, röportajlar, anılar, istatistikler, yasal metinler, kamu kayıtları, fotoğraflar, resimler, filmler, videolar, istatistikler, vb. yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189-190). Günümüzde, tüm bunların yanında çevrimiçi kaynakların da doküman incelemesinde veri olarak kullanıldığı görülmektedir. İnternet tabanlı ortamlardan elde edilen bilgi ve belgeler, hem kamu ve özel sektörün dijitalleşmesi hem de ucuz ve kolay ulaşılabilir olması gibi sebeplerle araştırmacı için önemli bir kaynak haline gelmiştir. E-postalar ve e-posta listeleri, sohbet odaları, bloglar, internet (web) siteleri ve sosyal medya platformları bahsi geçen veri türlerine örnektir (Sak vd., 2021: 231). İnternet siteleri, bloglar, forumlar gibi veri kaynakları önceden oluşturulmuş ve birikmiş veriye sahip olabilecekleri gibi, belirli bir durumu, olayı, olguyu veya kişileri araştırmak amacıyla özel tasarlanarak da yaratılabilir. Önceden birikmiş, kamuya açık ve kullanıma/incelenmeye hazır verilere sahip olan internet araştırmaları “ikincil araştırma” veya “pasif analiz” olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 225-226). Bu çalışmanın üzerine eğildiği internet sitesi de halihazırda var olan bir internet sitesi olduğu için pasif analiz kapsamında incelenecektir.

Muratpaşa Belediyesi tarafından 21.02.2020 tarihi itibarıyla faaliyete geçirilen “Komşu Meclisi” adlı platform, yerel demokrasinin geliştirilmesi amacını taşıyan bir e-demokrasi platformu olarak, “www.komsumeclisi.com” adresli internet sitesi üzerinden uygulanmaya başlamıştır. Biz de çalışmanın amacına ışık tutacağı düşüncesiyle, bu internet sitesinin analizini yapmayı, yorumlamayı ve platformun fonksiyonlarını saptayarak katılımcı bütçeleme uygulaması sürecini öğrenmeyi ve anlamayı hedefliyoruz. Ayrıca, Komşu Meclisi’nin internet sitesinin incelenmesi, dünyadan vermiş olduğumuz e-katılımcı bütçeleme örnekleri ile Komşu Meclisi’nin fonksiyonlarının karşılaştırılabilmesi ve değerlendirilebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Doküman incelemesi, standart bir formata sahip değildir. Yapacak olduğumuz internet sitesi incelemesinin de belirli bir standardı yoktur. Bu doğrultuda bahsi geçen internet sitesinin,

vatandaşları e-katılımcı bütçelemeye nasıl dahil ettiği aktarılmaya çalışılacaktır. Site üzerinde yer alan “oylama”, “mahalle meclisleri”, “forum”, “bir fikrim var” ve “dayanışma sistemi” bölümleri e-katılımcı bütçelemenin işleyişi doğrultusunda açıklanacak ve yorumlanacaktır. Ayrıca, internet sitesine ek olarak, Komşu Meclisi uygulaması ile ilgili daha fazla bilgiye ulaşabilmek için Muratpaşa Belediyesi’nin resmi internet sitesi ve video paylaşım kanallarından da yararlanılacaktır.

3.1.1.2. Yarı-yapılandırılmış Görüşme

Bu çalışmada, doküman incelemesinin yanında, nitel araştırma yönteminin bir diğer veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme tekniği de kullanılacaktır. Görüşme tekniğinin kullanılması; e-katılımcı bütçeleme uygulayıcılarının algı ve deneyimlerini, uygulama evresindeki karşılaştıkları zorlukları birincil ağızdan öğrenme fırsatı sunacaktır. Örneklem grubu başta, doyuma ulaşılacağı varsayımı içerisinde, 10 ila 15 belediye çalışanı olarak planlanmıştır. Ancak, Kartopu Örneklem Yöntemi ile araştırılan konuya doğrudan taraf olan ilgili kişi sayısının 4 olduğu belirlenmiştir. Bu sebeple, 4 kişi ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenecektir. Çalışma kapsamında, uygulamanın diğer paydaşı olan kullanıcılar, yani Komşu Meclisi’ne katılım gösteren ilçe sakinleri örneklem grubuna dahil edilememiştir. Bunun nedeni; kullanıcı kimliklerinin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizli tutulmasıdır. Ayrıca, geniş bir hedef kitlesi olan uygulamanın kullanıcılarına fiziksel olarak ulaşmak da oldukça zordur. Bu yüzden örneklem grubu, uygulayıcılar ile sınırlı kalmıştır.

Betimsel analiz yaklaşımında toplanan veriler daha önceden belirlenen temalar doğrultusunda özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, bireylerin görüşme veya gözlem yoluyla elde edilen görüşlerine doğrudan alıntı biçiminde sıkça yer verilir. Bu yaklaşımda temel amaç, ulaşılan bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. İlk önce veriler, sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Daha sonra ortaya konulan betimlemeler açıklanır, yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri incelenir ve birtakım sonuçlara varılır. Bu bağlamda betimsel analizin dört aşaması bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239-240):

1. **Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma:** Araştırmanın kavramsal çerçevesinden, araştırma sorularından veya yapılan gözlem ya da görüşmelerden yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı bu çerçeveye göre belirlenir.
2. **Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi:** Bu aşamada, oluşturulan çerçeveye göre sağlanan veriler okunur, tanımlama amacıyla seçilir ve anlamlı bir biçimde bir

araya getirilerek düzenlenir. Bazı veriler bu çerçeveye uymuyorsa dışarıda bırakılabilir veya önemli olmayabilir. Ayrıca bu aşamada doğrudan alıntılar, daha sonra sonuçların yer alacağı kısımda kullanılmak üzere seçilir.

3. **Bulguların tanımlanması:** Düzenlenen verilerin tanımlandığı aşamadır. Ayrıca veriler doğrudan alıntılar ile desteklenir. Burada verilerin kolay anlaşılabilir ve okunabilir bir dille açıklanmasına dikkat edilmelidir, gereksiz tekrarlardan kaçınılmalıdır.
4. **Bulguların yorumlanması:** Bu aşamada tanımlanan bulgular açıklanır, ilişkilendirilir ve anlamlandırılır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulur ve gerektiği takdirde farklı olgular arasında karşılaştırma yapılabilir.

Bir sonraki başlıkta Komşu Meclisi uygulamasına yönelik bulgular sunulacak ve bu bulgular sonuç bölümünde değerlendirilecektir.

3.2. Bulgular

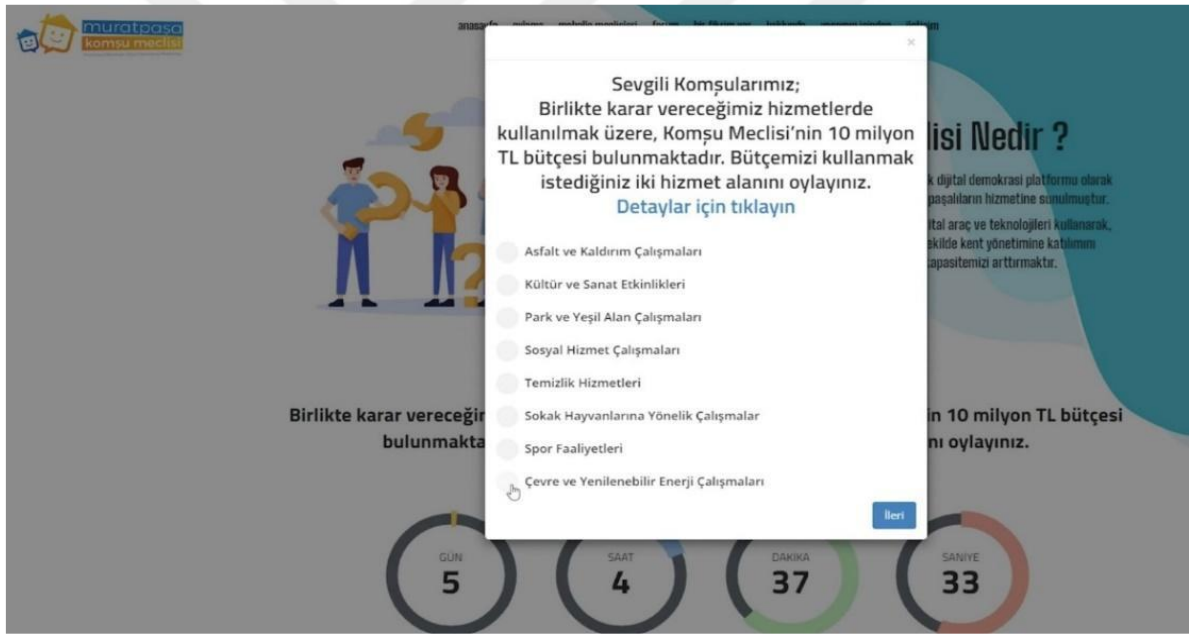
3.2.1. Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Komşu Meclisi uygulaması, 21.02.2020 tarihi itibarıyla “www.komsumeclisi.com” adresi üzerinden hizmete başlamıştır. Uygulama faaliyete geçmeden önce ilgili alanyazın ve dünya örnekleri belediye yetkilileri tarafından incelenmiştir. Bu bağlamda özellikle Reykjavik (İzlanda), Madrid (İspanya) ve Paris (Fransa) katılımcı bütçe uygulamaları dikkate alınmıştır. Uygulama, Muratpaşa Belediyesi Halkla İlişkiler Müdürlüğüne bağlı Dijital Medya Ekibi ile Bilgi İşlem Müdürlüğüne bağlı bir yazılımcı tarafından yürütülmektedir. Platforma, MERNİS adreslerinin esas alınmasıyla, Muratpaşa ilçesinde yaşayan ve çevrimiçi olarak üyeliğini gerçekleştiren vatandaşlar dahil olabilmektedir.

Üyeliklerini tamamladıktan sonra ilçe sakinlerinin karşısına beş ayrı alanda katılım sağlayabilecekleri başlıklar çıkmaktadır. Bu başlıklar; “Oylama”, “Mahalle Meclisleri”, “Forum”, “Bir Fikrim Var” ve “Dayanışma Sistemi” olarak sıralanmaktadır.

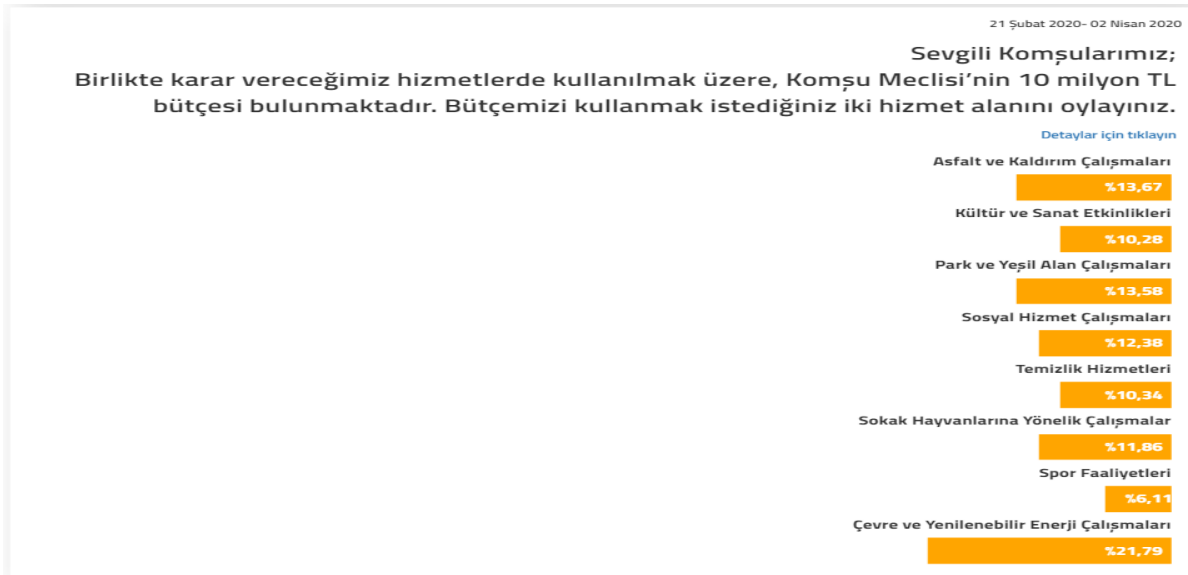
- **Oylama:** Bu sayfa, kent ile ilgili bazı proje, uygulama ve diğer konular hakkındaki kararların, komşuların oylamasına sunulması amacıyla tasarlanmıştır. Komşu Meclisi’nde oy kullanma yaşının 13 olarak belirlenmesiyle çocuklara ve gençlere de katılım olanağı sunulması, uygulamanın, demokrasi bilincinin çocuk yaşlardan itibaren geliştirilerek geleceğe aktif vatandaşlar hazırlama amacı taşıdığını göstermektedir. Daha önce de bahsettiğimiz üzere, Komşu Meclisi’nde şu ana kadar bütçeye ilişkin toplamda beş oylama gerçekleştirilmiştir. Muratpaşa Belediyesi’nin 2021, 2022,

ve 2023 yıllarının mali bütçeleri “kabul ediyorum” ve “kabul etmiyorum” şeklindeki iki seçenek ile komşuların onayına sunulmuştur. Geri kalan iki oylama ise, belediyenin ayırdığı ek bütçe oylamalarıdır. 21 Şubat 2020 – 2 Nisan 2020 tarihleri arasındaki ilk oylama, 10 milyon TL’lik ek bütçenin hangi hizmet alanları için kullanılacağını komşuların belirlemesiyle gerçekleşmiştir. Komşulara, belediye tarafından belirlenen sekiz farklı hizmet alanından iki tanesine oy kullanabilme hakkı tanınmıştır. Seçim sonucunda en çok oyu alan hizmet alanı “Çevre ve Yenilenebilir Enerji Hizmetleri” olmuştur. Yaklaşık 8 ay sonra, yine 2021 yılı için ikinci bir ek bütçe oylaması yapılmıştır. Bu oylamada, 8 hizmet alanına “pandemi bütçesi” adı altında bir başlığın eklenmesiyle 9 adet hizmet türü oylamaya sunulmuştur. Oy kullanma ekranı Görsel 1.’de, oylama sonucu ise Görsel 2.’de gösterilmiştir.

Görsel 3. 1. Komşu Meclisi Oy Kullanma Ekranı

Kaynak: Görsele belediyeden ulaşılmıştır.

Görsel 3. 2. Komşu Meclisi Oylama Sonucu Görüntüleme Ekranı

Kaynak: <https://www.komsumeclisi.com/oylama>. (erişim tarihi: 20.10.2022).

- **Mahalle Meclisleri:** İlçedeki 55 mahallenin her birinin ayrı ayrı meclisinin bulunduğu “Mahalle Meclisleri” sayfasında, komşular kendi mahalle meclisinin doğal üyesi sayılmakta ve sadece kendi mahalleleri için oy kullanarak mahallelerinin geleceği hakkında karar alabilmektedirler. Ayrıca bu sayfada, her bir mahallenin muhtar ve belediye tarafından yapılan yatırımların bilgilerine ulaşılabilir.

Altındağ Mahalle Meclisi [detay](#)

 Altındağ Mahallesi Muhtarı
Emin GÖNÜLDÜŞTÜ
Altındağ Mah. 167 Sokak
0(242) 241 40 85
[Mahalle yatırımlarını görüntüleyin](#)

Bahçelievler Mahalle Meclisi [detay](#)

Balbey Mahalle Meclisi [detay](#)

Barbaros Mahalle Meclisi [detay](#)

Bayındır Mahalle Meclisi [detay](#)

Cumhuriyet Mahalle Meclisi [detay](#)

Çağlayan Mahalle Meclisi [detay](#)

Çaybaşı Mahalle Meclisi [detay](#)

Demircikara Mahalle Meclisi [detay](#)

Görsel 3. 3. Komşu Meclisi “Mahalle Meclisleri” Sayfasının Görüntüleme Ekranı

Kaynak: <https://www.komsumeclisi.com/mahalle-meclisleri>. (erişim tarihi: 20.10.2022).

- **Forum:** Bu sayfada oylamaya ilişkin konular, komşular tarafından en az üç gün boyunca tartışılmaktadır. Komşulara tartışma ve görüş bildirme olanağı sunulan bu sayfada; onur kırıcı, toplumsal dayanışmayı ve barışı zedeleyecek ifadeler yer verilmemektedir.

anasayfa	oylama	mahalle meclisleri	forum	bir fikir var	hakkında	dayanışma sistemi	yaşamın içinden	iletişim
10 milyonluk bütçenin ne şekilde kullanılmasını istersiniz ?								
Başlatan OĞUZHAN BAKIR		13 Şub 2020 10:13 Asfalt ve Kaldırım Çalışmaları - Doğalgaz çalışmaları nedeniyle Muratpaşa'mızın asfalt alt yapısı tahrip oldu. - Sokaklarımızı hızla kaliteli asfaltla buluşturmak için 2016 yılında Asfalt Üretim Tesisi'mizi hizmete açtık. - Kentimizin asfalt altyapısını yüzde 86 oranında yeniledik. Kültür ve Sanat Etkinlikleri Muratpaşa'mızın kültür ve sanat yaşamına yeni bir soluk getiren Türkmen Soray Kültür Merkezi'mizi hizmete açtık. Muratpaşa'mızda 19 branşta hobi, 10 branşta müzik, 20 branşta meslek ve sanat kursları ile komşularımıza hizmet veriyoruz. Gelenekselleşen Festival ve Etkinliklerimiz Uluslararası Kaleiçi Oldtown, Uluslararası Antalya Gitar Festivali, Antalya Edebiyat Günleri, Teknoloji ve Drone Festivali, Muratpaşa Çocuk/Genç Bale Festivali, Muratpaşa Çevre Festivali, Yöresel Lezzet Günleri / Komşu Buluşması, Üreten Eller Festivali, Muratpaşa Kadın Kooperatifi Festivali, Yörelere Renkler Festivali, Yılbaşı Çarşısı Park ve Yeşil Alan Çalışmaları 34 dönüm üzerine son teknolojiyle kurduğumuz Bitki Üretim Tesisimiz, Muratpaşa'mızda 1 milyon 625 bin 982 metrekare park alanı, 707 parkımız hizmet veriyor. Sosyal Hizmetler - Muratpaşa'mızı 41 bin 693 kişiyi kapsayan sosyal hizmet ağıyla ördük. 5 Yaşlı Evi - 5 Sosyal Kır - 3 Etiler Merkezi - Üniversiteye Hazırlık Kursu - 2 Komşu Evi - Sosyal Yardım Merkezi - Evde Bakım Hizmeti - Kız Öğrenci Yurdu - 3 Çamaşırhane - Aşevi - Ambulans ve Hasta Nakil Hizmeti - Robotik Kodlama Eğitimi - ODTÜ Gençlik Merkezi - Engelsiz Kafe ve Yaşam Merkezi Temizlik Hizmetleri - Patenti belediyemize ait, tamamen öz kaynaklarla üretilen Hidrolik Sistem Yer Altı Çöp Konteyneri Projesi yaklaşık 6 yıldır hizmet veriyor. Muratpaşa'mızda 3710 çöp konteynerini yer altına aldık.						

Görsel 3. 4. Komşu Meclisi "Forum" Sayfasının Görüntüleme Ekranı 1

Kaynak: <https://www.komsumeclisi.com/Forum/Detay?page=13&konuid=529ee594-cb66-4aa2-9e23-a266abe127d9>. (erişim tarihi: 20.10.2022).

Cevaplayan MUAMMER SESLİ		05 Eyl 2020 02:45 Meltemde Perşembe günü (İl Millî Eğitim Müdürlüğü karşısında) pazar kuruluyor. Aynı gün Güvenlik Mahallesinde de pazar kuruluyor. Cumartesi günü kurulsu dsha işi olacak. Selamlarım!
Cevaplayan DEMET ÇİFÇİ		05 Eyl 2020 08:47 Tüm orta refüjlar, parklar ve bina bahçelerine meyve ağaçları dikilmesi ve herkesin bu konuda teşvik edilmesi. Ceviz, narenciye vb. bölge iklimine uygun tarımsal ürünler. yaşanan pandemi ile birlikte sürecin belirsizliği temiz gıda ulaşımı daha ciddi riskler oluşturabilir hem halkımız vitaminli besinlere en azından ücretsiz ulaşabilir. İhtiyaç fazlası besinler aş evinde değerlendirilebilir.
Cevaplayan NERMIN KORKUT		05 Eyl 2020 15:19 Pandemi süresi ve ülkenin iyi yönetilemediği bu süreçte dolayısıyla işsizlik,yoksulluk en yüksek seviyede.İşte bu nedenle belediyemiz imkanları ölçüsünde ihtiyaç sahiplerine destek vermesi en iyi çalışma olacağını düşünüyorum. Ayrıca eğitimle ilgili çocuklarımızda etüt merkezlerinde pandemi önlemleri alınarak destek vermeniz çok faydalı olur.Parası olan bir şekilde eğitimden geri kalmıyor. Bizde imkanı kısıtlı olanlara destek olabiliriz diye düşünüyorum. Teşekkürler.
Cevaplayan DİJİTAL MEDYA EKİBİ		09 Eyl 2020 16:31 Nermin Hanım merhaba, kentimizi birlikte yönetmek üzere belirttiğiniz görüş ve önerileriniz için çok teşekkür ederiz. Yukarıdaki faaliyet açıklamaları ve 2021 hedefimizde de belirttiğimiz gibi, 35.000 öğrencimizin faydalandığı online eğitim sistemimizden, pandemi süreciyle birlikte 50.000 öğrencimiz faydalanacak. Eğitimde fırsat eşitliği sağlamak üzere çalışmalarımız devam edecek. Selamlar.

Görsel 3. 5. Komşu Meclisi "Forum" Sayfasının Görüntüleme Ekranı 2

Kaynak: <https://www.komsumeclisi.com/Forum/Detay?page=13&konuid=529ee594-cb66-4aa2-9e23-a266abe127d9>. (erişim tarihi: 20.10.2022).

- **Bir Fikrim Var:** Tüm komşular, “Bir Fikrim Var” sayfası üzerinden ilçeye ilgili projelerini, düşüncelerini ve önerilerini iletebilme şansına sahiptir. Projeler, fikirler ve öneriler öncelikle Abdullah Sevimçok Sivil Toplum ve İnovasyon Merkezi’ne (ASSİM) iletilmektedir. Projelerin uygulanabilirliği ASSİM’de değerlendirildikten sonra belediye encümenine gönderilmektedir. Belediye encümeninin onayıyla projeler Komşu Meclisi’nde oylamaya sunulmaktadır.

Görsel 3. 6. Komşu Meclisi “Bir Fikrim Var” Sayfası Görüntüleme Ekranı

Kaynak: Görsel, belediyenin Komşu Meclisi uygulamasının tanıtım sunumundan alınmıştır.

- **Dayanışma Sistemi:** Covid-19 salgını sürecinde Komşu Meclisi platformuna “Dayanışma Sistemi” başlıklı bir sayfa daha eklenerek yeni bir hizmet alanı oluşturulmuştur. Tüm dünyayı saran Covid-19 salgınının, ekonomide durgunluk yaratarak halk üzerinde geçim sıkıntılarına yol açması sonucunda eklenen bu yeni hizmetin, ekonomik olumsuzluklardan etkilenen komşulara destek olarak gıda paketleri ve alışveriş çekleri sağlama amacı taşıdığı görülmektedir. Dayanışma Sistemi’nde belediyenin yardım alan ya da yardım eden bir konumda olmadığı belirtilerek, yardımseverler ile ihtiyaç sahiplerini buluşturan platformun sahibi konumunda olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca hassasiyet arz eden bu sayfada, ihtiyaç sahiplerinin isimlerine onları ifşa etmeyecek biçimde tasarlanmasıyla yer verilmiştir.

muratpaşa komşu meclisi ana sayfa oylama mahalle meclisleri forum bir fikir var hakkında dayanışma sistemi yaşamın içinden iletişim

*"Sevgili komşularımız;
İçinde bulunduğumuz bu zor günlerde birliğimizi, beraberliğimizi ve
komşuluğumuzu daha da pekiştirmek üzere Komşu Dayanışma
Sistemi'mizi (KDS) hizmete açtık. "*

Yardıma ihtiyacım var **Yardıma bulunmak istiyorum**

İhtiyaç Sahibi Komşularımız

- 0*****A***** komşumuz, 13 Nisan 2022'de Komşu Dayanışma Sistemi'mizden destek almıştır.
- G****M*****G**** komşumuz, 06 Nisan 2022'de Komşu Dayanışma Sistemi'mizden destek almıştır.
- T****K****C**** komşumuz, 23 Mart 2022'de Komşu Dayanışma Sistemi'mizden destek almıştır.
- V****E**** komşumuz, 19 Mart 2022'de Komşu Dayanışma Sistemi'mizden destek almıştır.
- N****P**** komşumuz, 25 Haziran 2021'de Komşu Dayanışma Sistemi'mizden destek almıştır.
- M*****E****B***** komşumuz, 16 Haziran 2021'de Komşu Dayanışma Sistemi'mizden destek almıştır.

Destek Olan Komşularımız

- Seval ayhan, 06 Eylül 2022'de komşularımıza toplam 100 TL tutarında destek olmuştur.
- Nuray Mayadağ, 25 Nisan 2022'de komşularımıza toplam 464,7 TL tutarında destek olmuştur.
- Sait İŞIKLI-Naciye İŞIKLI, 24 Nisan 2022'de komşularımıza toplam 154,9 TL tutarında destek olmuştur.
- mahmur oduncuoğlu, 21 Nisan 2022'de komşularımıza toplam 154,9 TL tutarında destek olmuştur.
- Mehmet Şuhdi Alparslan, 20 Nisan 2022'de komşularımıza toplam 154,9 TL tutarında destek olmuştur.
- Ahmet Alparslan, 19 Nisan 2022'de komşularımıza toplam 774,5 TL tutarında destek olmuştur.

Görsel 3. 7. Komşu Meclisi "Dayanışma Sistemi" Sayfası Görüntüleme Ekranı

Kaynak: <https://www.komsumeclisi.com/dayanisma-sistemi>. (erişim tarihi: 20.10.2022).

Komşu Meclisi'nin platform üzerindeki yönergesine göre sahip olduğu diğer ilkeler ve nitelikler şunlardır:

- Muratpaşa Komşu Meclisi Türkiye'nin ilk dijital demokrasi platformudur.
- Muratpaşa İlçesi sınırları içinde ikamet eden tüm vatandaşlar, Komşu Meclisi'nin doğal üyesidir.
- Komşu Meclisi'nde tüm komşular eşit oy hakkına sahiptir.
- Komşu Meclisi'nde oylamaya tabi olan konular ilan edildikten sonra Meclis Forumu'nda minimum üç gün tartışılır. Üyelerin talebi doğrultusunda tartışma süresi oylamaya tabi tutularak uzatılabilir.
- Oylanacak konu üç günün sonunda oylamaya açılır. Oylama süresi önceden duyurulur.
- Oylama sonuçları hukuki gereklilik halinde Muratpaşa Belediye Meclisi'ne, Komşu Meclisi'nin önerisi olarak sunulur.
- Komşu Meclisi'ne katılımcı bütçe yönetimini sağlamak için, her yıl belediye bütçesinin mali dengeleri gözetilerek bütçe aktarımı yapılır. Aktarılan bütçe miktarı her yılın ağustos ayında duyurulur.
- Komşu Meclisi bütçesinin hangi hizmet alanlarında kullanılacağı ağustos ayında oylamaya sunulur.
- Komşu Meclisi'nin tüm üyeleri dijital katılım bildirgesini benimser ve katılımcı demokrasiyi güçlendirmek üzere yaşama geçirir.

3.2.2. Betimsel Analizden Elde Edilen Bulgular

Bu başlık altında, doküman analizi ile ulaşılamayan bazı bilgileri ortaya çıkarma ve Komşu Meclisi uygulamasını daha yakından tanıma amacıyla uygulayıcılar ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilecektir. Görüşmelerde, iyi ve sürdürülebilir bir katılımcı bütçeleme modelini ortaya koyma hedefi çerçevesinde, Komşu Meclisi uygulamasının eksikliklerini ortaya çıkaracak sorular sorulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler Muratpaşa Belediyesi binasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veri seti kuramsal ve anlam boyutlarında incelenerek araştırmacının kendisi tarafından temalaştırılmıştır. Bu bağlamda Komşu Meclisi, belirlenen on tema altında açıklanacaktır.

3.2.2.1. Görünürlük ve Tanınırlık

Bu tema, katılımcı bütçeleme uygulamasının tanıtım kampanyalarını, halka duyurma ve ulaşmasını sağlama kanallarını açıklamaktadır. Uygulamaya dahil edilecek hedef kitlenin uygulamadan haberdar olması ve uygulama hakkında anlaşılır bir şekilde bilgilendirilmesi, katılımcı bütçelemenin özünü oluşturan “katılım” eylemini kapsamlı kılmak adına atılması gereken en önemli ilk adımdır. Daha önceki bölümde gösterdiğimiz dünya örneklerinde yüksek katılım oranlarına ulaşan uygulamalar, katılımcı bütçelemeyi hem çevrimiçi hem de çevrimdışı pek çok farklı kanal yoluyla ve çeşitli yöntemlerle tanıtım faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla bunu öğrenmek adına sorduğumuz “Komşu Meclisi uygulamasının görünürlüğü ve tanınırlığı için ne tür çalışmalar yaptınız ve yapıyorsunuz, bu çalışmalar yeterli oluyor mu?” sorusuna verilen cevaplar, bu tema altında toplanmıştır. Katılımcıların cevapları şu şekildedir:

K1 “Komşu Meclisi’nin ilk bir lansman yaptık zaten tanıtımı için. Belediye başkanımız lansmanda bütün sivil toplum örgütleri, işte dernekler, muhtarlar, siyasi partiler, mahalle temsilcileri yani demokrasinin bileşeni olan kim varsa, vatandaşlarımız, gazeteciler hepsi çağrılıp bir sunum yapıldı. İlk bir tanıtım lansmanı yaptık. Onun ardından, bizim belediyemize ait yine kentin farklı noktalarında bulunan outdoor billboardlara bilgilendirme ve duyuru panelleri çıkıldı. Onun dışında, sosyal medya kampanyası ağırlıklı olarak yürütüldü. Çünkü zaten sonuç itibarıyla internette olan bir şey, dijital olan bir şey. Belediyenin ve başkanın sayfalarından; Instagram’dan, Twitter’dan, Facebook’tan reklam çalışması yapıldı. Sponsorlu görseller yapıldı. Nasıl kullanılacağını anlatan kullanım videoları hazırlandı, onlar dağıtıldı. Aynı zamanda bunlar web sitesinde de halen var. Girdiğiniz zaman yönergelere, nasıl kullanacaksınız vs. gibi o şekilde çalışmalar devam ediyor.”

K2 “Şöyle; web sitemiz üzerinde, sosyal medya üzerinde ciddi çalışmalar yapıyoruz. Banner’lar hazırlanıyor, duyurular hazırlanıyor, SMS’ler atılıyor bu işle ilgili, konuyla alakalı. Reklamlarla da destekleniyor.”

K3 “İlk başladığımızda ciddi bir billboard ve PR çalışması yaptık. Billboardlarda duyurduk, sosyal medyada duyurduk, sponsorlu şeyler verdik. Yani kişileri işin içine çekmek için. Sadece Muratpaşa’da yaşayan kişiler gelip oylama yapabiliyorlar. Bunun tabi duyurulması için tanıtım videoları çekildi, sosyal medyada döndü.

Nasıl girip oy kullanacaklarını belirten küçük küçük videolar... muhtarları çağırdık, elli beş muhtar geldi onlara da anlattık nasıl bir proje olacağını. Sonra zaten duyuruyu yapıp ondan sonra zaten açtık oylamaya.”

Alınan yanıtlardan görüldüğü üzere, birçok paydaşın dahil edilmesiyle Komşu Meclisi'nin fiziksel ortamda tanıtımı yapılmıştır. Billboard gibi çeşitli reklam kanalları aracılığıyla da tanıtımı desteklenmiştir. Bunun yanında, çevrimiçi tanıtım kampanyalarına da yer verildiği ve bunlara daha fazla ağırlık verildiği görülmektedir. Hazırlanan tanıtım içerikleri basılı broşür, afiş, kitapçık, vb. gibi kağıt temelli tanıtım araçları yerine, çoğunlukla video formatında sosyal medya ortamlarında dağıtılmıştır. Yine bilgisayar aracılığıyla hazırlanan görseller internet ortamında tanıtım için kullanılmıştır.

3.2.2.2. Yasallık ve Hukuki Altyapı

Katılımcı bütçeleme örneklerinde, katılımcı bütçelemenin süreçlerinin ve ilkelerinin nasıl olacağına ilişkin doğrudan katılımcı bütçelemeye özel çıkarılmış yasal düzenlemeler görülebilirken, yasal düzenlemeye tabi olmayan katılımcı bütçeleme uygulamaları da görülebilmektedir. Türkiye’de doğrudan katılımcı bütçelemeyi tasarlayan bir mevzuat bulunmasa da yerel yönetimlerin halkı kararlara ve bütçenin hazırlanmasına dahil edebilecek yasal altyapı (5018, 5393, 5216 ve 5302 sayılı Kanunlar gibi) bulunmaktadır. Bu noktada yerel idarenin istekliliği belirleyici olmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde değinildiği gibi, yerel idarenin -özellikle belediye başkanının- halkın katılımı konusundaki tutumu ve izlediği yol, katılımcı bütçelemenin gücünü etkilemektedir. Konuya halk tarafından bakıldığında ise, halkın talebi doğrultusunda başlatılan katılımcı bütçeleme girişimleri de bulunmaktadır. Örneğin Portekiz’de katılımcı bütçeleme 20 yıllık bir süreçte aşağıdan yukarıya doğru halktan başlayan bir anlayış haline gelmiştir. Katılımcı bütçelemeye ilişkin bir mevzuatı olmayan Portekiz’de uygulama geleneği oluşmuştur (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 131-132). Türkiye’de katılımcı bütçeleme için uygun bir hukuki altyapı bulunmakta ancak sınırlı sayıda uygulama örneği bulunmaktadır. Portekiz’de yerel düzeyde bütçe katılımına ilişkin bir düzenleme olmamasına rağmen daha fazla uygulama bulunmaktadır. Bu durum, her iki ülkedeki halkın ve yerel idarelerin isteklilikleriyle açıklanabilir.

Komşu Meclisi uygulamasının esasını oluşturması ve kurallarını belirlemesi açısından işleyişindeki çalışma usul ve esaslarını düzenleyen bir yönerge oluşturulmuş ve bu yönerge platforma yerleştirilmiştir. Bu yönergeyi değiştirebilme ve kaldırabilme inisiyatifi belediye başkanına aittir. Bu noktada, Belediye Kanununun 62. Maddesine göre bütçenin hazırlanması yetkisinin belediye başkanına ait olduğunu belirtmek gerekir. Belediye başkanı bütçe hazırlama yöntemini de belirleyebilen en önemli organ olarak, uygulanan katılımcı bütçelemeye istediği şekilde yön verebilir. Ancak belediye bütçesi, dolayısıyla katılımcı bütçeleden çıkan kararlar

da son kertede belediye meclisinin onayına tabiidir. Buradan hareketle, Komşu Meclisi'nde alınan kararların bir bağlayıcılığı olmadığı, vatandaşların daha çok danışılan taraf olduğu söylenebilir. Bu durumda bütçenin nihai karar vericisi olan belediye meclisi, çok paydaşlı ve katılımcı bir temele dayanan katılımcı bütçeleme zihniyetini taşımalı ve halkı bir paydaş olarak kabul etme düşüncesine yatkın olmalıdır. Zira, her ne kadar katılımcı bütçeleme uygulamaları belediye başkanı öncülüğünde hayata geçirilse de bir bütün olarak yerel idarenin yetki alanını paylaşmada veya vatandaşların yetki alanlarına girebilmeleri noktasında her zaman açık bir niyete sahip olmamaları, egemenliğini sürdüren temsili sistem gereği olağandır. Bu doğrultuda, belediye başkanının bir seçim projesi olarak hayata geçirdiği Komşu Meclisi'nin, belediye meclisi tarafından desteklenip desteklenmediğini anlamak üzere, “Komşu Meclisi projesi hayata geçirilmeden önce belediye meclisinde tartışıldı mı?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Yanıtlar şu şekildedir:

K1 “Tartışıldı.”

K2 “Tartışıldı tabii ki. Zaten başkanımızın projesiydi bu.”

K3 “Başkanımızın seçim kitapçığında vardı bu Komşu Meclisi projesi. Katılımcı bütçe aslında en büyük hayalimdi. Biz bu katılımcı bütçeyi ve aslında sadece bütçe değil, mahalle bazlı insanları yönetime katmaktı amacımız. Yani bir proje yapılacağında bir mahallede önce bir tartışılın oylanılsın, sonra ihtiyaca göre karar verilsin amaç. Biz bunu ilk başlattığımızda 2019 yılıydı yanlış hatırlamıyorsam. Mecliste tartışıldı ondan sonra meclis kararıyla kabul edildi ve öyle yürürlüğe girdi.”

Komşu Meclisi projesinin belediye meclisinden onay alarak hayata geçirildiğine ulaşılmıştır.

Katılımcı bütçelemeyi kurumsallaştırma çabasının hukuki bağlamına bakıldığında, katılımcı bütçelemeye yönelik katı yasal düzenlemelerin onun sürdürülebilirliğini tehlikeye attığı görülmektedir. Katılımcı bütçelemeyi yasal bir zemine oturturken kurumsal yapısında değişiklikler yapmak için yeterli alan bırakılması önemlidir. Bu anlamda, katılımcı bütçelemenin öğrenmeye dayalı deneysel bir sürece bağlı bir biçimde işlemesi gerekmektedir. Çok fazla kısıt veya kuralın konulması, onun yenilik ve yaratıcılık gibi konularda önünün kapanmasına neden olabilir. Bu yüzden, katılımcı bütçeleme “her şeye uyan bir model” olmamalı ve esnek kalmalıdır. Örneğin, Porto Alegre'deki aktivistler katılımcı bütçeleme sürecinin kodlanmasını istememişlerdir, çünkü bunun yaratıcılık ve yenilik potansiyelini ortadan kaldıracığını düşünmüşlerdir. Öte yandan kodlaşmama ve beraberinde doğabilecek kurumsallaşmama durumu, katılımcı bütçelemeyi belediye yönetiminin seçim sonrası değişmesiyle kırılgan hale de getirebilmektedir (OECD, 2020: 144). Bu doğrultuda, uygulayıcılara katılımcı bütçelemenin akıbeti hakkındaki algılarını öğrenmek amacıyla, “Belediye yönetiminin değişmesi durumunda Komşu Meclisi uygulamasının devamlılığı sağlanacak mı?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar şu şekildedir:

K1 “Onu bizim bilebilmemiz mümkün değil. Çünkü özü itibariyle evet devlet memuruyuz ama burası seçim ile gelinip gidilen bir yer. Yeni seçilen ne yapar ne olur bu artık onların kararı.”

K3 “Gönül ister ki devamlılığı sağlansın ama gelecek olan başkana bağlı, onun vizyonuna bağlı. Bu tamamen bir kişinin vizyonu ile ilgili bir şey. Bizim başkanın vizyonu bu konularda çok geniş. Bir sonraki süreç devam eder mi o tamamen başkana ve yönetime bağlı. Bunların hep kurumsal bir yapı üzerinden gitmesi gerekiyor, kişisel yapılar değil. Mesela ben Turunç Masa için şöyle bir şey iddia ediyorum; isterse en vizyonsuz başkan gelsin, bu saatten sonra değiştiremez, vatandaş ayaklanır. Çünkü şu anda vatandaşın aslında eli kolu ayağıdır Turunç Masa. Ben kapatıyorum Turunç Masa’yı dese, belediye yıkılır. Yerleşmiş bir şey bu, alışmış insanlar. Önemli olan bunu yerleştirebilmek.”

K4 “Bu bireysel görüş ile ilgili. Gelecek yönetime bağlı.”

Görüldüğü üzere, Komşu Meclisi’nin akıbeti oldukça belirsiz durumdadır. Bu anlayışı devam ettirmek, seçim sonrasındaki yeni belediye yönetiminin, özellikle yeni başkanın inisiyatifine bağlıdır. K3, kurumsallaşmanın önemini Muratpaşa Belediyesi’nin öne çıkan; ilçe sakinlerinin istek, öneri ve şikayetlerinin doğrudan alındığı halkla ilişkiler ve iletişim projesi “Turunç Masa” uygulaması üzerinden vurgulamıştır. Turunç Masa’nın bir ihtiyaç, alışkanlık veya gereklilik olarak görüldüğüne dikkat çekmiştir. Ancak gereklilik ve alışkanlık gibi konularda Komşu Meclisi ile ilgili birtakım yargılara ulaşmak henüz güçtür. Sonuç olarak, Komşu Meclisi’nin devamlılığını sağlayacak hukuki bir dayanak bulunmamaktadır.

Yerelde karar alma sürecine katılımı sağlama yönündeki önemli organizasyonel yapılardan biri olan kent konseylerinin katılımcı bütçeleme açısından önemi ikinci bölümde tartışılmıştı. Bu bağlamda, Belediye Kanununun 76. maddesinde düzenlenen kent konseyleri, katılımcı bütçeleme için uygun bir hukuki zeminde yer aldığından dolayı bu tema altında sorgulanmıştır. Bu bağlamda, Komşu Meclisi ile Antalya Kent Konseyi’nin bir ilişkisinin olup olmadığını öğrenmek üzere, “Kent Konseyi’nin bu uygulamada herhangi bir rolü var mı? Varsa nedir?” sorusu sorulmuştur. Cevaplar şu şekildedir:

K1 “Kent konseyinin uygulamada bir rolü yok. Kent konseyi büyükşehir belediyesinde zaten. Bizim ilçe belediyesi olarak bir bağlılığımız yok.”

K3 “ Yok. Bizim Muratpaşa’nın kent konseyi yok zaten. Bir tane Antalya Kent Konseyi var. O sürece dahil olmadı. Olmadı değil aslında biz de öyle bir teklifte bulunmadık. Biz bunu belediye bünyesinde kendimiz komisyon oluşturarak yaptık.”

Cevaplara göre, Antalya Kent Konseyi’nin uygulamayla ilgili bir ilişkisinin olmadığı görülmektedir. Antalya Kent Konseyi’nin 2021 ve 2022 yıllarına ait çalışma raporlarında¹⁷ da bu uygulamayla ilişkili herhangi bir bilgiye de rastlanmamıştır.

¹⁷ Bahsi geçen yılların çalışma raporları: 2021 Çalışma Raporu, <http://antalyakentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/antalya-kent-konseyi-2021.pdf>, 2022 Çalışma Raporu, <http://antalyakentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2022/10/2022-Antalya-Kent-Konseyi-Raporu.pdf> (erişim tarihi: 27.12.2022).

3.2.2.3. Vatandaşların Bütçeleme Sürecine Katılımı ve Süreç İçerisindeki Etkililiği

Katılımcı bütçelemenin başarısını etkileyen faktörlerden belki de en önemlisi yerel idarenin vatandaş katılımını ne ölçüde sağladığıdır. Vatandaşın danışma/tavsiye şeklinde görüşünün alındığı bir katılım anlayışı benimsendiği gibi, müzakereye dayalı veya birlikte karar alma şeklinde bir yaklaşım da benimsenebilmektedir. Bu bağlamda katılımcı bütçeleme sürecinde vatandaş tarafından alınan kararların bağlayıcı olup olmadığını, vatandaşların bu süreçte ne kadar etkili olduklarını anlamak için; “Komşu Meclisi’nde komşular tarafından alınan kararlar (oylanan projeler), meclis gündeminde tekrardan tartışılıyor mu, yoksa doğrudan uygulanıyor mu?”, “Komşular, Komşu Meclisi üzerinden bütçeleme sürecinin hangi aşamasına/aşamalarına dahil oluyorlar?”, “Komşu Meclisi uygulaması üzerinden komşuların aldığı karar ile gerçekleştirilen/uygulanan hizmet ve projeler nelerdir?” ve “ Halkın aldığı kararın uygulan(a)madığı bir hizmet veya proje oldu mu? Olduysa, sebebi neydi?” soruları sorulmuştur. Yukarıdaki sıraya göre ilk soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

K1 “Tabi ki meclis gündemine geliyor. Komşu Meclisi’nden gelen kararlar belediye meclisine sunuluyor. Yani bugüne kadar da bir sorun yaşanmadı. Genellikle belediye meclisinde de komşularımızın aldığı kararlar neyse meclis üyelerimizin birliğiyle o kararlar geçiyor.”

K2 “Karar verme aşamasına yardımcı oluyor.”

K3 “Meclis gündeminde değil de bizim bir komisyonumuz var, zaten meclisten de öyle karar geçirmiştik. Her defasında gelip gelip mecliste tartışılmasın diye ayrı bir komisyon kuruldu. Orda tartışılıyor.”

Komşu Meclisi’nde alınan kararların belediye meclisinde gündeme geldikten sonra uygulandığı belirtilmiştir.

Vatandaşların süreçte nasıl bir role sahip olduklarını anlama amacıyla sorulan ikinci soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

K1 “Şimdi birkaç farklı bütçe oylaması var. Mesela biz daha önce ek bütçe oylattık. Nedir bu? Pandemi zamanı biliyorsunuz sokağa çıkma yasakları, çalışan sayısının azalması vs. farklı ihtiyaçlar ortaya çıktı. Ek bütçe çıkardık. Komşularımıza sunduk, bu parayı nereye harcayalım diye. 10 milyonluk bir ek bütçe çıkarmıştık. Gıda yardımları mı, pandemi önleyici hizmetler mi, dezenfeksiyon mu vs. birçok seçenek arasından komşularımız karar verdi. Onların verdiği karar da aynı şekilde belediye meclisinden geçip yasallaştı ve bütçeyi o doğrultuda kullandık. Diğer türlü işleyiş de şöyle oluyor. Şimdi tabi müdürlüklerimizin resmi yıllık personel giderleri, sabit giderleri, sabit proje giderleri vs. var. Zaten planlanarak hazırlanıyor bütçeler. Biz bu bütçeyi alıp vatandaşın hem onayına sunuyoruz hem fikrine sunuyoruz. Yani ‘sizce bu uygun mu, ne diyorsunuz ya da fikriniz ne, bunun üstüne ne söylersiniz?’. Şimdi bir de tartışma formu da var bizim Komşu Meclisi’nin içinde. Yani, sadece evet hayır bastım geçtim değil. Oradan fikir de bize açıkça beyan edebiliyor. Tabii ki gelen yorumları da oradan takip ediyoruz. Bizim için yönlendirici oluyor en azından.”

K3 “Biz Komşu Meclisi’ne öncelikleri aslında sunuyoruz. İşte temel hizmetler, sosyal hizmetler, çevre hizmetleri gibi. Yani biz başlıkları belirleyip kendi önceliklerini soruyoruz vatandaşa. Ona göre bütçemiz orada vatandaşlarımızın oylamalarıyla onaylanıyor.”

Üçüncü ve dördüncü sorular, ikinci soruyu destekler niteliktedir. Üçüncü soruya verilen cevaplara aşağıda yer verilmiştir:

K1 “Oylamalar genelde bütçe üzerine yapıldı. Ek bütçeler komşularımızın isteği doğrultusunda Komşu Meclisi’nden çıkan sonuçlara göre bütçelendirildi. Yani buradaki en büyük konu budur. Tabii pandemi süreci vs. eve kapanma aslında çevrimiçi hayatı geliştirirken bizim karar alma sürecimizi biraz daha daraltıp başka işlere yoğunlaştırdı. Aradaki iki yıl aslında kayıp oldu. Çünkü işi gücü bırakıp artık bir yerleri de dezenfekte etmeye, insanlara gıda götürmeye başladık. Tabii ki bu konular zayıf kaldı. Artık bu sene biraz daha aktif, daha farklı bir hale gelecek Komşu Meclisi.”

K3 “Pandemi olduğu için insanların ağırlıklı olarak sosyal hizmet çerçevesinde seçimleri oldu. Hep bu pandemiden ötürü, bu ekonomik krizden ötürü sosyal hizmet ağırlıklı gerçekleşti aslında oylamanın sonucunda yürütülen projeler.”

Araştırmacı “Bu soruyla bağlantılı olarak, 2020 ve 2021 mali bütçeleri halkın onayına sunuldu, kabul ediyorum ve kabul etmiyorum şeklinde. Eğer kabul edilmeseydi ne olacaktı? Bütçe yeniden tartışılır mıydı mesela?”

K3 “Oylamayı kabul etmemek gibi bir durum olacağını düşünmüyorum vatandaşların. Çünkü onlara hizmet amaçlı yürütüyoruz bu projeyi ve onların isteklerini biz sadece Komşu Meclisi’nden belirlemiyoruz. Bizim bir Turunç Masamız var. Orada zaten ihtiyaçları bildiğimiz için, bütçe ayarlaması da yine vatandaş ihtiyacına göre yapıldığı için büyük bir oranda kabul edilip geçiyor. Tartışılırdı tabii. Muhtemelen tabii ki ‘keyfekederler’ dışında sağlam bir gerekçeyle kabul etmiyorum diyenlerin yeniden incelemesi yapılırdı.”

Dördüncü soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

K1 “Olmadı. Bir bütçe var, bu yüzdelik dilimlere ayrılarak bölündü. Yani %5’i kültür hizmetlerine ayrılın dedi, %5’i kültür hizmetlerine ayrıldı. %50’si pandemi önleme hizmetlerine ayrılın dedi, çıkan yüzdeye göre dağıttık. Tabii alıp bir tarafa yığmak onu zaten adil olmaz, ki oylamalarımızda da o şekilde zaten. Yani her mahallenin her insanın bölgesinin bir ayrı söz sahibi var.”

K2 “Bugüne kadar hiç denk gelmedik öyle bir şeye. Beş altı tane oylama yaptık. Hepsinde de doğrudan karar verme aşamasında bulundular.”

K3 “Şu ana kadar olmadı.”

Komşu Meclisi’nde bütçe oylamaları dışında bir diğer katılım yolu da bireysel proje veya öneri sunulabilmesidir. Katılımcı bütçeleme örneklerinde yer edinen bu katılım yolunun Komşu Meclisi’nde ne kadar açık olduğunu anlama amacıyla, “Bireysel proje önerilerinden (Bir Fikrim Var bölümü üzerinden) hayata geçirilen bir proje oldu mu? Burada herhangi bir bütçe sınırlaması var mı?” soruları sorulmuştur. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Tabii ki var. Ütopik bir fikirle 50 milyon TL’ye mal olacak bir projeyi bütün belediye hizmetlerini kesip onu yapma şansımız yok. Bizim inovasyon merkezimiz var. Gelen fikirler oraya düşüyor. Onlar değerlendiriyorlar bunu. Ona göre süreç ilerliyor ama o konuda açıkçası pek bir bilgim yok.”

K2 “Onu ASSİM’e bildiriyoruz. Orada bir danışma kurulu var. Fikirler oraya iletiliyor. Onlar bir süzüp, bir bakıp karar verebilir. O konuda da bir fikrim yok açıkçası. Yani hangi fikirler iletilmiş biz onu kontrol etmiyoruz açıkçası.”

Cevaplara ve internet sitesinin incelenmesine göre, Komşu Meclisi platformu üzerinden bütçeleme sürecine katılımın iki farklı yolla sağlandığı görülmektedir: i)Belediyenin yıllık toplam mali bütçelerinin sunulan iki seçenek (kabul ediyorum – kabul etmiyorum) ile oylanması. ii)Komşu Meclisi’nde kullanılmak üzere ayrılan ek bütçelerin oylanması. Ek bütçe oylaması, belediye tarafından belirlenen hizmet alanları başlıklarını her vatandaşın sahip olduğu iki adet oyu kullanmasıyla gerçekleşmektedir. Görüşmelerden, bugüne kadar Komşu Meclisi kapsamındaki bütçelerin vatandaş tercihine/seçimine göre uygulandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Ulaşılan en önemli bulgunun, birlikte inşa edilen bir bütçe sürecinin ve projelerin olmaması olarak gösterilebilir. Bu haliyle katılımcı bütçeleme, referanduma benzemektedir. Çünkü bütçeye ilişkin her şey belediye tarafından belirlenmektedir ve vatandaşlara sadece hazırlanan bütçeyi ve öncelikleri oylamak kalmaktadır. Bütçe birlikte tartışılarak hazırlanmamakta, hazır hale getirilmiş bütçe tartışmaya sokulmaktadır. Ayrıca, oluşturulan tartışma forumunun birlikte karar almaya veya güçlü müzakereye dayalı bir yapıdan ziyade sadece görüş belirtme niteliği taşıdığına kanaat getirilmiştir. Vatandaşlar tartışma forumunda bireysel fikirlerine yer vermektedirler, burada kolektif ve etkileşime dayalı bir tartışma ortamından bahsetmek güçtür. Belediye yetkililerinin forumda vatandaşlarla etkileşime girmeleri, yorumları dikkate aldıklarını gösterir niteliktedir. Ancak bu, bütçenin ve önceliklerin vatandaş-belediye ortaklığında hazırlandığını söylemek için yeterli değildir. İlk ek bütçe oylaması için başlatılan tartışmada 132, ikinci ek bütçe oylaması için başlatılan tartışmada sadece 3 yorumun bulunduğu forumda ilginin giderek düşmesi de forumun işlevsel kaybına dair sinyal vermektedir.

Uygulama kapsamında hayata geçirilen herhangi bir bireysel proje önerisi bulgusuna ulaşılammıştır. Öneri/proje toplama görevinin bir sivil toplum merkezi olan ASSİM’e devredildiği, Komşu Meclisi’ni uygulayan birim ile ASSİM arasında bu konuda bir koordinasyon eksikliği ve iletişimsizliğin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, sunulan projelerin geliştirme aşamasında ASSİM’in vatandaşları dikkate alıp almadığı, onlara destek olup olmadığı, gönderilen önerilere geri dönüş yapıp yapmadığı, genel bir ifadeyle, vatandaş-ASSİM arasındaki etkileşimin nasıl olduğuyla ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır.

Değinilmesi gereken bir diğer nokta, vatandaşların katılımcı bütçeleme sürecinde kendi aralarında veya diğer paydaşlarla (belediye, sivil toplum gibi) konsey ve komite gibi herhangi bir demokratik oluşum içerisinde hareket etmediğidir. Sürecin denetimi ve izlenmesi gibi önemli aşamalara ve bu aşamalarda yer alan paydaşlar arası ortaklıklara ilişkin bir iz bulunmamaktadır.

Toparlanacak olursa, Muratpaşa Belediyesi'nin yürüttüğü katılımcı bütçeleme uygulamasının, vatandaşların kısıtlı rol oynadığı bireysel ve doğrudan bir katılım anlayışını yansıttığı görülmektedir. Vatandaş, kendisine sunulan sınırlı seçenekleri seçerek bütçe sürecine etki edebilmektedir. Vatandaşların belirlediği veya etki ettiği bütçeleri uygulamak ise belediye inisiyatifindedir. Çünkü, bütçenin kabulünde nihai kararı belediye meclisi vermektedir. Belediyenin, vatandaşların kararlarını kabul ederek uygulaması, onların bütçe üzerindeki söz hakkını tanıdığını göstererek katılımcı bütçelemenin sürdürülebilmesi için motivasyon sağlar. Örneğin, 2024 mali yılı bütçesinin oylamasında “kabul etmiyorum” seçeneğinin seçilmesi gibi bir durumda, belediye yönetiminin tekrar gündeme getirmeden ve halkla tartışmadan hazırladığı bütçeyi direkt uygulaması, bu uygulamanın içini boşaltacak ve uygulamaya duyulan güveni zedeleyecektir. Cevaplardan Muratpaşa Belediyesi'nin bahsi geçen örnekteki gibi bir tutuma ve niyete sahip olmadığı anlaşılsa da Komşu Meclisi'nin alınan kararların takip edilmesini ve denetlenmesini sağlayacak bir düzenlemeye muhtaç olduğu kanısına varılmıştır. Belediye, bir yönetmelik ile alınan kararlara uyulup uyulmadığını ilan etme zorunluluğunu getirebilir ve takibe ilişkin süreci internet sitesi üzerinden izlenebilir biçimde paylaşabilir.

3.2.2.4. Katılımcı Bütçelemenin Uygulanma Biçimi

Önceki bölümde açıklandığı üzere, katılımcı bütçelemenin sadece yüz yüze versiyonları bulunduğu gibi sadece çevrimiçi versiyonları da bulunmaktadır. Ancak, hem yüz yüze hem de çevrimiçi süreçlere sahip hibrit biçimde uygulanan katılımcı bütçeleme örnekleri de vardır. Yüz yüze ve çevrimiçi katılım konuları üzerine gerçekleşen tartışmalar, dijital yöntemlerin yüz yüze katılımın sorunlarına büyük ölçüde çözüm getireceği beklentisinin olduğu durumlarda ve çevrimiçi katılımın değerinin tamamen göz ardı edildiği durumlarda kısırlaşır (Sampaio ve Peixoto, 2014: 420). İlgili alanyazın katılımcı bütçelemeyi en iyi uygulama biçiminin hibrit yöntemlerle uygulanması olduğu konusunda hemfikirdir, ancak bu iki katılım biçiminin birbirini tamamlayıcı şekilde tasarlanmasının altını çizmektedir. Aksi takdirde, süreçteki iki aşamanın birbiriyle çakışması ve vatandaşın sürece katkısının olası fazlalığı gibi durumlarla karşılaşılabilir. Örneğin, öneriler/projeler hem çevrimiçi hem de fiziksel şekilde toplanıyorsa tekliflerin tekrarlanmasından kaçınılmalıdır. Çünkü bu daha fazla zaman ve kaynak kaybına yol açar. Vatandaşların sürece dahil olması kolaylaşsa da sürecin yönetilmesi daha zor ve karmaşık hale gelir. Katılımın bu iki yol arasında nasıl uygun ve kolay hale getirileceği tartışılırken temel mesele bir yandan yönetsel açıdan ideal süreç mimarisini yaratmak iken, diğer yandan vatandaşların katılımcı bütçelemeye daha aktif olarak katılmalarının önündeki engelleri ve zorlukları azaltmaktır. Bu kapsamda, katılımcılara “Yüz yüze gerçekleştirilen süreçler de var

mi? Yoksa, katılımcı bütçeleme tamamen çevrimiçi mi gerçekleştiriliyor?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Çevrimiçi gerçekleştiriliyor, tamamen çevrimiçi.”

K2 “Yok. Sadece çevrimiçi gerçekleştiriyor.”

K3 “Tam pandemi sürecinin başında başlattığımız için hiç yüz yüze girmedik. Dijital ortamda yapmayı tercih ettik. Belki önümüzdeki yıl hibrit uygulamayı düşünebiliriz.”

K4 “Sadece çevrimiçi. Pandeminin patlamasından dolayı. Hibrit uygulama bu saatten sonra düşünülebilir.”

Görüldüğü üzere, katılımcı bütçeleme sadece çevrimiçi biçimde uygulanmaktadır. Bunun nedeni olarak, Covid-19 pandemisinin sebep olduğu ülke düzeyindeki temas azaltmaya yönelik sokağa çıkma yasağı gibi bulaş önleme politikalarının Komşu Meclisi’nin uygulamaya geçirildiği tarihle örtüşmesi gösterilmiştir. Yanıtlardan, uygulayıcıların yüz yüze süreçleri de uygulama kapsamına dahil etme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bu önemli adımın atılıp atılmayacağını zaman gösterecektir.

3.2.2.5. Dezavantajlı Grupların Katılımı

Kendini siyasetin dışına itilmiş hisseden veya siyasete katılma imkanı kısıtlı olan kesimleri siyasal alana kazandırma amacı katılımcı bütçeleme anlayışının ortaya çıkışında ve temelinde yer almaktadır. O yüzden bu temanın önemi yüksektir. Dolayısıyla, katılımcı bütçeleme ile ilgili alanyazında öne çıkan ‘fiziksel engele sahip gruplar’, ‘dijital bölünmeden etkilenen gruplar’ ve ‘yoksul mahalleler’den oluşan dezavantajlı kesim bu tema altında incelenmiştir. Bunların Komşu Meclisi’nde konumunu ve ne kadar dikkate alındığını anlama amacıyla, “Fiziksel engele sahip ve dijital bölünmeden etkilenen dezavantajlı kişi veya grupların katılımı ne ölçüde sağlanıyor? Dijital bölünmeye karşı alınan tedbirleriniz var mı?” ve “Sosyo-ekonomik düzeyi düşük kesimlerin Komşu Meclisi’ne katılım gösterebilmeleri için çalışmalar gerçekleştiriyor musunuz?” soruları sorulmuştur. İlk soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

K1 “...projenin başında kioskların kentin belli noktalarına yerleştirilmesi planlanmıştı. Ama şu anda hayata geçirilebilmiş değil. İki yıllık pandemi süreci ve maalesef ekonomik kriz... Hiçbir şey öngörülemediği için dolayısıyla bu harcamaların hepsi öncelik sırasına göre ertelenmiş projeler oldu.”

K2 “...web sitemizin alt yapısı engelli vatandaşlarımızın kullanacağı şekilde...Görme engelliler için kullanılan programlar var bilgisayarlarda. Mesela web sitesine girdiklerinde okuma falan yapabiliyorlar. Bizim web sitemiz bunu destekliyor.”

K3 “Özel bireyler için ayrıca bizim bir Turunç Masamız var. Aslında o Turunç Masa, Komşu Meclisi gibi çalışıyor. Bu prosedürlerden geçip ulaşamayan dezavantajlı kişiler için onlarla ilgilenen sorumlu personellerimiz var.”

Araştırmacı “Kiosklar yerleştirmeyi düşündünüz mü?”

K3 “Evet düşündük onu. Pandemi sürecinde başlattığımız için projeyi yapamadık.”

İkinci soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

K1 “Yani o anlamda spesifik bir çalışmamız olmadı. Ama aslında Muratpaşa’nın sosyo-ekonomik olarak mahallelerine bakarsan aslında çok kopuk bir katılım yok. Yani dengede gidiyor terazi. Bizim kuzey mahalleleri de kıyı sahil mahalleleri de aynı gibi. Birisi yüzde bir diğeri yüzde beş değil yani.”

Fiziksel engele sahip bireylerin platforma katılımını sağlayan gerekli altyapının mevcut olduğu cevabı alınsa da engelli bireylerin süreçte herhangi bir sorunla karşılaşp karşılaşmadığı verisine bu çalışma kapsamında ulaşılmamıştır.

Dijital bölünme sorununa yönelik özel bir çabanın olmadığı görülmektedir. Bu konuda ilçenin belirli bölgelerine kiosklar yerleştirme niyetinin bulunduğu, ancak pandeminin yarattığı hizmet öncelikleri nedeniyle bu niyetin gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. E-katılımcı bütçeleme uygulamalarında en belirgin problemin dijital bölünme olduğu göz önünde bulundurulursa, bu konuda herhangi bir girişimin olmaması temel bir eksikliğe işaret etmektedir.

Yine yoksul mahallelerde yaşayan vatandaşların Komşu Meclisi’ne katılımları ile ilgili ayrıca bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Uygulamaya katılım oranının mahalleler arasında pek de farklılık göstermemesi bunun nedeni olarak açıklanmıştır.

3.2.2.6. Platform Kullanıcı Dostu mu?

Dijital becerileri gelişmemiş vatandaşlar için kullanıcı dostu bir arayüze sahip internet sitesinin dikkatli biçimde oluşturulması katılımı kolaylaştırmak adına önemlidir. Kolay erişilebilir sekmeler, kullanıcının nerede ne bulabileceğini rahatlıkla görebilmesini sağlayan bir tasarım ve göz yormayan tema, kullanıcı dostu olmanın verdiği özelliklerden bazılarıdır. Bu doğrultuda katılımcılara ardışık olarak, “Platformun kullanılabilirliğine ilişkin görüşlerden bahsedebilir misiniz? Komşular platformu kullanmakta zorlanıyorlar mı? Dijital vatandaşlık becerileri gelişmemiş vatandaşların platformu kolayca kullanabilmeleri için çalışmalar yapılıyor mu?” soruları sorulmuştur. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Kullanıcı dostu. ...belirli güvenlik aşamaları var. O da maalesef biraz kullanıcı dostu olmaktan çıkıyor. Çünkü bir otomatik giriş kullanmadık, güvenlik açığı ortaya çıkıyor Facebook’tan, Twitter’dan, Gmail’den otomatik girişlerde. SMS doğrulaması tercih ettik. ...giriş kısmını da daha kolay hale getirmeye yönelik değişiklikler yapıyoruz zaten.”

K2 “...vatandaşlardan zaten bununla alakalı geri dönüşler alıyoruz. Vatandaşlarımızın daha kolay yararlanabileceği şekilde düzenlemeler yapıyoruz. Zaten çok basit sistem.”

K3 “Zaten nasıl kullanıldığıyla ilgili ufak bir videomuz da var web sitesinde. Kolayca girilebiliyor.”

Platformun kullanılabilirliğine ilişkin belirgin bir sorun görünmemektedir. İnternet sitesinin sade ve anlaşılır bir arayüze sahip olduğu söylenebilir. Kullanıcıların herhangi bir

engelle karşılaşması durumunda Turunç Masa'nın yardımcı olduğu belirtilmiştir. Ancak, Muratpaşa Belediyesi'nin resmi Youtube kanalında platformun nasıl kullanılacağı ile ilgili bilgilendirici video bulunsa da platformda böyle bir videonun yer almadığını belirtmek gerekir. Platforma sonradan dahil olacak sakinler düşünüldüğünde, platform üzerinde bilgilendirici bir içeriğin yokluğu eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Bu tema altına alınan başka bir mesele ise, Komşu Meclisi'nin kullanılabilirliğini artırması açısından bir mobil uygulama çıkarılmasının yetkililerce gerekli bulunup bulunmamasıdır. Kullanıcı ihtiyaçlarına uygun özelliklerle donatılması ve kullanıcıya daha fazla kullanım kolaylığı sağlaması gibi taraflarıyla öne çıkan ve son yıllarda kamu sektöründe dahi yaygınlaşan ve çeşitlenen mobil uygulamaların web sitelerine göre daha fonksiyonel özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; bir bildirim ile daha hızlı bilgi paylaşımı, mobil cihazlardan konuma dayalı verilerin alınmasıyla kullanıcıların bulundukları konuma göre bilgi edinmesi, devlet memurları ve kullanıcılar arasında birebir etkileşimi daha hızlı ve kolay hale getirmesi ve engelli gruplar gibi nüfusun özel bir kesimine erişilebilirlik bakımından yarar sağlamasıdır (Onaran ve Gençtürk, 2022: 20). Bu doğrultuda, belediyenin mobil uygulama fikrine sıcak bakıp bakmadıklarını anlamak üzere, “Komşu Meclisi'nin kullanılabilirliğinin geliştirilmesi için mobil uygulama, vb. gibi yöntemlere başvurmayı düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Cevaplar şu şekildedir:

K1 “Düşündük. Şöyle bir şey var, mobil uygulama yapıyorsan oranın sürekli hayatta olması lazım. Yoksa kimse telefonda o uygulamayı tutmuyor. İş bitince siliyor atıyor. Ya da oy kullanmak için o uygulamayı telefonuna indirmiyor. Onun yerine web sitesi çok daha kullanışlı geldi. Mobil uygulama çıksın diye bir talep var mı? Yok. ...yani bize kullanışlı gelmedi mobil uygulama fikri. O yüzden kullanmadık.”

K2 “Şu an için öyle bir çalışmamız yok. Çünkü daha ileri yaştaki vatandaşlarımız çok mobil uygulama kullanmıyorlar, genellikle web sitesi üzerinden. Ama mobil uygulama da çok yaygın. İleride düşünülebilir.”

K3 “Şu anda yok ama ileriki süreçte daha kolay erişim sağlanabilsin diye olabilir.”

Uygulayıcıların bir mobil uygulamaya şu anda ihtiyaç duymadıkları görülmektedir. K1 mobil uygulamanın sürekli güncel tutulması gerektiğine vurgu yapmakta ve vatandaşların kısa bir zaman dilimi için sınırlı fonksiyonunu kullanmak üzere (örneğin; 7 Eylül – 16 Eylül tarihleri arasında oy kullanmak gibi) Komşu Meclisi'nde katılım gösterdiklerini aktarmaktadır. Buradan hareketle, bütün bir yıla yayılan bir süreç tasarımı olmadığından dolayı katılımcıların kısa bir süreliğine katılıp sonrasında pasif konuma düştükleri çıkarımına ulaşılabılır. Buna karşın, dünyada öne çıkan katılımcı bütçeleme uygulamalarının neredeyse bir yılı kapsayan süreç döngüleri bulunmaktadır. Örneğin, yapılan oylamadan sonra vatandaşlar oyladıkları projelerin durumunu uzunca bir süre platform üzerinde izleyebilmektedir. Daha önce de değindiğimiz Komşu Meclisi'nin bu eksikliği, internet sitesini statikleştirebilir. Çünkü bir dahaki oylamaya kadar platforma girmeyi gerektirecek bir şey yoktur. Dolayısıyla yetkililer de internet sitesini

bir sonraki oylamaya kadar güncel tutmaya gerek duymayabilir. Burada dikkat çekmeye çalıştığımız nokta, Komşu Meclisi'ne katılımın sadece öneri/proje sunma veya oy kullanmadan ibaret bir yapıyla sınırlandırılması engellenerek bunların dışında da çeşitli fonksiyonların kazandırılmasıyla vatandaşları uygulamanın içine daha fazla çekmektir. Sonuç olarak, sadece mobil uygulamanın değil, internet sitesinin de canlı tutulması vatandaşın uygulamadan kopmaması, sadece oylama döneminde katılım sağlamaması adına faydalı olabilir. Yeni bir yaşam ve iletişim alışkanlığı haline gelen mobil uygulamalar, kullanım pratikliği ve olanaklı diğer yönleriyle (Uğur ve Turan, 2015) e-katılımcı bütçeleme uygulamalarında internet sitesinin yanında vatandaşlara sunulabilir. Mobil uygulamalar aracılığıyla sürece ilişkin durumlar/bilgiler bildirim yoluyla kullanıcıya hatırlatılıp çeşitli yöntemlerle katılımcı bütçeleme süreci canlı tutulabilir.

3.2.2.7. Kullanıcı Geri Dönüşüne Verilen Önem

Çevrimiçi olsun ya da olmasın tüm katılımcı bütçeleme uygulamalarında katılımcılardan alınan geri dönüşlerin ne kadar dikkate alındığı, uygulamanın sağlıklı işlemesi bakımından önemlidir. Uygulayıcıların, vatandaş algılarını, duygularını ve düşüncelerini analiz ederek etkileşim ve geri bildirim sağlamaları ve alınan tepkilere yönelik düzenlemeler yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde vatandaşlar boşa çaba ve zaman harcadıkları hissine kapılarak katılım göstermeyebilirler. Dolayısıyla uygulayıcılar güven kaybına yol açabilecek eylemlerden veya eylemsizlikten uzak durmalı ve geri bildirim meselesini küçümsememelidirler. Belo Horizonte'nin 2011 yılındaki katılımcı bütçeleme uygulamasında belediyenin uygulamaya yönelik ilgisizliğinin katılımın o yıldaki sert düşüşünde oldukça etkili olması (Barros ve Sampaio, 2016), bu konuda ders veren bir deneyim olmuştur. Bu bağlamda katılımcılara ardışık olarak, “Katılımcı bütçeleme uygulamasına yönelik komşulardan nasıl geri dönüşler alıyorsunuz? Bu dönüşlere yönelik düzenlemeler yapıyor musunuz? Bununla ilgili hatırladığınız bir durum/olay varsa örnek olarak gösterebilir misiniz?” soruları sorulmuştur. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Yani olumsuz hiçbir durum yaşamadık desem doğrudur. ...bir şeye karar verme, müdahil olma insanların sevdiği bir şey oldu. Olumlu dönüşler aldık yani. Hatta girişim yapsak da kendi partimizden olan diğer belediyelere de aktarsak diye çok talep öneri geldi sosyal medyadan.”

K3 “Genelde olumlu geri dönüşler alıyoruz. Çok fazla eleştiri aldığımızı hatırlamıyorum. Ufak tefek, yani burada park yapmak yerine atıyorum şunu yapsaydınız daha iyi olurdu gibi yorumlar alabiliyoruz. Ya da buraya yeraltı konteyneri değil, yer üstü konteyneri yapın deyip de revize ettiğimiz projelerimiz var.”

K1'in yanıtı, halkın katılımcı bütçelemeye yönelik bir talebi veya istekliliği olduğuna işaret etmektedir. Bu, önceki başlıklarda tartıştığımız vatandaş taraflı isteğin sonucunda

gerçekleştirilen katılımcı bütçeleme girişimleri açısından olumlu bir sinyaldir. Ancak, halkın ne kadarının böyle bir talebi ve isteği olduğunu öğrenmek için nicel yöntemlere başvurarak araştırmalar yapılması gerekmektedir.

Kullanıcılardan uygulamaya yönelik genel anlamda olumlu dönüşler alındığı aktarılmıştır. Gerçekleştirilen bazı hizmetlerin vatandaş geri dönüşüne göre revize edildiği belirtilmiştir. Ancak, Komşu Meclisi kapsamında vatandaş ve belediye arasındaki etkileşim hakkında sadece belediye personeli ile görüşüldüğünden bu bulgular vatandaş görüşüyle teyit edilerek desteklenmelidir. Bu çalışmanın örneklem grubu belediye personeli ile sınırlandırıldığından dolayı vatandaş görüşlerine ulaşamamıştır.

3.2.2.8. Oylamaların Güvenliği

E-katılımın akla gelen ilk yollarından biri e-oylama'dır. E-oylama genelde iki farklı şekilde uygulanmaktadır. İlki, seçim sandıkları gibi belirli bölgelere yerleştirilebilen kiosk vb. makineler aracılığıyla gerçekleştirilen oylamalardır. İkincisi ise, mekana bağlı kalmaksızın internet üzerinden bilgisayarlar ve mobil cihazlar aracılığıyla gerçekleştirilen oylamalardır (Leblebici, 2021: 52). Herhangi bir zamanda herhangi bir yerden daha az maliyetle oy kullanmayı mümkün kılan ikinci yöntem, ilkiye göre daha fazla fırsat sunsa da daha komplike sorunlara sahiptir. Bunlardan en önemlisi oylamaların güvenliğidir. Birçok ülke e-oylama uygulamalarına şans tanıyıp bir süre bunları sürdürmüşler, ancak güvenlik, doğrulanabilirlik ve şeffaflık değerlendirmelerinden sonra birçoğu e-oylama uygulamalarından vazgeçmişlerdir. Bu konuda öne çıkan ve devamlılığı sağlayan ülkeler Estonya ve İsviçre olmuştur (Işık, 2019: 118-136).

İlk bölümde de bahsi geçen e-oylama tehlike ve sorunlarına, gelişen blokzincir teknolojilerinin önemli derecede çözümler üreteceği kabul görmeye başlamıştır. Blokzincir teknolojilerinin, özellikle adem-i merkeziyetçi yapısının, e-oylama modellerini dönüştürücü biçimde etkilemesi beklenmektedir (Leblebici, 2021: 53).

Katılımcı bütçeleme sürecini sekteye uğratabilecek veya sabote edebilecek oylama güvenliği riskinin Komşu Meclisi açısından sorgulanması ise, “E-oylama güvenliği nasıl sağlanıyor? Olası hacker saldırılarına karşı önlemleriniz var mı?” soruları ile gerçekleştirilmiştir. Cevaplar şu şekildedir:

K2 “Var. Bloklama sistemimiz var. Örnek veriyorum; birden fazla saldırı algıladı sistem, blokluyor siteyi. Bugüne kadar bir saldırıyla karşılaşmadık. Zaten SSL sertifikalarına sahip web sitesi.”

Cevaptan güvenlik önleminin alındığı anlaşılrsa da ilgili alanın teknik boyutu nedeniyle çalışmanın bu kısmında net bir yorum yapılamamaktadır.

3.2.2.9. Uygulayıcıların Uygulama Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

Komşu Meclisi'nin uygulayıcılarının uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunları, neleri sorun olarak algıladıkları ve bu sorunlara nasıl yaklaştıklarını görmeyi amaçladığımız bu tema altında, “Sizce Komşu Meclisi uygulaması süreçlerinde karşılaşılan en büyük ve en önemli sorunlar nelerdir? Herhangi bir aşamada tıkanıklık yaşandı mı?” soruları sorulmuştur. Alınan cevaplar şu şekildedir:

K1 “Anlatmakta ilk başta zorlandık. ...kendi sürecimizle ilgili bir sorun yaşamadık. ...bir zorlukla da karşılaşmadık.”

K2 “Bir tıkanıklık yaşamadık. ...Türkiye’de bir ilk, daha önce uygulanmış bir proje yok bununla alakalı. Sadece vatandaşların aşına olmaları aşamasında en başta biraz sıkıntı yaşadık. Ama şu an hiçbir olumsuz bir geri dönüş yok.”

K3 “Sms kısmında hatırladığım kadarıyla, doğrulama kodu falan geliyor ya. O kısımda biraz sıkıntı yaşamıştık. ‘Benim gelmedi’, ‘ben giremedim’, ‘ben yapamadım, doğrulayamadım’ gibi falan, biraz orada trafik yaşadık.”

Katılımcılar, yeni ve ilk defa uygulanan bir uygulama olduğundan dolayı Komşu Meclisi’ni açıklama ve anlatma noktasında bir zorluk yaşadıklarını ve de sisteme giriş ile ilgili teknik bir sorunla karşılaştıklarını aktarmışlardır. Başka bir problem, zorluk veya tıkanıklık belirtilmemiştir.

3.2.2.10. Uygulamayı İyileştirmek Adına Atılacak Adımlar

Komşu Meclisi ile ilgili uygulayıcıların gelecekte nasıl bir yol izleyecekleri, uygulamanın geliştirilmesi veya iyileştirilmesine yönelik herhangi bir adımın atılıp atılmayacağı bu son tema altında incelenmiştir. Bu tema, uygulayıcıların nasıl bir tutuma, vizyona ve plana sahip olduğunu gösterecek veya bunlara işaret edecek çıkarımları ortaya koyabilecek potansiyele sahip olması bakımından değerlidir. Diğer bir ifadeyle, bu tema, uygulayıcıların katılımcı bütçeleme anlayışını ne kadar ciddiye aldığı hakkında bize ipuçları sunabilir. Dolayısıyla katılımcılara, “Komşu Meclisi uygulamasını iyileştirmek adına ne tür yeni adımlar atmayı düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “...aşında uygulamadan ziyade biraz daha insanlara bu kültürü, alışkanlığı aşılama gerekiyor. Oraya daha çok eğilmek lazım, yoksa uygulamanın şekli şemali çok bir şey ifade etmiyor. Böyle kriz zamanlarında hele herkes önce geçimini düşünüyor, demokrasi sonra geliyor.”

K2 “Vatandaşlarla ilgili dönüşlerle ilgili iyileştirmeler yapılabilir. ...görme engelli vatandaşlar için sistemimiz zaten destekliyor. Daha farklı engelli vatandaşlarımız için belki düzenlemeler yapılabilir.”

K3 “Birinci yeni adım bence önümüzdeki yıl yüz yüze, mahallelere giderek mahalleleri örgütleyip mahallelerde bir çalışma yapmak. Bence en önemlisi bu, yapılması gerek diye düşünüyorum.”

K4 “Yüz yüze süreçlere de yer verilebilir. Onun dışında herhangi bir şey yok gibi, sistemin herhangi bir eksisi yok şu an.”

Uygulamaya fiziksel katılım biçimini de dahil etme düşüncesi, atılacak en önemli adım olarak değerlendirilebilir. Komşu Meclisi’nin iyi katılımcı bütçeleme örnekleri arasında gösterilebilmesinin yolu, bu yönde bir yapısal değişimden geçmektedir. Her ne kadar böyle bir adımın atılıp atılmayacağını zaman gösterecek olsa da uygulayıcıların bu yönde bir isteği veya düşünceyi dile getirmiş olmaları, araştırmacı tarafından olumlu değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Hem dijitalleşmenin hem de dijitalleşme hızının arttığı bu enformasyon çağında, devletlerin, yönetim şekillerinin ve toplumların değişime uğraması kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşmasıyla internet tabanlı ortamların, siyaseti ve gündemi etkileyebilme gücü günden güne artmaktadır. Bu bağlamda internet, bireylere daha katılımcı olmalarını sağlayan yeni imkanlar tanımaktadır. Vatandaş-devlet arasındaki etkileşimi artırma ve engelleri aşma fırsatı sunan yeni katılım araçları, vatandaşın siyasete olan ilgisini azalmaktan kurtararak gerek merkezi gerekse yerel düzeyde demokratikleşmeye katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada, katılımcı bütçeleme anlayışı üzerinde yeni katılım araçlarının kullanılmasıyla uygulanmaya başlanan ve bir e-katılımcı bütçeleme uygulaması olarak karşımıza çıkan “Komşu Meclisi” platformu sorgulanmıştır.

Komşu Meclisi uygulaması, Türkiye’de katılımcı bütçeleme anlayışına BİT’i entegre etmesiyle e-katılım yolunda önemli adım atılmasını sağlayan; kentlilik bilincini, yerelde ortak yönetimi ve aktif vatandaşlığı belirli bir ölçüde de olsa mümkün kılarak katılımcı demokrasiye göz kırpan bir girişim olması bakımından değerlidir. 2000’li yıllarda Türkiye’de birtakım projeler aracılığıyla deneyimlenen ancak istikrarı sağlanamayan katılımcı bütçeleme uygulamalarının Komşu Meclisi ile yeni bir trend yakalaması söz konusu olabilir. 2020 yılında uygulanmaya başlayan Komşu Meclisi’nin ardından, 2021 yılında İstanbul Şişli Belediyesince “Benim Bütçem”¹⁸ adlı hibrit bir katılımcı bütçeleme uygulaması hayata geçirilmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesince “Bütçe Senin” adıyla internet platformu¹⁹ üzerinden e-katılımcı bütçeleme uygulaması başlatılmış ve Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından da “Başkent Mobil” adlı mobil uygulamanın içerisinde yer alan ve katılımcı bütçelemeyi yansıtan birtakım fonksiyonlara sahip ‘Söz Hakkı’²⁰ ve ‘Başkent Genç’²¹ modülleri kullanıcılara sunulmuştur. Bu doğrultuda, eksikliklerine rağmen Komşu Meclisi’nin yeni dönemde katılımcı bütçeleme önder bir uygulaması haline gelebileceği öngörülebilir. Ayrıca, Komşu Meclisi e-demokrasi alanyazınında Türkiye açısından bir kilometre taşı olarak da değerlendirilebilir. Bu anlamda, genelde belli bir amaç için tek seferliğine başvurulmuş karar almaya dayalı e-katılım araçlarının (örneğin bir kentte meydan düzenlemesine ilişkin projelerin kent sakinlerinin oylamasına

¹⁸ Daha fazla bilgi için bkz. <https://benimbutcem.sisli.bel.tr/tr/Anasayfa> (erişim tarihi: 06.12.2022). Muratpaşa Belediyesi çalışanları, Benim Bütçem uygulamasının hazırlanma aşamasında Muratpaşa ile Şişli Belediyelerinin beraber çalıştıklarını ve kendilerinin bazı noktalarda yardım sunduklarını aktarmışlardır.

¹⁹ <https://butcesenin.istanbul/> (erişim tarihi: 06.12.2022).

²⁰ <https://www.ankara.bel.tr/haberler/bld-4-0-soz-hakki-nda-ilk-lokal-anket-14574> (erişim tarihi: 06.12.2022).

²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=5GvMNXBZKZM> (erişim tarihi: 06.12.2022).

sunulması) aksine sürekliliği arz eden, aktif vatandaşlığı destekleyen ve daha katılımcı bir mimariye sahip e-katılım pratiği olarak ilgili alanyazının başlıca örnekleri arasında gösterilmesi muhtemeldir. ‘Türkiye’nin ilk dijital demokrasi platformu’ söylemiyle ortaya çıkışı da onun bu alanda öncülüğünü gösterir niteliktedir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda bir e-demokrasi platformu ve katılımcı demokrasi uygulaması olarak tanımladığımız Komşu Meclisi uygulamasının olumlu ve olumsuz taraflarını edinilen bulgular ışığında değerlendireceğiz. Uygulamanın eksikliklerinden yola çıkarak hem yerelde güçlü bir e-demokrasi uygulamasının hem de iyi bir katılımcı bütçeleme modelinin tasarımı ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Komşu Meclisi uygulaması, mahallelerin ihtiyaçlarını belirleyen ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda ortak karar almayı amaçlayan, vatandaşların yaşadıkları yere olan aidiyet duygusunu güçlendirme kapasitesini taşıyan, yöneten ile yönetileni birbirine yakınlaştıran iyi bir yerel, katılımcı ve elektronik demokrasi girişimi olarak nitelendirilebilir. Komşu Meclisi, beş yılda bir yapılan yerel seçimlerin dışında bir katılım olanağı sunarak ilçe sakinlerinin her yıl yerel politikanın şekillenmesine etki etmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, platforma katılım yaşının 13 yaş ve üzeri olarak belirlenmesi ile çocuklara ve gençlere erken yaştan itibaren bizzat içinde bulundukları bir demokrasi deneyimi kazandırılması amaçlanmaktadır.

Komşu Meclisi’nin kullanılabilirlik açısından kolay olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Basit ve sade bir arayüzü, kolay erişilebilir sekmeleri ve anlaşılır bir dili barındırması dolayısıyla kullanıcılar platformu kullanmakta zorluk çekmemektedirler. Herhangi bir sorunla karşılaşmaları durumunda ise, belediye personelinin yardımcı olduğu belirtilmiştir.

Bu olumlu yanlarına karşın Komşu Meclisi iyi bir katılımcı bütçeleme uygulamasını karşılamayan bazı temel eksikliklere sahiptir. Genel olarak bu temel eksiklikler uygulanma biçimi ile ilgilidir. Bulgularda da değinildiği üzere, katılımcı bütçeleme anlayışı Komşu Meclisi uygulaması aracılığıyla sadece çevrimiçi olarak uygulanmaktadır. Ancak katılımcı bütçelemeye fiziksel süreçler göz ardı edilemeyecek boyutta önemlidir. Bu bağlamda e-katılımın yol açtığı temel sorun vatandaşlar arasındaki sosyal ilişkileri azaltarak bireyci davranışı öne çıkarmasıdır. Platformlar vatandaşların kendi aralarında ve diğer paydaşlarla işbirliği içinde hareket edebilmeleri için çok az olanak tanır (Blanco ve Bjørn, 2022: 5). Komşu Meclisi de böyle bir yapıda olup, katılımcı bütçelemenin içkin unsuru olan ‘müşterekliği’ tam anlamıyla barındırmamaktadır. Vatandaşların etkileşime girdiği tek ortam olarak tartışma forumunun yapısı bu iddiamızı desteklemektedir. Forum, müzakereyi ve diyalog kurmayı destekleyen bir tasarıma sahip değildir. Vatandaşlar sadece bireysel görüşlerini belirtmekte, görüşlerin kamusal

bir tartışmaya dönüşebilmesini sağlayacak zemin bulunmamaktadır. Kısa bir ifadeyle forum, birlikte karar almaya aracılık edecek kolektif bir tartışma ortamını desteklememektedir.

Komşu Meclisi'nin işbirliği ve ortaklık gibi değerlere uzak bir süreç mimarisine sahip olmasının nedenlerinden biri de vatandaşların kendi aralarında veya diğer paydaşlarla hareket edebileceği konsey, komite, vb. gibi bir demokratik oluşumu içermemesidir. Tartışma ortamını yaratacak, organize edecek, bireysel katılımı müzakereyle ulaşılabilecek ortak akla dönüştürerek daha güçlü bir iradeyle süreci sürdürecektir bütünlüklü mekanizmaları oluşturmak, e-katılımın yarattığı bireyci yapıyı kırabilmesi açısından önemlidir. Bu mekanizmalar vatandaş ile belediye arasında bir köprü görevi de görerek koordinasyonu sağlamada yardımcı olurlar. Ayrıca, süreçte izleme, raporlama ve denetleme gibi şeffaflığı ve hesap verilebilirliği gözetten çok önemli görevleri de bu tür mekanizmalar yürütür. Dolayısıyla bu mekanizmalardan yoksun Komşu Meclisi'nde kararlar oydaşmacı bir yaklaşımla sonuca bağlanmamaktadır. Bireysel katılımın esas alındığı Komşu Meclisi'nde vatandaşın iradesini ne kadar yansıtabildiği, süreç içerisinde ne kadar etkili olabildiği ise bir diğer tartışma konusudur.

Daha önce bulgular kısmında da değinildiği üzere, vatandaşlar basit bir seçimde kendisine sunulan seçenekleri seçerek bütçe sürecini etkileyebilmektedirler. Referanduma benzeyen bu katılım biçiminde vatandaşlara süreç içerisinde etkili ve aktif olabilmelerini sağlayacak bir rol tanınmamıştır. Çünkü vatandaşlar ya yıllık mali bütçeyi evet-hayır biçiminde oylayabilmekte ya da ayrılan ek bütçe oylamasında birtakım hizmet alanlarını oylayabilmektedir. Oldukça sınırlı bu iki farklı oylama işleminden ayrı olarak vatandaşlara 'Bir Fikrim Var' bölümü üzerinden proje sunma olanağı da tanınmıştır. Ancak yetkililer bu bölüm üzerinden bir projenin hayata geçirilip geçirilmediği konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler. Geçirildiyse bile, platform üzerinde böyle bir bilgi yer almamakta, projeler takip edilememektedir. Ayrıca, platformda yer alan yönergede proje teklif sürecinin nasıl ilerlediğine ilişkin bilgilendirmenin kısıtlı kaldığı görülmektedir. Bu anlamda, ASSİM'in süreç içerisindeki etkinliğine, projeleri değerlendirme ölçütlerine, fizibilite çalışmalarına, öneriler ile ilgili nasıl veya ne kadar süre içerisinde geri dönüş sağlanacağına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Fikir aşamasından proje yaratılmasına kadar teknik bir süreci içeren bu bölümde vatandaşların nasıl bir destekle karşılaştıkları belirsizdir. Edinilen bu çerçevede, birlikte hareket edilen ve ortaklığa dayanan bir proje geliştirme sürecinden bahsetmek güçtür. Oysa Paris'te uygulanan katılımcı bütçe lemede hangi projelerin uygun olacağı/değerlendirmeye alınacağı açıkça belirtilmiştir. Değerlendirme esnasında benzer ve tamamlayıcı projelerin belirlenmesi durumunda sahipleri bir araya getirilmekte ve projeleri birleştirme olanakları aranmaktadır. Kabul edilmeyen tekliflerin sahiplerine neden kabul edilmediğini açıklayan geri bildirimler sağlanmaktadır.

Ayrıca, belediye çalışanları vatandaşlara fikirleri projeye dönüştürme süresince destek sağlamak ve hem çevrimiçi hem de fiziksel ortamda proje hazırlama eğitimleri verilmektedir. Oylamadan geçen projelerin durumu ise platform üzerinden izlenebilmektedir²². Böylesine bir proje teklifi süreci çerçevesinde Komşu Meclisi'nin proje teklifi sunma fonksiyonu yüzeysel kalmaktadır.

Vatandaşların aktif olarak yer alamadıkları bu katılımcı bütçeleme modelinde yüz yüze toplantıların yapılması, toplantıları yürütecek ve genel işleyişe katkıda bulunacak gerekli organizasyonel yapının kurulması ve bütçeleme sürecine daha farklı bir katılımın tasarlanmasıyla vatandaşın iradesini çok da yansıtamadığı 'hizmet alanı' ve 'evet-hayır' oylamalarının dışına çıkılabilir. Böylelikle, sosyo-ekonomik düzeyi düşük mahallelerde yaşayan ve dijital bölünmeden etkilenen dezavantajlı kesim de fiziksel süreçlerin olanaklarından yararlanabilecektir. Bu haliyle Komşu Meclisi köklü bir değişime ihtiyaç duymaktadır. Covid-19 pandemisinin patlak vermesiyle uygulamanın yeterli ilgi ve önemi görememesi ve belediye önceliklerinin olağandışı bir duruma bağlı olarak başka bir yere yönelmesi böyle bir girişim için talihsizlik olarak değerlendirilebilir. Ancak, belediye personelinin fiziksel süreçlere yönelik niyetleri ve istekleri doğrultusunda sahaya inmeleri, verecek olduğumuz önerilere anlam katacak önemli bir adım olacaktır.

Önceliklerin belirlenmesi doğrultusunda gerçekleştirilebilecek ilk adım yüz yüze toplantıların yapılması olacaktır. Yüz yüze toplantıların çevrimiçi toplantılar karşısında öne çıkan dezavantajları arasında zaman ve enerji kaybı bulunmaktadır. Toplumsal nitelikli katılımın gerçekleştirilebilmesi için vatandaşların bu katılımı sağlayabilecek zamana sahip olmaları ve gerekli zamana sahipler de zaman kullanım tercihini katılımcı bütçeleden yana kullanmaları gerekmektedir (Doğan, 2019: 166). Bu bağlamda e-katılım, zaman bakımından sunduğu olanaklar ile katılımı artırma hususunda öne çıkmaktadır. Ancak katılımın kalitesini düşürdüğüne yönelik bulgular baz alındığında, vatandaşlarla yüz yüze toplantılar yapılarak doğrudan temas içinde bulunulması daha iyi sonuçlar verecektir. Bu toplantılar sonucunda sunulacak olan teklif ve proje önerileri dijital ortamda toplanabilir. Oylama ve takip etme gibi süreçler de dahil tüm katılımcı bütçeleme süreci için en iyi yazılımların matrisinin bulunduğu ve her yazılımın özelliklerine hızlı bir genel bakış sunan "Airtable"²³ isimli platform, uygulayıcılar için yol gösterici olabilir. Veri korumayla ilgili olarak Wampler vd. (2018: 32), üçüncü şahıslar tarafından geliştirilen kullanımı kolay ve ucuz yazılımların kullanılmasının belediye taraflı bir manipüle olasılığını düşürebileceğini aktarmışlardır.

²² https://budgetparticipatif.paris.fr/bp/jsp/site/Portal.jsp?page_id=16 (erişim tarihi: 06.12.2022).

²³ Bahsi geçen yazılım listesi için bkz. <https://airtable.com/shrxxpcHHnMc1xZSx/tblELFP9tGX07UZDo> (erişim tarihi: 01.01.2023).

Gerekli organizyonel yapı üçlü bir örgütlenme modelinin altında oluşturulabilir. Muratpaşa Belediyesi taraflı ilk örgütlenme olarak Katılımcı Bütçeleme Koordinasyon Birimi, vatandaş tabanlı ikinci örgütlenme olarak Mahalle Bütçe Komiteleri ve üçüncü örgütlenme olarak Antalya Kent Konseyi sürecin sac ayağını oluşturacak temel organlardır. Çok paydaşlı ve işbirliği içinde çalışacak diğer örgütlenmeler, bu üçlü yapı içerisinde adil bir kontenjan dağılımıyla oluşturulmalıdır. Bunlar, katılımcı bütçelemenin esaslarını, yöntemlerini ve stratejisini belirleyecek; yürütülmesini, takip edilmesini ve değerlendirilmesini sağlayacak çeşitli çalışma grupları ve kurullardır. Vatandaşların iradesini yansıtabilecek en önemli oluşum ise, her bir Mahalle Bütçe Komitesi'ni temsil eden vatandaşlardan oluşacak bir konsey olacaktır. Bu örgütlenmelerde dezavantajlı konumda bulunan vatandaşlara yönelik bir katılım kotası konulması da sosyal eşitliğin sağlanmasına katkı sunacaktır. Gelen önerilerin, projelerin veya fikirlerin uygulanabilirliği ise; belediyenin ilgili birimleri, meslek odaları, STK'lar, üniversiteler ve diğer uzmanlardan oluşan bir planlama grubu tarafından değerlendirilmelidir. Planlama grubu uygulanabilirlik açısından olumsuz bulduğu öneriler hakkında geri bildirimler sağlamalı ve gerektiği takdirde nasıl uygulanabilir hale geleceği konusunda proje sahiplerine destek sağlamalıdır.

Katılımcı bütçelemenin işleyişini, örgütlenme yapısını, bu yapıdaki her örgütün kurulma amaçlarını, görevlerini, sorumluluklarını, çalışma usul ve esaslarını tanımlayacak yeni bir hukuki çerçeveye ihtiyaç olacağından dolayı mevcut yönergeden daha kapsamlı bir yönergeye geçiş yapılması gerekmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, katılımcı bütçelemenin öğrenmeye dayalı deneysel bir sürece sahip olması gerektiği için yönerge oluşturulurken çok fazla kısıt veya kuralın konulmamasına dikkat edilmelidir. Kurumsal yapısında değişiklikler yapmak için yeterli alanın bırakılmaması, yenilik ve yaratıcılık gibi konularda önünün kapanmasına sebep olabilir.

Yoksul mahallelere daha fazla kaynağın ayrılmasıyla yeniden dağıtım gözetilmelidir. Temsiliyeti zayıf grupların dahil edilmesi, düşük gelir gruplarının hayat standartlarının yükseltilmesi ve sosyal adaletin güçlendirilmesi gibi katılımcı bütçeleminin temel gayeleri bu uygulama kapsamında benimsenmeli ve tüm mimari bu gayeler doğrultusunda tasarlanmalıdır. Ayrıca kentin belirli bölgelerine yerleştirilmesi planlanan kioskaların planlandığı şekilde yerleştirilmesiyle de dijital bölünme sorunu belirli ölçüde hafifletilebilecektir.

Katılımcı bütçeleminin gereklilikleri bakımından birtakım eksikliklere sahip Komşu Meclisi, sunulan önerilerle daha iyi bir katılımcı bütçeleme uygulamasına dönüştürülebilir. E-katılım çerçevesinde katılımcı kültürü besleyecek böyle bir pratiğin demokrasi okulu işlevi görerek yerelden ulusal düzeye uzanan katılımcı bir demokrasi anlayışını filizlendirme ihtimali

vardır. Katılımcı bütçeleme sadece yerel yönetim birimlerince başlatılan mahalle, ilçe ve il düzeylerinde değil; farklı ölçeklerde ve türlerde de uygulama alanı bulabileceği bir felsefeye sahiptir.²⁴ Ancak her ne şekilde uygulanırsa uygulansın, katılımcı bütçeleme'nin başarısında uygulayıcıların vizyonlarının ve istekliliklerinin büyük bir paya sahip olduğunu bir kez daha hatırlatmak gerekir. Daha iyi katılımcı bütçeleme modellerinin geliştirilebilmesi için bu anlayışa yönelik teşviklerin sağlanmasıyla uygulama örneklerinin artırılması gerekir. Bu anlamda merkezi idare destek sağlamalı, plan ve politikalarında katılımcı bütçelemeye yer vermelidir.

²⁴ Cabannes (2021), katılımcı bütçeleme türlerini “Bölgesel”, “Tematik/Sektörel” ve “Aktör Temelli” olarak üç kategoride ayırt ettiği çalışmasında farklı türde birçok katılımcı bütçeleme deneyimine yer vermiştir. Bunlardan bazıları; okullarda ve üniversitelerde hayata geçirilen katılımcı bütçeleme uygulamaları, sadece genç kesimin dahil edildiği katılımcı bütçeleme uygulaması ve konut edindirme amaçlı katılımcı bütçeleme uygulamasıdır.

KAYNAKÇA

- Akçakaya, M. (2017). “E-Devlet Anlayışı ve Türk Kamu Yönetiminde E-devlet Uygulamaları”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (3): 8-31.
- Aksoy, A. ve Türkölmez, O. (2020). “Dijital Çağa Demokrasiyi Çağırarak: Cambridge Analytica Skandalı”. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 3(1): 41-59.
- Aktuna, G. Y. (2019). *Teknoloji, E-Devlet ve Kamu Yönetimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alkan, Y. S. (2018). “Gizli Demokrasi: Temsili Demokrasi Krizi ve Doğrudan Demokrasi Talebi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Görüş”. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18(2018 Özel Sayısı): 23-43.
- Allegretti, G. ve Dias, N. (2009). “The Variable Geometry of Participatory Budgeting: Which Lessons From The New Portuguese Explosion” in Proceedings of the Conference “Learning Democracy by Doing: Alternative Practices in Citizenship Learning and Participatory Democracy”, 16-18 Ekim 2008, OISE/Toronto University, Toronto.
- Allegretti, G. ve Antunes, S. (2014). “The Lisbon Participatory Budget: Results and Perspectives on an Experience in Slow But Continuous Transformation”. *Field Actions Science Reports. The Journal of Field Actions*.
- Allegretti, G. ve Koçdemir, M. (2021). “Katılımcı Bütçeleme Uygulamaları: Türkiye ve Portekiz Deneyimlerinin Karşılaştırılması”. *Sayıştay Dergisi*, 32(123): 107-139.
- Allegretti, G. (2022). “CEPA Strategy Guidance Note on Participatory Budgeting”. *United Nations Department of Economics and Social Affairs*.
- Ataer, M. Y. (2022). “Katılımcı Bütçeleme: Eleştirel Bir Yaklaşım”. *İstanbul İktisat Dergisi*, 72(1): 361-384.
- Avritzer, L. ve Navarro, Z. (ed.). (2003). *A Inovacao Democratica No Brasil: O Orcamento Participativo*. Cortez, Sao Paulo.
- Babacan, M., Haşlak, İ. ve Hira, İ. (2011). “Sosyal Medya ve Arap Baharı”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2): 63-92.
- Backus, M. (2001). “E-Governance in Developing Countries: Introduction and Examples (Research report no. 3)”. *International Institute for Communication and Development (IICD)*. Retrieved May, 20, 2011.

- Barros, S. A. ve Sampaio, R. C. (2016). “Do Citizens Trust Electronic Participatory Budgeting? Public Expression In Online Forums As An Evaluation Method In Belo Horizonte”. *Policy & Internet*, 8(3): 292-312.
- Bengtsson, Å. ve Mattila, M. (2009). “Direct Democracy and its Critics: Support for Direct Democracy and ‘Stealth’ Democracy in Finland”. *West European Politics*, 32(5): 1031-1048.
- Birleşmiş Milletler. (2020). *E-Government Survey 2020: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development*. UN Department of Economic and Social Affairs. New York.
- Blanco, M., ve Bjørn, P. (2022). “Designing Digital Participatory Budgeting Platforms: Urban Biking Activism in Madrid”. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 31(4): 567-601.
- Cabannes, Y. (2004). “Participatory Budgeting: A Significant Contribution to Participatory Democracy”. *Environment&Urbanization*, 16(1): 27-46.
- Cabannes, Y. (2019). “The Contribution of Participatory Budgeting to the Achievement of the Sustainable Development Goals: Lessons for Policy in Commonwealth Countries”. *Commonwealth Journal of Local Governance*, ID-6707.
- Cabannes, Y. (ed.). (2021). *Katılımcı Bütçe ile Başka Bir Şehir Mümkün*, Şişli Belediyesi, İstanbul.
- Cilavdaroğlu, A. A. ve Ekici, B. (2013). “Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bütçe Hakkını Kullanabilme Kapasitesi”. *Amme İdaresi Dergisi*, 46(3): 59-88.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Çakır, C. (2015). “E-belediye: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(1): 1-15.
- Çarıkçı, O. (2010). “Türkiye’de E-devlet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12): 95-122.
- Çoban, K. (2019). *Yerel Yönetimlerde Katılımcı Bütçeleme ve Kent Konseylerinin Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çobanoğulları, G. ve Yerelli, A. B. (2017). “Katılımcı Demokrasi ve Bütçeleme”. *Sosyoekonomi*, 25(31): 109-125.

- Coleman, S., ve Sampaio, R. (2017). "Sustaining a Democratic Innovation: A Study of Three E-participatory Budgets in Belo Horizonte". *Information, Communication & Society*, 20(5): 754-769.
- Dağlı, E. ve Gök, M. (2021). "Belediye Yöneticilerinin Katılımcı Bütçeleme Hakkındaki Algılarına Yönelik Nicel Bir Araştırma: Bandırma ve Çanakkale Belediyeleri Örneği". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 19(4): 436-453.
- Dalton, R. J., Burklin, W. P. ve Drummond, A. (2001). "Public Opinion and Direct Democracy". *Journal of Democracy*, 12(4): 141-153.
- Demirhan, Y. (2011). *Türk Kamu Yönetiminde E-Devlet Politikası ve Yönetimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dizhong, S. (2010). "Political Functions of E-Democracy". *4th International Conference on Management and Service Science*. 24-26 Ağustos 2010, Wuhan, 1-4.
- Doğan, E. (2019). "Toplumsal Katılımı Belirleyen Faktörler: Türkiye’de Katılımcı Bütçenin Uygulanabilirliğine Dair Bir Sorgulama". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1): 159-184.
- Doğan, G. ve Gerger, G. Ç. (2018). "Manisa Büyükşehir Belediyesi Merkez İlçeler Meclis Üyelerinin Katılımcı Bütçe Uygulamasına Yönelik Görüş ve Tutumlarına Dair Bir Araştırma". *International Journal of Public Finance*, 3(2): 205-231.
- Dolgun, U. (2004). "Gözetim Toplumunun Yükselişi: Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(3): 1-21.
- Durna, U. ve Özel, M. (2008). "Bilgi Çağında Bir Yönetimsel Dönüşüm Yaklaşımı: E-(Yerel) Yönetim". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10): 1-32.
- Duru, A. A. (2022). "Yerel Yönetimler İçin Bir Doğrudan Demokrasi Uygulaması Önerisi: Yerel Referandum". G. Ak (ed.), *Kent ve Demokrasi Tartışmaları*. Ekin Yayınevi, Bursa, 83-110.
- Ekinci, T. A. (2018). "Türkiye’nin E-Devlet Görünümüne Uluslararası Göstergelerden Bir Bakış". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32): 333-351.
- Erdoğan, O. (2019). "Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm: Molenwaard Belediyesi Örneği". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13): 59-74.
- Eren, V. ve Durna, U. (2005). "Kamu Hizmetlerinin Daha İyi Görülebilmesi İçin Alternatif Bir Yönetim Yaklaşımı: Elektronik Devlet". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (32): 139-166.
- Ergen, Z. (2012). "Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli". *Maliye Dergisi*, 163(17): 316-334.

- Ersöz, S. (2005). “İnternet ve Demokrasinin Geleceği”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 3(4): 122-129.
- Fang, Z. (2002). “E-Government in Digital Era: Concept, Practice and Development”. *International Journal of the Computer, the Internet and Management*, 10(2): 1–22.
- Feyzioğlu, B. N. (1984). *Nazari, Tatbiki, Mukayeseli Bütçe*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Goldfrank, B. (2006). “Lessons From Latin American Experience in Participatory Budgeting”. https://www.researchgate.net/publication/253455515_Lessons_from_Latin_American_Experience_in_Participatory_Budgeting (erişim tarihi: 14.03.2022).
- Goos K. ve Korthagen I. (2020). “Binding Decision Making”. L. Hennen, I. Van Keulen, I. Korthagen, G. Aichholzer, R. Lindner ve R. Ø. Nielsen (Ed.), *European E-Democracy in Practice*. Springer Nature, Switzerland.
- Gökçe, O. ve Kutlu, Ö. (2002). “Amerikan ‘Hükümetin Yeniden Keşfi’ (Reinventing Government) Reformu Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(3): 62-91.
- Görgülü, B. ve Tekin, G. (2017). “Yerel Yönetimlerde E-Demokrasi ve E-Katılım” . *Social Sciences Studies Journal*, 3(12): 1901-1907.
- Güden, O. (2019). “Küresel Kuruluşların Kriz Yönetimi ve İletişimi Süreçlerine Yönelik Bir Değerlendirme: Facebook & Cambridge Analytica Veri Skandalının Retoriksel Arena Kuramı Bağlamında İncelenmesi”. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (31): 209-231.
- Gündoğdu, H. G. (2014). *Yönetime Katılmada Etkinlik İçin Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanılması: E-katılım ve E-demokrasi Bağlamında Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güneş, İ. (2020a). “Katılımcı Bütçelemeyi Etkileyen Başarı Faktörleri: New York Örneği”. *Sosyoekonomi*, 28(45): 187-206.
- Güneş, İ. (2020b). “Porto Alegre, Paris ve Seul Katılımcı Bütçe Modelleri”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2): 537-554.
- Güngör, S. (2014). “E-demokrasi: Umutlar ve Riskler”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (39): 69-89.
- Güven, S. (2017). “Siyasal İletişim Sürecinin Dönüşümü, Siyasal Katılım ve İletişim Teknolojileri”. *The Turkish Online Journal of Desing, Art and Communication*, 7(2), 175-191.
- Hacker, K. L. ve Van Dijk, J. (ed.). (2000). *Digital Democracy: Issues of Theory and Practice*. Sage Publications, London.

- Henden, H. B. ve Henden, R. (2005). “Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumlarındaki Değişim ve E-Belediyecilik”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14): 48-66.
- Heywood, A. (2018). *Siyaset*. (Çev. F. Bakırcı), BB101 Yayınları, Ankara.
- Hibbing, J. R. ve Theiss-Morse, E. (2002). *Stealth Democracy: Americans’ Beliefs About How Government Should Work*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Karaçor, S. (2009). “Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi”. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2): 121-131.
- Karasoy, H. ve Babaoğlu, P. (2020). “Türkiye’de Elektronik Devletten Dijital Devlete Doğru”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23): 397-416.
- Kern, A. ve Hooghe, M. (2018). “The Effect of Direct Democracy on the Social Stratification of Political Participation: Inequality in Democratic Fatigue?” *Comparative European Politics*, 16(4): 724-744.
- Khanna, P. (2005). “Activists Take Politics to a New Frontier”. *Computing Canada*, 31(13): 20-25.
- Kırıışık, F. ve Sezer, Ö. (2015). “Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kamu Politikası Oluşturma Sürecindeki Rolü”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2): 199-215.
- Kışlalı, A. T. (2003). *Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Klingemann, H. (1999). “Mapping Political Support in the 1990s: A Global Analysis”. P. Norris (Ed.), *Critical Citizens. Global Support for Democratic Governance*. Oxford University Press, Oxford.
- Korthagen, I., Larsen, C. F. ve Nielsen, R. Ø. (2020). “Non-binding Decision-Making”. L. Hennen, I. Van Keulen, I. Korthagen, G. Aichholzer, R. Lindner ve R. Ø. Nielsen (Ed.), *European E-Democracy in Practice*. Springer Nature, Switzerland.
- Kösekahya, G. (2003). “Katılımcılık ve İyi Yönetişim”. *İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ayrıntı Basımevi, Ankara, s. 34-47.
- Kuran, N. H. (2005). *Türkiye İçin E-Devlet Modeli - Analiz ve Model Önerisi; Devlet Babadan E-Devlete*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Leblebici, D. N., Öktem, M. K. ve Aydın, M. D. (2003). “Türkiye’de Kamu Kesiminde Bilgi Teknolojileri Uygulamaları ve E-Bürokrasi: Örgütsel Dönüşüm Üzerindeki Etkiler”. Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi. 4-5 Aralık 2003, Ankara, 501-512.

- Leblebici, D. N. (2021). "Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımının Sağladığı Yararlar ve E-Katılıma Uyumun Önündeki Engeller". A. Saylam (Ed.), *Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımı*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Macintosh, A. (2004). "Characterizing E-Participation in Policy-Making". *Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, (37): 1-10.
- Macintosh, A. ve Whyte, A. (2008). "Towards an evaluation framework for eParticipation". *Transforming Government: People, Process & Policy*, 2(1): 16-30.
- Mecek, M. (2017). "E-Devlet ve E-Belediye: Kavramsal Çerçeve ve Türkiye'de Belediye Web Sitelerine Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı): 1815-1851.
- Meriç, Ö. (2013). "Yeni Medya ve Dijital Demokrasi: Siyasal Yaşamdaki Görünümleri Olarak A.B.D. Örneği". 1. Uluslararası "Siyasal İletişim Demokrasi ve Yeni Süreçler" Sempozyumu. 21-23 Kasım 2013, Diyarbakır, 97-112.
- Milakovich, M. E. (2010), "The Internet and Increased Citizen Participation in Government". *Journal of eDemocracy & Open Government*, 2(1): 1-9.
- Misra, D. C. (2007). "Select Aspects of Conceptual Foundations of E-government: Clearing the Fog for a Better Vision". *5th International Conference on E-governance: Foundations of E-Government*, Hyderabad: 21-33.
- Muhlberger, P. (2006). "Should E-Government Design for Citizen Participation? Stealth Democracy and Deliberation". In *Proceedings of the 2006 International Conference on Digital Government Research*, 53-61.
- Musial-Karg, M. (2016). "Alternative Voting Methods Through the Example of Postal Voting and E-Voting in Switzerland". *Bialstockie Studia Prawnicze*, (20): 13-23.
- Nacak, O. (2014). "Temsili Demokrasinin Sorun Alanları ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32): 194-214.
- Ndou, V. (2004). "E-Government For Developing Countries: Opportunities and Challenges". *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, 18(1): 1-24.
- Neblo, M. A., Esterling, K. M., Kennedy, R. P., Lazer, D. M. ve Sokhey, A. E. (2010). "Who Wants to Deliberate - and Why?". *American Political Science Review*, 104(3): 566-583.
- Odabaş, H. (2009). *E-Devlet Sürecinde Elektronik Belge Yönetimi*. Hiperlink Yayınları, İstanbul.

- Onaran, B., ve Gençtürk, K. K. (2022). “Mobil Belediye Aplikasyonlarında Hizmet Kalitesi: İzmir Örneği”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(1): 16-31.
- Oliveira, N. G. (2003). *Cultura política como determinante histórico da participação social: o conselho municipal de saúde de Ipatinga (CMSI)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Centro de Ciências Sociais Faculdade de Serviço Social. Universidade do Estado do Rio de Janeiro, Rio de Janeiro.
- Örselli, E., Bayrakçı, E. ve Karabulut, N. (2018). “E-demokrasiyi E-katılım Üzerinden Okumak: Kavramsal Bir Analiz”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(14): 1-19.
- Özen, A. ve Yontar, G. (2009). “Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme”. *Maliye Dergisi*, (156): 280-293.
- Özen, A., Yaşa, A. A. ve Demirhan, H. (2016). “Katılımcı Bütçeleme Anlayışı Çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesinin 2015-2019 Stratejik Planının Değerlendirilmesi”. *Electronic Journal Of Social Sciences*, 15(59): 1296-1310.
- Pena-Lopez, I. (2011). “The Disempowering Goverati: E-Aristocrats or the Delusion of E-Democracy”. *Journal of E-Democracy*, 3(1): 1-21.
- Peixoto, Tiago. (2008) *E-Participatory Budgeting: E-Democracy From Theory to Success?*. E-Democracy Centre. Switzerland.
- Pina, V., Torres, L., Royo, S. ve Garcia-Rayado, J. (2022). “Decide Madrid: A Spanish Best Practice on E-Participation”. T. R. Liiv ve V. Lember (ed.), *Engaging Citizens in Policy Making: e-Participation Practices in Europe*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 152-165.
- Rainie, H. ve Wellman, B. (2012). *Networked: The New Social Operating System*. MIT Press, Cambridge.
- Royo, S., Pina, V. ve Garcia-Rayado, J. (2020). “Decide Madrid: A Critical Analysis Of An Award-Winning E-Participation Initiative”. *Sustainability*, 12(4): 1-19.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1): 227-250.
- Sakınç, S. ve Bursalıoğlu, S. A. (2014). “Bütçelemede Demokratik Bir Değişim: Katılımcı Bütçeleme”. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(1): 1-10.
- Sampaio, R. C. ve Peixoto, T. (2014). “Electronic Participatory Budgeting: False Dilemmas and True Complexities”. N. Dias (ed.), *Hope for Democracy: 25 Years of Participatory Budgeting Worldwide*. In Loco Association, Lisbon, 413-425.

- Sampaio, R. C. (2016). “E-Orçamentos Participativos Como Iniciativas De E-Solicitação: Uma Prospecção Dos Principais Casos E Reflexões Sobre A E-Participação”. *Revista de Administração Pública*, 50(6): 937-958.
- Sansarcı, İ. (2013). *Elektronik Devlet ve E-demokrasi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Santos, B. (2002). *Democratizar a Democracia, Os Caminhos da Democracia Participativa*. Civilização Brasileira, Rio de Janeiro.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (Çev. T. Karamustafaoğlu ve M. Turhan), Yetkin Yayınları, Ankara.
- Saylam, A. (2020). “Türk Kamu Yönetiminde Merkezi Düzeyde E-Katılım: Bakanlıkların Web Siteleri Üzerinden Bir Araştırma”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41): 23-37.
- Saylan, İ. (2009). “İnternet: Demokrasiye Açılan Kapı? Türkiye ve İtalya Örnekleri Çerçevesinde E-Devlet Uygulamaları”. *Amme İdaresi Dergisi*, 42(3): 141-162.
- Schmidt, M. G. (2001). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (Çev. M. E. Köktaş), Vadi Yayınları, Ankara.
- Seçkiner Bingöl, E. (2021). “Kamu Yönetiminde E-Katılım Çalışmalarına İlişkin Kavramsal Çerçeve”. A. Saylam (Ed.), *Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımı*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. (2020). *Paris Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması*. (Bilgi Notu).
- Sobacı, M. Z. (2012). "E-Devlet: Kuramsal Bir Bakış". M. Z. Sobacı ve M. Yıldız (Ed.), *E-devlet: Kamu Yönetimi ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*. Nobel Yayınları, Ankara, 3-37.
- Subay, Ö. (2019). “Katılımcı Demokrasinin Gelişiminde E-demokrasi Uygulamaları”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34): 221-243.
- Stortone, S. ve De Cindio, F. (2015). “Hybrid Participatory Budgeting: Local Democratic Practices in the Digital Era. In Citizen’s Right to the Digital City”. *Springer, Singapore*: 177-197.
- Sæbø, Ø., Rose, J. ve Flak, L. (2008). “The Shape of eParticipation: Characterizing an Emerging Research Area”. *Government Information Quarterly*, 25(3): 400-428.
- Şahin, A. (2008). *Türk Kamu Yönetiminde Yapısal Dönüşüm ve E-Devlet*. Çizgi Kitabevi, Konya.

- Şahin, A. ve Örselli, E. (2003). “E-Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9): 343-356.
- Sintomer, Y., Herzberg, C., Allegretti, G., Rocke, A. ve Alves, M. L. (2013). “Participatory Budgeting Worldwide” *Dialog Global*, (25): 1-93.
- Tekeli, İ. (2004). “Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları”. 15. *Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu*. 18-19 Haziran 2004, İstanbul, 1-13.
- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), (2007). “İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme”. Yönetişim Etütleri Programı, Ankara.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), E-devlet Hizmetlerinin Geliştirilmesi Çalışma Grubu Raporu (Rapor No: KB: 2986)*. Kalkınma Bakanlığı. Ankara.
- Touchton, M., Wampler, B. ve Spada, P. (2019). “The Digital Revolution And Governance In Brazil: Evidence From Participatory Budgeting”. *Journal of Information Technology & Politics*, 16(2): 154-168.
- Uçkan, Ö. (2003). *E-devlet, E-demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar*. Literatür Yayınları, İstanbul.
- Uğur, N. G., ve Turan, A. H. (2015). “Üniversite Öğrencilerinin Mobil Uygulamaları Kabulü ve Kullanımı: Sakarya Üniversitesi Örneği”. *Journal of Internet Applications and Management*, 6(2): 63-79.
- Üste, R. B. (2005). “Yerel Yönetimlerde Demokratikleşme”. *Türk İdare Dergisi*, (448): 49-60.
- Wampler, B. (2000). “A Guide to Participatory Budgeting”. <https://web.worldbank.org/archive/website01531/WEB/IMAGES/AGUIDETO.PDF> (erişim tarihi: 16.07.2021).
- Wampler, B. (2007a). “A Guide to Participatory Budgeting”. A. Shah (ed.), *Participatory Budgeting*. The World Bank, 21-54.
- Wampler, B. (2007b). *Participatory Budgeting in Brazil: Contestation, Cooperation, and Accountability*. Penn State Press, PA.
- Wampler, B., McNulty, S. ve Touchton, M. (2018). “Participatory Budgeting: Spreading Across The Globe”. *Transparency & Accountability Initiative*.
- Webb, P. (2013). “Who is Willing to Participate? Dissatisfied Democrats, Stealth Democrats and Populists in the United Kingdom”. *European Journal of Political Research*, 52(6): 747-772.
- Yalçın, A. Z. (2015). “Yerel Yönetimlerde Katılımcı Bütçeleme”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(2): 311-329.

- Yaman, F. T. (2017). “Katılımcı Demokrasi: Kapsam ve Unsurlar”. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2): 136-160.
- Yavuz, N. (2017). *Vatandaşların Belediye Hizmet Kalitesi Algısı ve Yerel Katılım İlişkisi: Nilüfer Belediyesi Örnek Olay İncelemesi (Proje No: 215K154)*. TÜBİTAK. Ankara.
- Yavuz, N. (2021). “Yerel Yönetimlerde Elektronik Vatandaş Katılımı”. A. Saylam (Ed.), *Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımı*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Yıldız, F. ve Alkan, F. (2017). “Katılımcı Bütçeleme Perspektifinden Yükseköğretim Öğrencilerinin Bütçe Algısı Araştırması: Dumlupınar Üniversitesi Örneği”. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 129-145.
- Yıldız, M. (2011). “Ders 11: Yerel Yönetimlerde Elektronik Devlet”. *Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetimi: Elektronik Devlet* Konulu Ders Notları, TÜBA Açık Ders Arşivi, Çevrimiçi: https://acikders.tuba.gov.tr/pluginfile.php/3870/mod_resource/content/1/ENSON%20EGOV%20DERS11%20YEREL%20YONETIMLERDE%20%20EDEVLET.pdf. (erişim tarihi: 19.11.2021).
- Yıldız, M. (2019). *Bilgi Toplumu ve E-Devlet*. M. Yıldız ve M. R. Okur (ed.), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Zengin, M. A. (2013). “Bilgi İletişim Teknolojilerinin Demokrasi İçerisinde Kullanımı ve Dijital Demokrasiye Geçiş”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(4): 271-304.
- Zolotov, M. N., Oliveira, T. ve Casteleyn, S. (2018). “Continued İntention To Use Online Participatory Budgeting: The Effect Of Empowerment And Habit”. In Proceedings of the 11th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance, 209-216.

Çevrimiçi Kaynaklar

- Airtable, Katılımcı Bütçeleme İçin Yazılım Listesi, (<https://airtable.com/shrxxpcHHnMc1xZSx/tblELFP9tGX07UZDo>), (erişim tarihi: 01.01.2023).
- Ankara Büyükşehir Belediyesi, Başkent Genç Modülü, (<https://www.youtube.com/watch?v=5GvMNXBZKZM>), (erişim tarihi: 06.12.2022).
- Ankara Büyükşehir Belediyesi, Söz Hakkı Modülü, (<https://www.ankara.bel.tr/haberler/bld-4-0-soz-hakki-nda-ilk-lokal-anket-14574>), (erişim tarihi: 06.12.2022).

- Antalya Kent Konseyi, 2021 Yılı Çalışma Raporu, (<http://antalyakentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/antalya-kent-konseyi-2021.pdf>), (erişim tarihi: 27.12.2022).
- Antalya Kent Konseyi, 2022 Yılı Çalışma Raporu, (<http://antalyakentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2022/10/2022-Antalya-Kent-Konseyi-Raporu.pdf>), (erişim tarihi: 27.12.2022).
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Yerel Yönetim Reformu Projesi (YYR III), (<https://www.lar.org.tr/#1566804931296-4ff796a8-68dd>), (erişim tarihi: 15.06.2022).
- Camara Municipal de Lisboa, Lisboa Participa (Lizbon Katılımcı Bütçelemesi), (<https://www.lisboaparticipa.pt/pt>), (erişim tarihi: 18.08.2022).
- Consul Democracy, Free Software for Citizen Participation, (<https://consulproject.org/en/>), (erişim tarihi: 15.09.2022).
- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, e-Devlet Kapısı, (<https://www.turkiye.gov.tr/>), (erişim tarihi: 27.12.2022).
- Dünya Bankası, E-Devlet, (<https://www.worldbank.org/en/topic/digitaldevelopment/brief/e-government>), (erişim tarihi: 20.11.2021).
- International Budget Partnership, Open Budget Survey, (<https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/turkey>), (erişim tarihi: 03.08.2022).
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Bütçem İstanbul Projesi, (<https://butcesenin.istanbul/>), (erişim tarihi: 06.12.2022).
- Municipality of Paris, Participatory Budgeting in Paris, (<https://budgetparticipatif.paris.fr/>), (erişim tarihi: 28.08.2022).
- Muratpaşa Belediyesi, Komşu Meclisi Oylama Sonucu Görüntüleme Ekranı, (<https://www.komsumeclisi.com/oylama>), (erişim tarihi: 20.10.2022).
- Muratpaşa Belediyesi, Komşu Meclisi Uygulaması Yönergesi, (<https://komsumeclisi.com/icerik/5>), (erişim tarihi: 02.10.2022).
- Muratpaşa Belediyesi, Komşu Meclisi “Dayanışma Sistemi” Sayfası Görüntüleme Ekranı, (<https://www.komsumeclisi.com/dayanisma-sistemi>), (erişim tarihi: 20.10.2022).
- Muratpaşa Belediyesi, Komşu Meclisi “Forum” Sayfasının Görüntüleme Ekranı 1, (<https://www.komsumeclisi.com/Forum/Detay?page=13&konuid=529ee594-cb66-4aa2-9e23-a266abe127d9>), (erişim tarihi: 20.10.2022).
- Muratpaşa Belediyesi, Komşu Meclisi “Forum” Sayfasının Görüntüleme Ekranı 2, (<https://www.komsumeclisi.com/Forum/Detay?page=13&konuid=529ee594-cb66-4aa2-9e23-a266abe127d9>), (erişim tarihi: 20.10.2022).

Muratpaşa Belediyesi, Komşu Meclisi “Mahalle Meclisleri” Sayfasının Görüntüleme Ekranı, (<https://www.komsumeclisi.com/mahalle-meclisleri>), (erişim tarihi: 20.10.2022).

Participatory Budgeting in Paris, Participatory Budget Requirement, (<https://budgetparticipatif.paris.fr/bp/la-demarche-sommaire/charte.html>), (erişim tarihi: 28.08.2022).

Participatory Budgeting World Atlas, Portugal Data, (<https://www.pbatlas.net/portugal.html>), (erişim tarihi: 18.08.2022).

TÜRKSAT, E-devlet Kapısı Nedir? (<https://www.turksat.com.tr/>), (erişim tarihi: 19.11.2021).

Şişli Belediyesi, Katılımcı Bütçe Projesi, (<https://www.lar.org.tr/wp-content/uploads/2021/06/8-Haziran-Sisli-Belediyesi-Katilimci-Butce.pdf>), (erişim tarihi: 15.09.2022).

Şişli Belediyesi, Benim Bütçem Projesi, (<https://benimbutcem.sisli.bel.tr/tr/Anasayfa>), (erişim tarihi: 06.12.2022).

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Atahan Taşkın
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Burdur USO Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Kamu Yönetimi, Antalya
Yabancı Dil	İngilizce

